

**SALAINEN ÄITIYS:
LAPSEN ADOPTIOON ANTANEIDEN NAISTEN
KOKEMUKSIA ADOPTIOSTA**

Pro gradu -tutkielma
Marika Tollman
Psykologian laitos
Joensuun yliopisto
Lokakuu 2006

TOLLMAN, MARIKA: Salainen äitiys: Lapsen adoptioon antaneiden naisten kokemuksia adoptiosta

Pro gradu -tutkielma, 93 s., 7 liites.

Psykologia

Lokakuu 2006

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksessa pyrittiin kartoittamaan suomalaisten lapsensa adoptioon antaneiden äitien kokemuksia adoptiosta ja elämästä adoptiolapsen biologisena äitinä. Tavoitteena oli kuvata biologisten äitien roolia adoptiossa ja antaa heidän äänelleen tilaa tutkimusraportissa. Lisäksi pyrittiin selvittämään, näyttäytykö suomalaisten naisten biologinen äitiys samalla vai eri tavalla ulkomaisiin tutkimustuloksiin verrattuna. Tutkimuksessa kerättiin yhteen aiemmin hajallaan ollutta tietoa kirjallisuudesta, dokumenteista ja asiantuntijoita haastatteleamalla sekä esiteltiin aihetta koskevaa ulkomaista kirjallisuutta.

Tutkimusaineisto kerättiin sähköpostin avulla suoritettulla teemahaastattelulla vuoden 2005 aikana. Sähköpostia käytettiin haastattelun välineenä aiheen arkaluontoisuuden ja biologisten äitien vaikean tavoitettavuuden takia. Aineiston analysoinnissa käytettiin jatkuvan vertailun menetelmää uusien näkökulmien ja etenkin suomalaisten erityispiirteiden löytämiseksi. Ulkomaista kirjallisuutta käytettiin haastatteluaineiston vertailemiseksi ulkomaisiin tutkimustuloksiin.

Tutkimuksessa ilmeni, että lapsen antaminen adoptioon on erityislaatuinen menetys, joka vaikuttaa pysyvästi ja monin tavoin äitien elämään. Lapsen menetys adoptioon koettiin ristiriitaiseksi ja vaikeasti käsiteltäväksi asiaksi. Kaikki haastatellut kokivat itsensä äidiksi suhteessa adoptioon antamaansa lapseen. Tutkimukseen osallistuneet naiset kokivat adoption vaikuttaneen heidän tunne-elämäänsä, ihmissuhteisiinsa sekä heidän käsitykseensä itsestään. Lisäksi osa koki adoptiolla olleen yhteyttä mielenterveysongelmiin ja elämän valintoihin. Adoption järjestelyiden osalta haastatellut kertoivat kokeneensa osattomuutta ja tiedon puutetta. Edellä mainituin osin tutkimukseen osallistuneiden kokemukset adoptiosta olivat hyvin samankaltaisia ulkomaisten tutkimustulosten kanssa. Ulkomaisista tuloksista poiketen suomalaisten biologisten äitien haastatteluissa korostui se, että lapsen antaminen adoptioon on yhteiskunnassamme tuntematon ja vaiettu aihe. Haastatellut kokivat asiasta vaikenemisen hankaloittavan heidän tilannettaan. Kaikki tutkimukseen osallistuneet toivoivat avoimuutta adoption biologisen äitiyden käsittelyyn.

avainsanat: adoptio, biologinen äiti, adoptiotriangeli, osattomuus, tabu

Sisällys

Johdanto	2
1. Adoptio	4
2. Kotimainen adoptio	5
2.1 Historia	5
2.2 Kotimainen adoptio nykyisin.....	9
2.3 Biologiset äidit.....	11
2.4 Adoptioprosessi biologisen äidin näkökulmasta	15
3. Aiemmat tutkimukset ja kirjallisuus biologisista äideistä	19
4. Tutkimusasetelma	20
4.1 Tutkimuksen tavoitteet	21
4.2 Aineiston hankinta.....	22
4.3 Haastateltavat	24
4.4 Aineiston analyysi	26
4.5 Tutkimuksen etiikka.....	28
5. Tulokset	29
5.1 Kokemuksia adoptioprosessin ajalta	29
5.1.1 Terveystieteiden ja sosiaalityö	30
5.1.2 Osattomuus	36
5.1.3 Tunteet ennen adoptiota.....	38
5.2 Adoptio suhteessa toisiin	41
5.2.1 Adoptio ja ihmissuhteet	41
5.2.2 Suhde adoptiossa olevaan lapseen	45
5.2.3 Äitiys.....	51
5.2.4 Adoptioperhe	54
5.3 Adoptio suhteessa itseensä	57
5.3.1 Adoption jälkeiset tunteet	57
5.3.2 Negatiivisia seurauksia adoptioon liittyen	64
5.3.3 Selviytyminen ja selviytymiskeinot	71
5.3.4 Ihmisenä kasvaminen.....	75
5.4 Tuntematon ja vaiettu aihe	76
5.4.1 Julkisen tiedon puute.....	76
5.4.2 Ymmärryksen ja tukimuotojen puute.....	79
6. Pohdinta	84
Lähteet	90
Liitteet	

Johdanto

Adoptio tarkoittaa useimmille sitä, että lasta pitkään odottanut pariskunta saa adoptiolapsen. Yleensä tuon lapsen synnyttänyt nainen eli biologinen äiti unohdetaan. Biologisten äitien sopeutuminen lapsen menetykseen on tuskallinen ja melko tuntematon prosessi. Vasta viime aikoina on alettu ymmärtää lapsen adoptioon antamiseen liittyvä suru (Poijula 2002, 167-174). Biologisten vanhempien näkökulman ymmärtämiseksi voidaan ajatella, että vanhempainoikeuksista voi luopua allekirjoittamalla adoptiopaperit, mutta vanhemmuuden aiheuttamista tunteista ei voi luopua allekirjoituksella. Aivan hiljattain kotimaisessa lastensuojelutyössä on myönnetty, että lapsesta luopuminen on biologisille vanhemmille kriisi (Sinko 2005, 42), ja huostaan otettujen lasten biologisille vanhemmille on alettu järjestää vertaisryhmätoimintaa. Lapsen adoptioon antaneille biologisille vanhemmille vastaavaa toimintaa ei vielä ole Suomessa.

Kun olen keskustellut ihmisten kanssa tutkimukseni aiheesta, lähes aina on tullut esiin kaksi kysymystä. Ihmiset ihmettelevät, miten kukaan voi luopua omasta lapsestaan ja miksi nämä äidit antavat lapsensa adoptioon. Hyvin moni on kertonut lähipiiriinsä kuuluvasta adoptioperheestä tai adoptoidusta. Sen sijaan kukaan ei ole kertonut tuntevansa äitiä, joka on antanut lapsen adoptioon. Hoito- ja sosiaalialan ammattilaiset, joiden kanssa olen keskustellut tutkimusaiheestani, ovat ihmetelleet, miten lapsen adoptioon antaminen ja psykologia liittyvät toisiinsa.

Adoptiotutkimukset ovat lisääntyneet koko ajan sekä Suomessa että ulkomailla. Suomessa adoptiotutkimukset keskittyvät adoptiovanhempiin ja ulkomailta adoptoituihin pikkulapsiin. Biologisia äitejä on Suomessa tutkittu kahdesti aiemmin. Ensimmäisessä tutkimuksessa lähestymistapa oli sosiaalipoliittinen (Rautanen 1972) ja toinen tutkimus oli kättilöopiskelijoiden opinnäytetyö (Korhonen ym. 2003). Ulkomailla biologisia äitejä on sen sijaan tutkittu melko paljon, ja monet tutkimukset on tehty psykiatrian tai psykologian lähtökohdasta (esim. Deykin ym. 1984; Condon 1986; Davidson 1994; Logan 1996).

Tutkimusta varten haastateltiin neljää lapsen adoptioon antanutta naista sähköpostin avulla. Biologiset äidit muistelivat adoptiokokemuksiaan ja pohtivat adoption vaikutusta ihmissuhteisiinsa, itseensä ja adoption jälkeiseen elämäänsä. Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään suomalaisten biologisten äitien kokemuksia ja vertaamaan niitä ulkomaisiin

tutkimustuloksiin. Tärkeä tavoite oli saada suomalaisten biologisten äitien omaa ääntä kuuluviin, sillä tähän asti muut ihmiset ovat puhuneet heidän puolestaan. Haastatteluaineisto analysoitiin jatkuvan vertailun menetelmällä, ja tulokset esitettiin rinnakkain ulkomaisten tulosten kanssa. Tavoitteena oli tutkia, poikkeavatko suomalaisten biologisten äitien kokemukset ulkomaisista tutkimustuloksista.

Haastatteluaineiston mukaan adoptio vaikuttaa biologisten äitien elämään pysyvästi ja monin tavoin. Naiset kertoivat adoption vaikuttaneen heidän tunteisiin, ihmissuhteisiinsa, elämän valintoihin, vanhemmuuteen, lapsettomuuteen, psyykkiseen terveyteen, elämänarvoihin sekä itsetuntoon ja käsitykseen itsestä. Tutkimuksen aikana selvisi, että adoptiolasten biologinen äitiys on Suomessa tuntematon ja vaiettu asia. Kaikki haastatteluun osallistuneet neljä naista kokivat olevansa äitejä adoptiossa olevalle lapselleen. Tämän äitiytensä he joutuivat kuitenkin pitämään salassa.

1. Adoptio

Adoption lähtökohtana on tilanne, jossa lapsi, joka ei voi syystä tai toisesta kasvaa omassa kodissaan, tarvitsee kodin ja vanhemmat (Rautanen 1975, 45). Adoptiossa on aina kolme osapuolta: luovuttavat vanhemmat, lapsi ja vastaanottavat vanhemmat. Tätä kolmen osapuolen kokonaisuutta kutsutaan adoptiotriangeliksi. Adoptio, josta Suomen laki käyttää myös käsitettä lapseksiottaminen, tarkoittaa lapsi- ja vanhempisuhteen perustamista lapsen ja adoptiovanhempien välille. Adoptio on oikeudellinen toimenpide, jossa kaikki vanhemman oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät lapsen biologisilta vanhemmilta adoptiovanhemmille. Aiemmin ajateltiin, että adoptio on kertaluonteinen juridinen tapahtuma. Nykyään ymmärretään jo, että adoptio vaikuttaa kaikkien triangelin jäsenten elämään monin tavoin koko loppuelämän ajan (esim. Rosenberg 1992; Rosenberg & Groze 1997).

Biologisen äidin tai biologisten vanhempien näkökulmasta tarkasteltuna adoptio voidaan nähdä lapseksi antamisena. Antaessaan lapsensa adoptoitavaksi biologinen äiti luopuu arkipäivän vanhemmuudesta sekä oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan lapsen vanhempana. Lapsen adoptioon antaminen ei kuitenkaan poista biologisen äidin ja lapsen välistä suhdetta täydellisesti. Vähintään biologinen sukulaisuus säilyy adoptiosta huolimatta. Lisäksi biologisella äidillä ja lapsella on yhteinen elämänhistoria ainakin raskauden ja synnytyksen ajalta.

Rautasen (1975) mukaan adoption päätarkoituksena oli pitkään suvun jatkaminen ja omaisuuden perijän hankkiminen sellaisissa tapauksissa, joissa perillistä ei voitu saada. Tämän takia keskeistä adoptiossa on ollut adoptiovanhemman tai -vanhempien etu. Lapsen etu tuli kuitenkin keskeiseksi periaatteeksi Pohjois-Euroopassa ja anglosaksisissa maissa ensimmäisen maailmansodan jälkeisinä vuosina voimaantulleessa adoptiolainsäädännössä. Tällöin adoptiota alettiin käyttää ilman biologisia vanhempia jääneiden lasten sekä aviottomien lasten huolto-ongelman ja tulevaisuuden ratkaisemiseksi. (Rautanen 1975, 1-2.) Biologisille äideille ja heidän perheilleen lapsen antaminen adoptiolapseksi on tarjonnut ratkaisun silloin, kun biologinen äiti ei ole voinut tai halunnut kasvattaa lastaan (Rautanen 1972; 1975).

Rautasen (1975) mukaan 1960-luvulle asti oli tunnusomaista, että adoptio hävitti kokonaan lapsen menneisyyden. Adoption jälkeen lapsen elämässä alkoi uusi vaihe. Lapsen aikaisempi nimi, biologiset vanhemmat, suku ja jopa kulttuuri lakkasivat yhtäkkiä olemasta. Anglosaksisissa

maissa adoptoidut lapset ovat jopa saaneet uuden syntymätodistuksen, jossa ei ole ollut mainintaa heidän olevan adoptiolapsia eikä tietoja heidän alkuperästään. Rautanen arvelee, että näillä järjestelyillä haluttiin suojata adoptiovanhempia ja saada heidät tuntemaan, että lapsi on heidän omansa. Tarkoituksena saattoi olla myös lapsen synnyttäneen äidin suojeleminen sekä lapsen varjelu epäedullisen taustan tai adoption aiheuttamalta leimaamiselta. (Rautanen 1975, 3.)

2. Kotimainen adoptio

Suurin osa Suomessa nykyään tehtävistä adoptioista on kansainvälisiä. Tämä tarkoittaa sitä, että suomalainen aviopari tai yksinäinen henkilö adoptoi lapsen ulkomailta. Kotimainen adoptio poikkeaa kansainvälisistä siten, että suomalaiset viranomaiset hoitavat koko prosessin. Vähintään biologisella äidillä tulee olla pysyvä asuinpaikka Suomessa (Tuohimetsä 2006), mutta yleensä kaikki adoption osapuolet asuvat yleensä Suomessa. Adoptoiduilla on mahdollisuus selvittää syntyperänsä viimeistään täysi-ikäisenä. Tämän luvun tiedot on saatu pääosin Pelastakaa Lapset ry:ltä, koska kirjallista tietoa kotimaisen adoptioprosessin järjestelyistä on erittäin niukasti. Pelastakaa Lapset ry hoitaa valtaosan kotimaisista adoptioista, mutta myös kunnat järjestävät kotimaisia adoptioita itsenäisesti tai yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n kanssa. Toimintatavat saattavat poiketa toisistaan eri puolilla Suomea.

2.1 Historia

Suomessa alettiin valmistella ensimmäistä ottolapsilakia 1920-luvun alussa. Orpolasten tilanne oli tuolloin erittäin vaikea, sillä maassamme oli vuoden 1918 sisällissodan jäljiltä sekä valkoisia että punaisia orpolapsia. (Jousimaa 1983, 122-124). Pulman (1987) mukaan ongelmana olivat myös avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset. Aviottomien äitien kasvatushalu ja -kyky asetettiin kyseenalaiseksi, minkä vuoksi äidit haluttiin saada tiukkaan kontrolliin. Parhaana vaihtoehtona nähtiin tällöinkin lapsen sijoittaminen kasvatettavaksi kodin ulkopuolelle. Vuonna 1922 säädettiin laki avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista (au-laki) ja vuonna 1925 ottolapsilaki. Pulman mukaan ottolapsilaki oli laadittu lähinnä niitä henkilöitä varten, jotka ottivat kasvattilapsiksi vuoden 1918 sotaorpoja. Lisäksi sen tarkoitus oli helpottaa vuonna 1922 annetun aviottomia lapsia koskeneen lain toimeenpanoa. (Pulma 1987, 167, 231.)

Vuoden 1925 ottolapsilain yhtenä erikoisuutena oli biologisten äitien mahdollisuus oman lapsensa adoptoimiseen. Taustalla oli ajatus siitä, että lasten asema adoptiolapsina oli aviottomia

lapsia parempi. Tätä mahdollisuutta käyttivät hyvässä sosiaalisessa ja taloudellisessa asemassa olleet naiset, jotka halusivat pitää lapsensa, mutta pelkäsivät ympäristön tuomiota tai työpaikan menetystä. Kyseisen lain mukaan lapsi peri adoptiovanhempiansa lisäksi biologiset vanhemmat (Jousimaa 1983, 124-128) ja adoption purkaminen oli mahdollista (Jaakkola 1977).

Jousimaa (1987) kirjoittaa, että eräät lapsilainsäädännön syntyä selvitelleet tutkijat ajattelivat kysymyksessä olleiden au-lapsilain ja ottolapsilain olevan luokkalakeja. Niiden tehtävänä oli tarvittaessa erottaa lapset vanhemmistaan ja sijoittaa heidät koteihin, joissa he kasvaisivat uuteen yhteiskuntaan sopeutuviksi kansalaisiksi. Jousimaan mukaan vuoden 1925 ottolapsilaki oli kuitenkin tarpeellinen ja hänen mukaansa se oli aikansa tuote kuten au-lapsilakikin. (Jousimaa 1987, 124-125.) Adoptiolaki turvasi lapsen ja adoptiovanhempien asemaa. Tuolloin biologisia vanhempia ei vielä pidetty adoptioprosessin osapuolena. (Kauppi & Rautanen 1997, 60.)

Pelastakaa Lapset ry:n edeltäjä Koteja Kodittomille Lapsille -yhdistys oli perustettu vuonna 1922 tavoitteena järjestää turvattomille lapsille mahdollisimman vakaat ja kodinomaiset kasvuolot hyvissä sijaiskodeissa. Adoptiotoiminta muodosti jo 1920-luvulla merkittävän osan järjestön toiminnasta, mutta se ei saanut osakseen yhtä paljon huomiota kuin sijaiskotitoiminta. Adoptiota pidettiin helpompana, sillä adoption vahvistamisen jälkeen työntekijällä ei ollut enää huolta lapsesta eikä adoptioperheestä. Sijaiskotilapset sen sijaan olivat järjestön vastuulla koko lapsuutensa ajan. Lisäksi adoptiovanhemmat tulivat yleensä korkeamman koulutuksen saaneista ja paremmin toimeentulevista yhteiskunnan ryhmistä kuin sijaiskotien vanhemmat. (Kauppi & Rautanen 1997, 158; Niva 2002, 3-7.) Lapsen kannalta adoptio nähtiin turvallisempana vaihtoehtona kuin sijaiskotitoiminta, koska adoptiokoti oli lapselle pysyvä koti (Niva 2002, 23-24).

Perheisiin sijoitettavia ja adoptiolapseksi annettavia lapsia oli paljon. Koska kodeista ja halukkaista vanhemmista oli puutetta, vieraan lapsen ottaminen kotiin oli todellista hyväntekeväisyyttä ja armeliaisuutta. (Jousimaa 1983, 122-123.) Vielä vuonna 1975 Rautanen kirjoittaa, että adoptiossa on sitkeästi säilynyt hyvää tekemisen luonne, ja adoptiovanhemmilla on ollut jonkinlainen lapsen kurjuudesta pelastajan osa. Adoptiovanhemmilla ajateltiin olevan oikeus valita paras mahdollinen lapsi kotia tarvitsevien joukosta. Itsestään selvänä pidettiin sitäkin, että adoptioperheellä on oikeus saada mahdollisimman virheetön lapsi sekä fyysisen terveytensä että sosiaalisen taustansa puolesta. Esimerkiksi asenne biologisen äidin aviottomuutta kohtaan säilyi varsin kauan ennakkoluuloisena, ja äidin moraalittomuuden

periytymistä pelättiin. (Rautanen 1975, 3-4.) Jousimaa (1983, 123) kirjoittaa kirjassaan näin: ”Vielä nykyisinkin on julkisuudessa esitetty näkökantoja, joiden mukaan nämä ajat olisivat olleet oikeita kulta-aikoja. Tällöin ajatellaan luonnollisesti lasta haluavia aviopareja, eikä suinkaan turvattomia lapsia ja heidän biologisia vanhempiaan.” Myös Rautasen (1975, 7) mukaan adoptioperhekeskeisyys jätti adoption muut osapuolet toisarvoiseen asemaan.

Kunnat olivat perinteisesti vastanneet turvattomista lapsistaan ja hoitivat myös adoptioasioita. Ottolapsilain voimaantulon jälkeen myös Pelastakaa Lapset ry:n edeltäjä Koteja Kodittomille lapsille -yhdistys oli tehnyt adoptiolapsityötä. Näiden lisäksi yksityishenkilöt sijoittivat adoptiolapsia. (Rautanen 1975, 16.) Yksityisellä adoptiotoiminnalla olikin Suomessa pitkä perinne. Lapsensa adoptioon luovuttavat äidit ilmoittivat asiasta sanomalehdissä, ja varsinkin tanskalaiset adoptiovanhemmiksi haluavat käyttivät 1960-luvulla samaa menettelyä. Adoptiopaperit siirtyivät sosiaalivaltion kautta, joten toiminnan laajuus tiedettiin. (Niva 2002, 28-29.) Esimerkiksi vuonna 1974 Suomessa adoptoitiin 486 lasta kotimaisiin vierasperheisiin. Näistä 42 oli yksityishenkilön hoitamia adoptioita. Samana vuonna ulkomaille sijoitettiin 18 suomalaista adoptiolasta yksityishenkilöiden toimesta. (Rautanen 1975, 16.) Myös Pelastakaa Lapset ry sijoitti suomalaisia lapsia ulkomaisiin adoptioperheisiin, koska Suomessa ei ollut riittävästi adoptiolasta toivovia perheitä, eikä kriittisyys lasta ja lapsen taustaa kohtaan ollut hävinnyt. Esimerkiksi 1960-luvulla järjestön kautta adoptoitiin 85 suomalaista lasta ulkomaille. (Kauppi & Rautanen 1997, 201-203.)

Rautasen (1975) mukaan käsitys adoptioprosessin luonteesta alkoi muuttua 1960-luvulla. Tähän vaikutti yleisen ideologisen ajattelun kehityksen ohella ehkä ratkaisevimmin adoptiokotia tarvitsevien lasten lukumäärän ensin hidaskas, sitten romahdusmainen lasku ehkäisykeinojen käytön yleistyessä ja abortin tullessa entistä useampien saataville. Adoptiovanhempien lapsen tarve tuli esiin adoption ensisijaisena motiivina. Kun perheiden näkyvänä motiivina on lapsen saaminen lapsettomuuden takia, on helpompi ymmärtää, että perheen etu ja adoptiokotia tarvitsevan lapsen etu eivät ehkä automaattisesti käykään yksiin. (Rautanen 1975, 5-6.) Vuonna 1980 Pelastakaa Lapset ry:n toiminnanjohtaja Elina Rautanen nosti eturistiriidan esiin adoptiota käsittelevässä seminaarissa:

”Käytännön ottolapsityössä on hyväntekeväisyyden henki säilynyt hyvin sitkeästi, jopa meidän päiviimme saakka. Vasta nyt aletaan tunnistaa ja tunnustaa, että lapseksiottaminen on yhä ennen kaikkea lapsettomuuden ongelman ratkaisemista.

Myös tämän vuoksi on tärkeätä, että lainsäädäntö asettaa lapsen edun ensi sijalle.” (Jousimaa 1983, 126.)

Pelastakaa Lapset ry alkoi 1960-luvulla hallita yhä vahvemmin suomalaista adoptio toimintaa. Järjestön kautta adoptoitiin noin 200 lasta vuosittain 1970-luvun loppuun asti (Niva 2002, 23-24), mutta 1980-luvun puolella järjestön vuosittain adoptio perheisiin sijoittamien lasten määrä oli vähentynyt alle sataan (Jousimaa 1983, 126). 1970-luvulla mm. aborttilain, vapaamielisyvän yhteiskunnan ja yksinhuoltajien tilannetta parantaneiden lakien myötä adoptiokotia tarvitsevien vauvojen määrä putosi, mikä pidensi adoptiolasta haluavien odotusta. Useat adoptiolasta toivovat pariskunnat vähensivätkin vaatimuksiaan lapsen iästä ja ominaisuuksista. Sijoitusta tarvitsevien lasten vähentyessä järjestössä vapautui voimavaroja kotien etsimiseen vaikeammin sijoitettaville lapsille kuten kouluikäisille ja vammautuneille. (Niva 2002, 23-24.) Myös adoptioluovutuksen taustalla mahdollisesti olleisiin sosiaalisiin ongelmiin, ja esimerkiksi biologisilla vanhemmilla esiintyneisiin mielenterveyden ongelmiin, alettiin suhtautua järkevämmiin (Kauppi & Rautanen 1997, 167).

Nivan (2002) mukaan leikki- ja kouluikäisten lasten sijoitusten lisääntyminen muutti perhesijoitustyötä merkittävästi, koska lapsella oli jo omia muistoja. Lapsen omien vanhempien pois-pyyhkimistä ei enää koettu tarkoituksenmukaiseksi. 1960-luvulle asti lapsensa pois luovuttava vanhempi oli sivustakatsoja, kun lasta sijoitettiin uuteen kotiin. Järjestön edustaja ei aina tavannut luovuttavaa äitiä lainkaan. 1970-luvulla lapsestaan luopuvat vanhemmat alkoivat esittää entistä useammin toivomuksia lapsen uuden kodin suhteen ja työntekijät alkoivat ottaa näitä toivomuksia huomioon. (Niva 2002, 23-24.)

Vuoden 1980 alusta astui voimaan uusi ottolapsilaki, jossa oli monia tarpeellisia uudistuksia. Se asetti adoptiolapsen adoptio perheissä täysin samaan asemaan kuin perheiden biologiset lapset. Adoptioeuvonta tuli pakolliseksi biologiselle vanhemmalle tai biologisille vanhemmille sekä adoptiolasta haluavalle avioparille tai yksinäiselle henkilölle. Uuden lain mukaan adoptiolapsen ja hänen biologisten sukulaistensa väliset oikeudelliset suhteet katkesivat kokonaan, eikä adoptiolapsi enää peri biologisia sukulaisiaan. Vuoden 1980 laiksi kutsuttu ottolapsilaki vahvisti jälkipalvelun osaksi adoptio työtä ja lisäksi säädettiin adoptio palveluiden järjestämisestä sekä adoptio asiakirjojen säilyttämisestä. Yksityishenkilöt eivät enää voineet järjestää adoptioita, eikä suomalaisia lapsia enää annettu adoptioon ulkomaille. Lisäksi laissa säädettiin, että biologisen äidin suostumusta adoptioon ei saanut ottaa vastaan ennen kuin äiti oli riittävästi toipunut synnytyksestä eikä aikaisemmin kuin 12 viikon kuluttua lapsen syntymästä. (Laki

lapseksiottamisesta 1979.) Vuonna 1985 lakia uudistettiin kansainvälisistä adoptiota varten, ja tässä yhteydessä biologisen äidin 12 viikon harkinta-aika muutettiin 8 viikoksi (Laki lapseksiottamisesta 1985).

Pelastakaa Lapset ry:n sosiaalityöntekijän Anneli Tuohimetsän mukaan adoptiota koskeva salaperäisyys on viime vuosina vähentynyt tuntuvasti. Hän arvelee lisääntyneiden kansainvälisten adoptioiden ja aiheen esillä olon tiedotusvälineissä vaikuttaneen tähän. Myös kotimaan adoptioissa avoimuus on lisääntynyt jälkipalvelun ja avoimen adoption kautta. Tuohimetsän mukaan adoptio on muuttunut viimeisen kymmenen vuoden aikana biologisten vanhempien kannalta inhimillisemmäksi. On alettu ymmärtää, ettei lapsen antaminen adoptioon unohdu koskaan. Nykyään adoptioperheiden täytyy olla adoption jälkeen valmiita antamaan lapsesta tietoja biologisille vanhemmille välitettäväksi. Uudeksi toimintamuodoksi on tullut avoin adoptio, jossa biologinen äiti tai biologiset vanhemmat ja adoptiovanhemmat tapaavat toisensa, vaihtavat henkilötietojaan sekä ovat valmiita adoption jälkeiseen yhteydenpitoon. Avoimia adoptioita on toistaiseksi tehty vasta muutamia, mutta Tuohimetsä uskoo niiden lisääntyvän tulevaisuudessa. (Tuohimetsä 2005.) Yhdysvalloissa avoimet adoptiot aloitettiin 1970-luvulla (esim. McLaughlin ym. 1988).

Jousimaa (1983) kirjoittaa adoption herättäneen kautta aikojen yhteiskunnallista keskustelua ja jopa poliittista sävyä. Toisten mukaan äidin ja lapsen on pysyteltävä yhdessä vaikka puutteellisissakin oloissa, eikä köyhien ja yksinäisten naisten tulisi synnyttää lapsia parempiosaisille. Toisen näkemyksen kannattajat korostavat lapsen hyvää kasvuympäristöä muodollisesti täydellisessä perheessä. Osa ajattelee, että lasten syntyminen on ylipäänsä tärkeää, vaikka äiti ei pystyisikään lapsistaan huolehtimaan. Viimeistä näkökulmaa perustellaan sillä, että lasta haluavia hyvin toimeentulevia aviopareja on paljon, ja synnytys voi olla äidille kypsyttävä kokemus huolimatta siitä, että hän ei voisikaan pitää lastaan. (Jousimaa 1983, 125.)

2.2 Kotimainen adoptio nykyisin

Kotimaisesta adoptiosta puhuttaessa tarkoitetaan yleensä suomalaisen lapsen adoptoimista suomalaiseen vierasperheeseen eli vanhemmille, jotka eivät ole aiemmin olleet vanhemmuussuhteessa lapseen. Lapsi voidaan adoptoida myös sukulais- tai sijaisperheeseen, jossa lapsi on yleensä ollut hoidossa ennen adoptiota. Tämän lisäksi tehdään perheensisäisiä adoptioita ja aikuisadoptioita. Perheensisäisissä adoptioissa lapsen isä- tai äitipuoli ottaa tämän

adoptiolapsekseen eli adoptiolla laillistetaan jo muodostunut perhesuhde. Aikuisadoptioissa adoptoitava henkilö on täysi-ikäinen ja yleensä adoptiovanhemmat ovat toimineet hänen sijaisvanhempinaan.

Kotimaiset adoptiot voidaan lisäksi jakaa kahdella tavalla: suljettuihin ja avoimiin sekä vapaaehtoiisiin ja vastentahtoiisiin adoptioihin. Suljetussa adoptiossa biologiset vanhemmat ja adoptiovanhemmat eivät tiedä toistensa henkilötietoja, mutta joissain tapauksissa adoption järjestänyt taho voi välittää tietoja ja valokuvia adoption jälkeen. Avoimessa adoptiossa adoptiotriangelin osapuolet tietävät toisensa ja voivat pitää yhteyttä adoption jälkeen itsenäisesti ilman sosiaalityöntekijän välitystä. (Tuohimetsä 2006.) Sekä suljetussa että avoimessa adoptiossa vanhempainvelvollisuudet ja -oikeudet siirtyvät kokonaan ja pysyvästi biologisilta vanhemmilta adoptiovanhemmille. Vapaaehtoisessa adoptiossa biologiset vanhemmat ovat antaneet suostumuksensa adoptioon vapaaehtoisesti. Erityisissä tilanteissa adoptio voidaan kuitenkin vahvistaa ilman biologisten vanhempien tai toisen biologisen vanhemman suostumusta. Vastentahtoisista adoptioista käytetään usein nimitystä pakkoadoptio.

Kotimaisia adoptioita hoitaa kuntien lisäksi ainoastaan Pelastakaa Lapset ry, joka toimii koko maassa. Järjestö hoitaa nykyisin 30-50 adoptiota vuosittain, mikä on arviolta kaksi kolmasosaa Suomen vuosittaisista vierasadoptioista. Pelastakaa Lapset ry:n lisäksi kunnat järjestävät jonkin verran adoptioita. Kunnat voivat hoitaa kotimaisen adoption itsenäisesti tai ostaa palvelun kokonaisuudessaan Pelastakaa Lapset ry:ltä. Pelastakaa Lapset ry voi hoitaa myös osan adoptioprosessista esimerkiksi niin, että kotikunta tarjoaa biologiselle äidille adoptioneuvonnan, mutta Pelastakaa Lapset valitsee lapselle adoptioperheen asiakkaistaan ja järjestää adoptiosijoituksen. (Tuohimetsä 2005; 2006.)

Nykyään kotimaiset adoptiolapset adoptoidaan vierasperheisiin lähes aina vauvoina. Kotimaista adoptiolasta toivovia perheitä on paljon enemmän kuin lapsia tulee adoptoitavaksi. Adoptiolasta odottava perhe joutuu usein odottamaan kotimaista adoptiolasta neljä tai viisi vuotta, eivätkä kaikki pitkän odotuksenkaan jälkeen saa lasta. Lapsia ei sijoiteta perheisiin odotuksen keston perusteella, vaan jokaiselle lapselle pyritään löytämään sopivin perhe lasta odottavien joukosta. (Peltoniemi-Ojala 2002, 106-108.) Pelastakaa Lapset ry antoi vuonna 2005 adoptioneuvontaa 285 kotimaista adoptiolasta odottavalle pariskunnalle. Samana vuonna yhdistys sijoitti 26 kotimaista adoptiovauvaa vierasperheisiin ja järjesti 15 perheen sisäistä adoptiota sekä 11

sijaiskotilapsen adoptiota. (Tuohimetsä 2006.) Kuntien järjestämien adoptioiden tarkkaa määrää ei ole saatavilla.

Antaessaan suostumuksen adoptioon biologinen äiti luopuu kaikista vanhemman oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan lapseen nähden. Biologinen äiti ei voi anoa adoption purkamista. Lapsen luovuttamiseen adoptiolapseksi tarvitaan lastenvalvojan lausunto, vaikka biologinen äiti on lapsen holhooja. Jos biologinen äiti on alaikäinen, tarvitaan lisäksi hänen vanhempiansa tai holhoojansa suostumus. Mikäli lapsi on syntynyt avioliitossa tai isyys on selvitetty, tarvitaan adoptioon myös isän suostumus. (Tuohimetsä 2005.)

Ottolapsilain mukaan adoptio voidaan erittäin painavista syistä vahvistaa, vaikka biologiset vanhemmat eivät ole antaneet tai toinen heistä ei ole antanut suostumustaan lapsen adoptioon tai he ovat peruuttaneet aikaisemmin antamansa suostumuksen. Tällöin on harkittu, että lapseksi ottaminen on ilmeisen ratkaisevasti lapsen edun mukaista ja että vanhemman suostumuksen peruuttamiseen ei ole riittävää aihetta ottaen huomioon lapsen etu sekä lapsen ja vanhemman välinen kanssakäyminen, heidän välillään vallitseva suhde ja sen laatu. Adoptio voidaan edellä mainituin perustein vahvistaa myös silloin, kun vanhempi ei sairautensa tai vammaisuutensa takia voi pätevästi ilmaista tahtoaan tai vanhemman olinpaikka on tuntematon. (Laki lapseksiottamisesta 1985.) Adoptiot vastoin biologisen vanhemman tai vanhempien suostumusta ovat kuitenkin Tuohimetsän (2005) mukaan harvinaisia.

2.3 Biologiset äidit

Kotimaisista adoptioista valtaosan järjestävä Pelastakaa Lapset ry käyttää lapsen adoptioon antavista äideistä nimitystä syntymä-äiti. Tähän on perusteena muun muassa se, että kyseinen termi on heidän mukaan helppotajuisempi kuin biologinen äiti. (Tuohimaa 2005.) Kysyin haastattelujen yhteydessä lapsen adoptioon antaneilta äideiltä itseltään heidän näkemystään käsitteistä. Kaikki neljä vastaajaa pitivät nimitystä biologinen äiti parempana kuin syntymä-äiti. Tämän takia käytän tutkimuksessani käsitettä biologinen äiti. On kuitenkin hyvä tiedostaa, että lapsen adoptioon antaneista äideistä käytetään rinnakkain useita eri nimityksiä. Soroskyn, Baranin ja Pannorin (1978) mukaan lukuisat biologisia äitejä koskevat nimitykset kertovat aiheen herättämistä ristiriitaisista tunteista. He mainitsevat kirjassaan termit ensimmäinen äiti, alkuperäinen äiti, syntymä-äiti, luonnollinen äiti, biologinen äiti, bioäiti, fyysinen äiti, todellinen äiti, oikea äiti, toinen äiti ja veriäiti. Millen ja Roll (1985) puolestaan kutsuvat äitejä Salomonin

äideiksi erään Vanhan Testamentin tarinan mukaan, koska muut nimitykset väheksyvät heidän mielestään äidin psyykkistä kiintymystä lasta kohtaan.

Millenin ja Rollin (1985) mukaan yhteiskunta jaottelee naiset äiteihin, tuleviin äiteihin ja lapsettomiin naisiin. Näiden rooliodotusten joukossa lapsen adoptioon antanut nainen on kummajainen, jota pidetään helposti epäluonnollisena naisena ja hylkäävänä äitinä. Kaupin ja Rautasen (1997, 162-163) mukaan vielä 1950- ja 1960-luvulla yhteiskunta suhtautui paheksuvasti naiseen, joka synnytti lapsen avioliiton ulkopuolella. Jos hän itse piti ja hoiti lapsensa, vieroksuttiin sekä äitiä että lasta. Jos hän taas antoi lapsensa pois, paheksuttiin sitäkin. Samoin yhteiskunnallisesti on pidetty vääränä sitä, että perhe luovuttaa lapsen adoptiolapseksi (Rautanen 1975, 4). Eskola ja Hytönen (2002, 24) kirjoittavat ammattikorkeakoulujen terveysalan opiskelijoille suunnatussa kirjassaan näin: ”Nainen, joka antaa raskauden jatkua mutta päätyy luovutukseen lapsen synnyttyä, herättää ympäristössään ristiriitaisia ja tunnepitoisia reaktioita”. Garamin (1988) mukaan lapsen antaminen pois on yhteiskunnassamme edelleen tabu, joka herättää äidissä tunteen siitä, että hän on tehnyt jotain väärää.

Adoptiosta kirjoitettaessa biologiset vanhemmat, etenkin äidit, nähdään usein adoptioprosessin mahdollistavana osapuolena (Deykin ym. 1984; Rosenberg 1992). Kuten sosiaalityöntekijä Tuohimetsä asian ilmaisi: ”ilman luovuttavia äitejä ei olisi adoptoitavia lapsia” (Tuohimetsä 2005). On kuitenkin myönnetty, että adoption viime vuosina saavuttama avoimuus ja hyväksyntä ei ole ulottunut biologisiin vanhempiin. Biologiset vanhemmat saavat edelleen osakseen halveksintaa, syrjintää ja kummastelua (Peltoniemi-Ojala 1999, 127). Yleisesti on myös ajateltu, että lapsen adoptioon antavalla naisella ei ole kiintymyssuhdetta lapseensa, ja adoption jälkeen nainen jatkaa huolettomasti entistä elämäänsä. (Millen & Roll 1985.)

Viime vuosikymmenien kotimainen adoptiokirjallisuus kuvaa biologisia äitejä kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin biologisia äitejä kuvataan sankareina, jotka ovat antaneet lapselle elämän ja adoptiovanhemmille onnen (esim. Garam 1988; Peltoniemi-Ojala 1999). Toisaalta biologisia äitejä käsitellään ennakkoluuloja kuvastavilla ilmaisuilla adoptiolasten perintötekijöitä mietittäessä (esim. Lahti 1991; Varilo 1993) sekä adoptiovanhemmille suunnatuissa kirjoituksissa. Esimerkiksi adoptiovanhemmuudesta kertovassa kirjassaan Peltoniemi-Ojala jättää biologisten vanhempien ominaisuudet lukijan pohdittavaksi: ”Adoptiovanhemmat ja biologiset vanhemmat ovat molemmat käyneet läpi vaikeita ja erikoislaatuisia tapahtumia, vaikka ovat keskimäärin taustaltaan ja elämänpiiriltään hyvin erilaisia ihmisiä” (Peltoniemi-

Ojala 1999, 108-109). On totta, että varsinkin adoptiohetkellä adoptiovanhemmat ja biologiset vanhemmat poikkeavat keskimäärin toisistaan esimerkiksi iän ja koulutustaustan suhteen. Tällä hetkellä meillä ei kuitenkaan vielä ole julkista tietoa suomalaisista biologisista vanhemmista eikä heidän elämästään adoption jälkeen.

Asenteet ja ennakkoluulot adoptiolasten biologisia vanhempia kohtaan ovat vaikuttaneet adoptiokäytäntöihin. Menneinä vuosikymmeninä biologinen äiti nähtiin kykenemättömänä ja moraalittomana henkilönä, jonka kanssa ei pidetty tarpeellisena keskustella lapsen luovutukseen liittyvistä vaikeuksista tai sijoitukseen liittyvistä toivomuksista. Avioliiton ulkopuolella syntyneet, heti syntymänsä jälkeen huoltoon tarvitsevat lapset koettiin asuinkunnissa lähes kahdenkymmenen vuoden potentiaalisina taloudellisina rasituksina. Rautasen (1972, 12; 1975, 16-17) mukaan taloudellinen riski vaikutti sosiaaliviranomaisten asenteeseen ja äitejä mahdollisesti kehoitettiin luovuttamaan lapsi adoptioon. Edelleen ainakin 1990-luvun lama-aikana kunnat pyrkivät välttämään äidin adoptioharkinnan ajalta aiheutuvia lasten väliaikaishoidon maksuja kiirehtimällä lapsen siirtämistä adoptioperheeseen (Kauppi & Rautanen 1997, 163). Pelastakaa Lapset ry:n historiikissa myös todetaan, että ”[Lastenkodin] johtajia mm. koulutettiin antamaan lapsen uusille vanhemmille olennaiset tiedot lapsesta siten, etteivät vanhemmat leimaisi lasta lapsen biologisten vanhempien takia”. (Niva 2002, 22.)

Rautanen (1975, 4) arvelee käsityksen siitä, että lapsen biologisella äidillä ei saa olla toivomuksia tai mielipiteitä ottovanhempien valintaa kohtaan, perustuneen paheksuviin asenteisiin. On epäselvää, kuinka paljon historialliset asenteet vaikuttavat nykyiseen adoptiotyöhön ja biologisten äitien käsitykseen itsestään. Nykyään äideillä pitäisi olla halutessaan mahdollisuus esittää toiveita adoptioperheestä koskien mm. asuinseutua, äidinkieltä, uskonnollisuutta, elämäntyyliä tai aiempien lapsien määrää. Peltoniemi-Ojalan mukaan monen biologisen äidin toive on kuitenkin vain sijoittaa lapsi hyvään perheeseen (Peltoniemi-Ojala 1999, 111).

Lapsesta luopumiseen johtaneet syyt muuttuivat Suomessa rajusti 1900-luvun aikana. Vuosisadan alkupuolella adoptiolapset tarvitsivat uutta kotia mm. orpouden, sotaorpouden, vanhempien aviottomuuden ja köyhyyden takia sekä tilanteessa, jossa suurperheen äidillä ei ollut voimavaroja hoitaa kaikkia lapsiaan (Jousimaa 1983; Pulma 1987; Kauppi & Rautanen 1997). Sodan jälkeisinä vuosikymmeninä yhdeksän kymmenestä Pelastakaa Lapset -yhdistyksen piiriin tulleista adoptiokotia tarvitsevista lapsista oli syntynyt avioliiton ulkopuolella. Aviottomien

äitien ja heidän lastensa asema oli vaikea 1970-luvun puoliväliin asti. Monet lapsen adoptioon antaneista aviottomista äideistä toivoivat asian pysyvän salassa. Tämä ei lain mukaan ollut mahdollista, sillä adoptioon tarvittiin asuinkunnan lastenvalvojan suostumus, ja lapsen kastamisen jälkeen tästä tuli merkintä äidin seurakunnan kirkonkirjoihin. (Kauppi & Rautanen 1997, 159, 162-163.) Avioliiton ulkopuolella lapsen saaneiden naisten mahdollisuuksia huolehtia itse lapsestaan paransi yhteiskunnan asenteiden vapautuminen sekä vuosina 1973-77 säädetyt lait päivähoidosta, isyydestä ja elatuksesta sekä elatusturvasta. (Jousimaa 1983, 92-98, 104; Niva 2002, 23-24). Tuohimetsän (2005) mukaan vielä 1980-luvulla taloudelliset ja asunto-ongelmat kuitenkin vaikuttivat lapsen adoptiolapseksi antamiseen.

Nykyään adoptioon tulevista lapsista valtaosa on syntynyt avioliiton ulkopuolella, ja yleensä raskaus on ollut suunnittelematon. Tuohimetsä (2005) kertoo, että nykyisin biologisten äitien suurin pelko on kuitenkin se, että he eivät olisi riittävän hyviä äitejä lapselleen. Adoptiopäätöksen takana on usein äidin nuori ikä ja katkennut suhde lapsen isään, mikä tarkoittaisi äidin jäämistä yksinhuoltajaksi. Tuohimetsän mukaan usein virheellisesti luullaan biologisten äitien olevan pääosin päihde- tai mielenterveysongelmaisia. Hän arvioi, että noin kymmenestä äidistä yhdellä on päihdeongelma. Biologisten äitien joukossa on myös satunnaisesti mielenterveysongelmista kärsiviä sekä heikkolahjaisia ja kehitysvammaisia äitejä. Suurin osa Etelä-Suomen alueella lapsen adoptioon luovuttavista äideistä on nuoria ensisynnyttäjiä, joiden opinnot ovat usein kesken. Tuohimetsän arvion mukaan noin kolmasosalla luovuttavista äideistä on jo yksi tai kaksi lasta ennestään. Näissä tapauksissa adoptiopäätöksen syynä voi olla kyse yksinhuoltajaäidin voimavarojen riittämättömyydestä nuorimman lapsen hoitamiseen. Biologisen äidin adoptiopäätös lähtee henkilökohtaisen tilanteen lisäksi usein myös lapsen hyvinvoinnin turvaamisesta. Lapsensa adoptioon antavat äidit toivovat lapsen pääsevän perheeseen, jossa on sekä äiti että isä. Koska adoptoitavia pieniä lapsia on vähän, löytyy jokaiselle adoptioon luovutetulle lapselle vanhemmat ja koti. (Tuohimetsä 2005.)

Adoptioluovutusten syyt myötäilevät hyvin kansainvälisiä tutkimustuloksia. Esimerkiksi Soroskyn ym. (1978, 51-52) tutkimuksessa selvästi yleisin syy lapsen adoptioon antamiseen oli äidin aviottomuus ja toive siitä, että lapsi saa itselleen perheen. Seuraavaksi yleisimmät syyt olivat äidin kypsymättömyys vanhemmuuteen, äidin omien vanhempien mielipiteet, taloudelliset ongelmat, henkinen kypsymättömyys sekä halu suorittaa opinnot loppuun, mikä ei olisi vauvan kanssa mahdollista. Yleensä adoptioluovutuksen taustalla oli useampi syy samanaikaisesti.

Tuohimetsän (2005) mukaan aika harva lapsen adoptioon antavista äideistä on alaikäinen. Vuonna 2003 Pelastakaa Lapset ry:n Etelä-Suomen aluetoimisto järjesti seitsemän kotimaista adoptiota, joista kahdessa tapauksessa biologinen äiti oli alaikäinen. Vuonna 2004 he järjestivät 11 adoptiota, joista samoin kahdessa tapauksessa biologinen äiti oli alaikäinen. Kaikkiaan biologisten äitien ikä vaihteli kyseisessä toimistossa vuonna 2003 välillä 15–31 keskiarvon ollessa 21,7 vuotta. Vuoden 2004 biologisten äitien ikä vaihteli välillä 15–39 keskiarvon ollessa 22,5 vuotta. Useimmat biologiset äidit ovat iältään 17–25 -vuotiaita. (Tuohimetsä 2005.)

Vuonna 2003 Pelastakaa Lapset ry:n adoption jälkipalveluun otti yhteyttä 61 biologista vanhempaa. Tuohimetsän (2005) mukaan biologiset äidit ovatkin selvästi aktivoituneet 1990-luvulta lähtien. Hänen kokemuksen mukaan biologiset äidit ovat usein kiinnostuneita siitä, kenen näköinen lapsi on ja toivovat saavansa lasten valokuvia. Myös koulunkäyntiin, ripille pääsyyn ja ammatinvalintaan liittyvät asiat kiinnostavat biologisia äitejä. Tuohimetsä arvelee, että biologisten vanhempien lisääntyneisiin yhteydenottoihin ovat syynä lisääntynyt avoimuus adoption suhteen sekä biologisille vanhemmille annettava lakisääteinen adoptioeuvonta. (Tuohimetsä 2005.)

2.4 Adoptioprosessi biologisen äidin näkökulmasta

Lapsensa adoptioon antamista harkitsevalle äidille kuuluu pakollinen laissa säädetty adoptioeuvonta, jonka antaa asuinkunnan tai Pelastakaa Lapset ry:n sosiaalityöntekijä. Biologisen äidin on siis ennen adoptiota tavattava vähintään yhden kerran sosiaalityöntekijää. Adoptioeuvonta on maksuton ja se voidaan aloittaa raskausaikana. (Tuohimetsä 2005.) Lain mukaan adoptioeuvonta sisältää sen, että äidille pitää tarkoin selvittää adoption oikeusvaikutukset. Jos lapsi syntyy avioliitossa tai isyys on vahvistettu, täytyy adoptioeuvontaa antaa myös lapsen isälle. Adoptioeuvonnan tarkoituksena on valvoa lapsen etua, selvittää adoption edellytykset ja oikeusvaikutukset sekä auttaa ja tukea vanhempia päätöksen teossa. Biologisille vanhemmille täytyy kertoa kaikki ne sosiaalipalvelut ja -etuudet, jotka olisivat heidän käytettävissään, jos he pitäisivät lapsen. Lisäksi heidän kanssaan selvitetään heidän elämäntilannettaan, taloudellisia ja sosiaalisia seikkoja, suhdetta omiin vanhempiin, suhdetta lapsen toiseen vanhempaan sekä aikaisempia lapsia ja raskauksia. Lisäksi biologisille vanhemmille täytyy antaa mahdollisuus esittää toivomuksia lapsen tulevasta kodista ja heille täytyy selvittää se, että lapsi saattaa myöhemmin olla kiinnostunut taustastaan. (Ottolapsineuvonta 1998).

Sosiaalityöntekijä Tuohimetsän (2005) mukaan ensimmäinen adoptioneuvontakerta on varsin informatiivinen. Silloin käydään läpi adoption juridiset asiat sekä sosiaaliset etuudet. Jos äitiä on mahdollista tavata useammin, niin neuvonnassa käsitellään myös tunteita, mikäli äiti on siihen halukas. Äitejä tavataan keskimäärin 3-4 kertaa adoptioneuvonnan merkeissä. Joskus adoptioneuvontaa on vain yhden kerran, joskus tapaamisia on ollut kymmenkunta. Tuohimetsä korostaa, että sosiaalityöntekijälle täytyy tulla sellainen olo, että biologinen äiti on selvästi tehnyt päätöksensä adoption suhteen. Tuohimetsän mukaan adoptioneuvonnassa otetaan aina esille lapsen sijoittaminen sijaiskotiin adoption vaihtoehtona. Adoptioneuvonnan aikana biologisella äidillä on mahdollisuus harkita eri vaihtoehtoja lapsen tulevaisuuden osalta. Osa äideistä päätyy adoption sijasta esimerkiksi pitämään lapsen itsellään tai antamaan lapsen sijaiskotiin. (Tuohimetsä 2005.)

Jos biologinen äiti kertoo synnytyssairaalassa harkitsevansa adoptiota, sairaalan sosiaalityöntekijä keskustelelee hänen kanssaan ja ottaa tarvittaessa yhteyttä kotikunnan sosiaalityöntekijään tai Pelastakaa Lapset -yhdistykseen. Adoptioneuvonta aloitetaan viimeistään tällöin. Jos neuvonta on aloitettu raskausaikana, sitä voidaan jatkaa lapsen syntymän jälkeen. Synnytyssairaala lähettää jokaisesta syntyneestä lapsesta ilmoituksen Kelaan ja vanhempien rekisteriviranomaiselle. Jos lapsi syntyy avioliiton ulkopuolella, lapsi merkitään biologisen äidin rekisteriin ja hän saa äidin sukunimen. Tällöin äidin asuinkunnan lastenvalvojan virkavelvollisuus on ryhtyä toimenpiteisiin isyyden selvittämiseksi. Niin kauan kuin isyyden selvitys on kesken, adoptiota ei voida oikeudessa vahvistaa. Jos äiti ei halua selvittää lapsen isyyttä, hän voi kieltäytyä siitä kirjallisesti lastenvalvojan luona. Biologinen äiti on oikeutettu Kelan äitiyspäivärahaan sekä äitiysavustuksen. (Pelastakaa Lapset.)

Yleensä adoptiolapsiksi annettavat lapset ovat vastasyntyneitä, ja he siirtyvät suoraan synnytyssairaalasta väliaikaiseen hoitopaikkaan odottamaan vanhempiensa ratkaisua. Lapsen isä voi tehdä adoptiopäätöksen heti lapsen synnyttyä, mutta biologisella äidillä on lakisääteinen kahdeksan viikon harkinta-aika synnytyksen jälkeen. Vauvan siirto sairaalasta väliaikaiseen hoitopaikkaan järjestetään yhteistyössä äidin kotikunnan sosiaalitoimiston kanssa. Lapsen sijoitus hoitopaikkaan on niin sanottu avohuollon tukitoimenpide. Sosiaalitoimi antaa tuomioistuinta varten lausunnon lapsen olosuhteista ja siitä, ettei lapsen adoptioimiseen ole olemassa estettä. (Pelastakaa Lapset; Tuohimetsä 2005.) Kaupin ja Rautasen (1997, 163-164) mukaan vaikeassa taloudellisessa tilanteessa olevat kunnat eivät aina ole olleet halukkaita

maksamaan hoitomaksua lapsen väliaikaisesta hoidosta. Tällöin lapsi on siirretty adoptioperheeseen jo biologisen äidin harkinta-ajan aikana. Heidän mukaan biologisella äidillä ei ole näissä tapauksissa aina riittävästi aikaa adoption vaihtoehtojen harkitsemiseen. Osa biologisista äideistä tosin toivoo lasten siirtyvän synnytyssairaalasta suoraan adoptioperheeseen.

Lakimääräinen kahdeksan viikon harkinta-aika riittää adoptiopäätöksen tekemiseen useimmille lapsen adoptioon antaville äideille. Osa äideistä kuitenkin tarvitsee enemmän aikaa asian työstämiseen ja joskus voi käydä niin, ettei äitiä tavoiteta kahdeksan viikon kuluessa. Vauva voi olla avohuollon tukitoimenpiteenä väliaikaisessa hoitopaikassa korkeintaan kuusi kuukautta. Jos äiti ei ole tehnyt adoptiopäätöstä siihen mennessä, täytyy vauva ottaa huostaan. Äidille voidaan antaa mahdollisuus jatkaa adoptioharkintaa myös huostaanoton aikana. (Tuohimetsä 2005.)

Biologinen äiti tai biologiset vanhemmat allekirjoittavat suostumuksensa lapsen adoptioon sosiaalityöntekijän henkilökohtaisessa tapaamisessa. Suostumus adoptiolapseksi antamiseen tarvitaan aina lapsen biologiselta äidiltä ja myös isältä, jos lapsi on syntynyt avioliitossa tai lapsen isyys on vahvistettu. Jos biologinen vanhempi on alle 18-vuotias, on hänen vanhempiaan tai huoltajiaan lain mukaan kuultava adoptiosta päätettäessä. Kuuleminen suoritetaan adoptionevonnan yhteydessä ja siitä esitetään kirjallinen selvitys tuomioistuimelle. Adoptiopäätöksen jälkeen biologisilla vanhemmilla ei ole oikeutta tavata lastaan, ellei adoptiosta päätettäessä ole sovittu avoimesta adoptiosta. (Pelastakaa Lapset; Tuohimetsä 2005.)

Adoptioasiakirjojen allekirjoituksen jälkeen lapselle valitaan adoptioperhe. Adoptioperheen valinnassa otetaan huomioon lapsen etu ja tarpeet. Näitä ovat muun muassa lapsen ominaisuudet sekä biologisten vanhempien ja adoptioperheen esittämät toiveet. Vauva siirtyy hoitopaikasta adoptioperheeseen yleensä viikon tai parin sisällä. Biologiset vanhemmat saavat halutessaan yleistietoja lapselle valitusta adoptioperheestä, mutta perheen henkilötietoja ja asuinkuntaa ei suljetussa adoptiossa kerrota. (Pelastakaa Lapset.) Sosiaalityöntekijä kertoo adoptiovanhempien iät, alan jolla he työskentelevät, adoptiovanhempien harrastuksista ja adoptioperheen rakenteen. Tällä hetkellä adoptiovanhemmiksi valittavat ovat 30-40-vuotiaita täysin lapsettomia pariskuntia. Biologinen äiti saa myös kuulla, milloin vauva on siirtynyt adoptioperheen hoitoon. (Tuohimetsä 2005.) Joskus biologinen äiti on toivonut tapaamista tulevien adoptiovanhempien kanssa ja tämä on järjestetty (Kauppi & Rautanen 1997, 163). Avoimen adoption yhteydessä biologinen äiti tapaa adoptiovanhemmat, ja he vaihtavat yhteystietoja keskenään myöhemmän yhteydenpidon varalta (Tuohimetsä 2005).

Biologinen äiti voi antaa adoptioon myös vauvaiän ohittaneen lapsen. Esimerkkejä näistä ovat tilanteet, joissa äiti antaa lapsen isän uuden puolison tai lasta hoitaneiden sijaisvanhempien adoptoida lapsen. Tuohimetsän (2005) mukaan biologisille äideille annetaan adoptioneuvontaa myös silloin, kun biologinen äiti haluaa antaa sijaisperheessä asuvan lapsensa adoptoitavaksi sijaisvanhemmille. Vanhempien on tällöinkin allekirjoitettava asiakirja adoptioluovutuksesta ja sen yhteydessä vanhemman kanssa keskustellaan, jotta voidaan varmistua biologisen äidin olevan päätöksensä takana. (Tuohimetsä 2005.)

Adoptio vahvistetaan adoptiovanhempien kotipaikkakunnan käräjäoikeuden päätöksellä. Biologisten vanhempien ei tarvitse olla paikalla, mutta he saavat halutessaan mennä oikeuteen kuultavaksi. (Tuohimetsä 2006.) Oikeuden päätöksen jälkeen lapsen sukunimi vaihtuu biologisen vanhemman nimestä adoptioperheen nimeksi. Lapsen perimyskaari biologiseen sukuun katkeaa ja lapsi perii ainoastaan adoptiovanhempansa ja heidän sukunsa. Vahvistettua adoptiota ei voi purkaa. Sosiaalityöntekijät tiedottavat lapsen biologisille vanhemmille adoption vahvistamista tuomioistuimessa. (Pelastakaa Lapset.)

Adoption jälkipalvelu koskee myös biologisia vanhempia, ja sen tarkoituksena on tarjota vuosienkin jälkeen apua ja tukea adoption osapuolille (Pelastakaa Lapset 2005). Adoptioon liittyvät asiakirjat säilytetään adoption järjestäneen tahon arkistossa ja ottolapsilain mukaan adoptiolapsella, hänen huoltajallaan ja adoptiolapsen jälkeläisillä on oikeus tarpeellisella tavalla ohjattuna saada tietoa adoptioasiakirjoista. Pelastakaa Lapset -yhdistyksen järjestämissä adoptioissa biologiset vanhemmat voivat lisäksi saada vuosien varrella tietoja esim. lapsen terveydentilasta ja voinnista sekä valokuvia, jos niin sovitaan. (Pelastakaa Lapset.) 1990-luvun loppupuolella jälkipalvelun vuosittaisista asiakkaista n. 21-27 %:a on ollut lapsensa adoptioon antaneita vanhempia, jotka ovat toivoneet tietoja lapsesta. (Kauppi & Rautanen 1997, 176.)

Kaupin ja Rautasen (1997, 164) mukaan Pelastakaa Lapset ry:n adoptiotyössä on 1920-luvulta lähtien ollut tapana kertoa lapsensa adoptioon luovuttavalle äidille, että hän voi lapsen aikuistuttua tiedustella, haluaisiko lapsi tavata hänet. Tuohimetsän (2005) mukaan kuitenkin vielä 1960-luvulla biologisille äideille sanottiin adoptioluovutuksen yhteydessä, ettei hän saa olla missään tekemisissä lapsen kanssa. Tutkimukseni yhteydessä selvisi, että vielä 1970-luvulla biologiselle äidille oli kerrottu, että hän ei enää saa tietoja lapsesta eikä voi olla tähän yhteydessä.

Rosenbergin (1992) mukaan työntekijät ovat pyrkineet järjestämään adoptioluovutuksen mahdollisimman yksinkertaiseksi äideille. Äitejä kehoitettiin olemaan katsomatta vauvaa, ja päätöksen tekoon aikaa tarvitsevien äitien epäröintiä ei ymmärretty. Adoptio nähtiin parhaana ratkaisuna kriisiraskauden ratkaisemiseksi. (Rosenberg 1992, 19.) McLaughlinin ym. (1988) mukaan monet adoptio- ja terveysneuvontaa antavat ammattilaiset uskovat edelleen, että lapsen adoptioon luovuttamisella on useita positiivisia psyykkisiä vaikutuksia biologiselle äidille. Näitä vaikutuksia ovat hänen mukaansa muun muassa henkinen kypsyminen sekä myönteiset vaikutukset päämääriin, saavutuksiin ja omanarvon tunteeseen.

3. Aiemmat tutkimukset ja kirjallisuus biologisista äideistä

Sorosky, Baran ja Pannor julkaisivat vuonna 1978 tutkimukseensa perustuvan kirjan nimeltä *The Adoption Triangle* (suom. *Adoptiotriangeli*). Heidän tutkimuksensa sai alkunsa, kun yhdysvaltalaiset aikuiset adoptoidut järjestäytyivät vaatimaan alkuperäisiä syntymäasiakirjoja itselleen. Yhdysvalloissa adoptiolasten alkuperäinen syntymätodistus on erotettu adoptioasiakirjoista ja arkistoitu erikseen salattuna asiakirjana. Adoptoiduilla ei ole täysi-ikäisenäkään oikeutta kyseiseen asiakirjaan, josta selviäisi biologisen äidin henkilöllisyys. Koska alkuperäisten syntymäasiakirjojen paljastaminen vaikuttaisi kaikkiin adoption osapuoliin, Sorosky ym. haastattelivat kirjaansa varten kaikkia adoptiotriangelin jäseniä. (Sorosky ym. 1978, 13-15.) Soroskyn ym. kirjan jälkeen adoptiotutkimus vilkastui englanninkielisissä maissa ja erityisesti biologisia vanhempia käsittelevät tutkimukset alkoivat lisääntyä.

Sorosky ym. (1978) julkaisivat tutkimuspyynnön lehdessä, minkä jälkeen he saivat kirjeitä monilta biologisilta vanhemmilta. Vastanneista biologisista vanhemmista he haastattelivat 38 henkilöä, joista 36 oli biologisia äitejä. Biologisia äitejä käsitelleisiin tutkimuksiin on yleensä etsitty osallistujia biologisten vanhempien yhdistysten kautta (esim. Deykin ym. 1984; Condon 1986; Logan 1996), adoptioita järjestävien tahojen kautta (esim. Rautanen 1972; McLaughlin 1988; Blanton & Deschner 1990; Korhonen ym. 2003) ja psykiatristen hoitotahojen kautta (esim. Rynearson 1982; Millen & Roll 1985).

Moniin biologisia äitejä koskeviin tutkimuksiin on suhtauduttava hieman varauksellisesti, koska niiden osallistajat ovat valikoituneet tutkimukseen esimerkiksi yhdistyksen jäsenyyden tai

psykiatrisen hoitosuhteen vuoksi. On mahdollista, että yhdistykseen liittyvät biologiset äidit ovat selviytyneet adoptiosta keskimääräistä huonommin tai paremmin. Lisäksi on mahdollista, että yhdistyksen kautta saatu tieto ja vertaistuki ovat vaikuttaneet heidän ajatuksiinsa adoptiota koskien. Psykiatristen hoitotahojen kautta tavoitetut biologiset äidit tuskin myöskään edustavat luotettavasti biologisten äitien ryhmää. Vaikka osa tutkimuksesta on toteutettu etsimällä osallistujia adoptioimistojen kautta, epäillään silloinkin, että tutkimuksiin osallistuvat henkilöt eivät edusta biologisia äitejä luotettavalla tavalla. Useimmat näistä aineistoista on kerätty postikyselyillä, jolloin kato on ollut aika suuri. Ei tiedetä, poikkeavatko kyselyihin vastaavat biologiset äidit jollain tavalla niistä, jotka jättävät vastaamatta. Täysin edustavan tutkimusjoukon muodostaminen biologisista äideistä on erittäin vaikea tai mahdoton tehtävä, kuten monet tutkijat (esim. Deykin ym. 1984; Condon 1986; Logan 1996) toteavat.

Aikaisempien tutkimusten aiheina ovat olleet muun muassa adoption mahdolliset vaikutukset biologisten vanhempien sopeutumiseen, mahdolliseen avioliittoon, myöhempään hedelmällisyyteen sekä vanhemmuuteen (Deykin ym. 1984), biologisten äitien suru (Millen & Roll 1985; Condon 1986; Davidson 1994), krooniset psyykkiset seuraukset (Condon 1986), adoption vaikutukset biologiseen äitiin ja tämän ihmissuhteisiin (Davidson 1994), selviytymiskeinot (Davidson 1994), adoptiopäätöksen tekeminen ja äitiysidentiteetti (Tennyson 1988), biologisten äitien saama ja toivoma tuki (Davidson 1994; Korhonen ym. 2003), lapsen adoptioon antaneiden ja lapsen itsellään pitäneiden teiniäitien vertaaminen (McLaughlin ym. 1988), avoimen ja suljetun adoption vaikutusten vertaaminen biologisen äidin kannalta (Blanton & Deschner 1990) sekä adoptioeuvontaa saavien naisten tekemän päätöksen ennustaminen ja yhdistävien tekijöiden löytäminen (Rautanen 1972). Suomessa biologisia äitejä on tutkittu aiemmin kahdesti. Elina Rautanen julkaisi vuonna 1972 sosiaalipoliittisen tutkimuksensa, jossa hän oli tutkinut adoptioeuvontaa saaneiden aviottomien naisten päätöstä antaa lapsi adoptioon tai pitää lapsi itsellään. Jyväskylän ammattikorkeakoulun kättilöopiskelijat Korhonen, Murtolahti ja Vartiainen puolestaan tekivät vuonna 2003 opinnäytetyönsä vastasyntyneen lapsen adoptioon antaneen äidin tuen tarpeesta. Esittelen näitä tutkimuksia tarkemmin tämän tutkimuksen tulosten yhteydessä.

4. Tutkimusasetelma

Tutkimus käsittelee neljän biologisen äidin adoptiokokemuksia, joita esitellään rinnakkain ulkomaisen kirjallisuuden kanssa. Selkeyden vuoksi tähän tutkimukseen osallistuneita äitejä on

tutkimusraportissa kutsuttu pääsääntöisesti vastaajiksi. Tutkimuskohteen rajaamista liian tarkasti vältettiin, koska kotimaisesta adoptiosta ei ole kovinkaan paljon kirjallista tietoa eikä biologisia äitejä ole aiemmin Suomessa tutkittu tästä näkökulmasta. Pyrkimyksenä oli enemmän ilmiön kuvaaminen kuin selittäminen. Laadullinen lähestymistapa valittiin, koska tutkimuskohteesta ei tiedetty etukäteen kovinkaan paljon ja tilastolliseen tutkimukseen riittävän suurta vastaajien määrää olisi ollut erittäin vaikea tavoittaa ilman virallista yhteistyötä adoptioita järjestäneiden tahojen kanssa.

Tutkimus on rajattu koskemaan vain kotimaisen adoption biologisia äitejä. Adoptoitujen lasten biologiset isät on valitettavasti täytynyt rajata tutkimuksen ulkopuolelle. Myös huostaan otettujen lasten biologiset äidit on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle, ellei huostaanotto ole johtanut myöhemmin adoptioon.

Haastatteluun osallistuneista biologisista äideistä kolme oli tehnyt suljetun ja yksi avoimen adoption. Kaikissa neljässä tapauksessa alaikäinen lapsi on adoptoitu vierasperheeseen biologisen äidin suostumuksella. Aiheen arkaluontoisuuden takia aineisto on tutkimusraportissa esitetty yksittäisten haastatteluiden sijasta neljän haastattelun tekstimassana. Tällä pyrittiin suojaamaan haastatteluun osallistuneiden henkilöllisyyttä. Tunnistetiedot on poistettu tai muutettu siten, että niistä ei voi tunnistaa vastaajia.

4.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa suomalaisten lapsensa adoptioon antaneiden äitien kokemuksia adoptiosta sekä niitä vaikutuksia, joita he kokivat adoptiolla olleen myöhemmälle elämälleen. Toinen keskeinen tavoite oli antaa biologisten äitien itse kertoa kokemuksistaan ja antaa heidän oman äänensä näkyä myös tutkimusraportissa. Soroskyn ym. (1978, 50) mukaan biologisten vanhempien äänen puuttuessa muut ihmiset ovat puhuneet heidän puolestaan.

Kolmas tutkimuksen tavoite oli verrata aineistoa ulkomailta tehtyihin biologisia äitejä koskeviin tutkimuksiin. Suomi poikkeaa yhteiskunnallisesti maista (esim. Yhdysvallat, Iso-Britannia, Uusi-Seelanti ja Australia), joissa biologisia äitejä on aiemmin tutkittu. Yleisesti ajatellaan, että esimerkiksi maan uskonnollisilla ja sosiaalipoliittisilla oloilla on vaikutusta biologisten äitien kokemuksiin. Tämän takia pyrin selvittämään, onko suomalaisten biologisten äitien kokemuksissa ja ajatuksissa eroa ulkomaisiin tutkimuksiin verrattuna vai ovatko

tutkimustulokset samansuuntaisia. Pyrkimyksenä oli lisäksi tavoittaa suomalaisen kotimaiseen adoptioon liittyviä erityispiirteitä, mikäli niitä oli löydettävissä.

Tutkimuksen päätavoitteiden rinnalla oli myös koottava yhteen aiemmin piilossa ja hajallaan ollutta tietoa esimerkiksi alan ammattilaisia haastatteleamalla. Kotimaisen adoptiotiedon lisäksi raportissa esitellään ulkomaisia tutkimuksia ja adoptiota koskevia teoksia. Ulkomaisen kirjallisuuden esittelyn avulla pyrittiin aineiston vertaamisen lisäksi tarjoamaan suomalaisten ulottuville tietoa, jota ei ole aiemmin käsitelty suomenkielisessä aihetta koskevassa kirjallisuudessa.

Tutkimuksen tavoitteena oli siis:

- Kartoittaa suomalaisten lapsensa adoptioon antaneiden äitien kokemuksia adoptiosta ja elämästä adoptiolapsen biologisena äitinä.
- Antaa biologisten äitien itse kertoa kokemuksistaan ja antaa heidän äänensä näkyä myös tutkimusraportissa.
- Verrata aineistoa ulkomailla tehtyihin biologisia äitejä koskeviin tutkimuksiin ja tutkia, näyttäytykö suomalaisnaisten biologinen äitiys samalla vai eri tavalla kuin ulkomailla ja onko Suomen kotimaiselle adoptiolle löydettävissä erityispiirteitä.
- Koota yhteen aiemmin piilossa ja hajallaan ollutta tietoa esimerkiksi alan ammattilaisia haastatteleamalla.
- Esitellä ulkomaista aihetta koskevaa kirjallisuutta.

Monista adoptiotutkijoista poiketen en ole itse adoptiotriangelin jäsen, vaan tässä mielessä aihetta ulkopuolelta tarkkaileva tutkija. Tutkimuksen aikana kuitenkin syvennyin adoptioon nimenomaan biologisten äitien näkökulmasta. Etenkin äitien haastattelut veivät minut syvälle biologisten äitien kokemusmaailmaan. Tässä mielessä en katso adoptiota täysin ulkopuolisesta näkökulmasta, vaan paremminkin adoptiotriangelin biologisesta kulmasta. Runsaille haastattelusitaateilla pyrittiin biologisten äitien äänen esiin nostamisen lisäksi tarjoamaan lukijoille mahdollisuus arvioida tutkimuksen luotettavuutta.

4.2 Aineiston hankinta

Tämän tutkimuksen aineisto hankittiin sähköpostin avulla tehdyllä teemahaastattelulla. Aineisto haluttiin hankkia haastatteluilla eikä esimerkiksi kirjeitä pyytämällä. Koska tutkimuksen yhtenä

tavoitteena oli verrata ulkomaisten tutkimusten tulosten sopivuutta suomalaiseen aineistoon, haluttiin aineiston hankinnassa pyrkiä siihen, että näitä teemoja todella käsitellään. Aiheen arkaluontoisuuden ja tutkimattomuuden takia pyrittiin vuorovaikutteisen haastattelutilanteen luomiseen. Tämä mahdollisti haastatteluteemojen joustavan muokkaamisen etenkin ensimmäisissä haastatteluissa. Lisäksi huomioitiin haastateltavien jaksaminen sekä yksilöllinen vastaamistyyli.

Sähköpostilla oli monia etuja aineiston hankkimisessa. Se mahdollisti viestien vaihtamisen nopeasti ja edullisesti maantieteellisestä sijainnista huolimatta. Tämän lisäksi haastatteluun osallistujilla oli mahdollisuus valita itselleen sopivin aika ja paikka vastaamista varten. Tutkimusta suunniteltaessa oletettiin, että kasvokkain tapahtuvaan haastatteluun olisi kohtuuttoman vaikea löytää haastateltavia muun muassa aiheen arkaluontoisuuden takia. Haastattelu olisi voitu järjestää myös kasvokkain tavaten, mutta yksikään biologinen äiti ei halunnut käyttää tätä mahdollisuutta.

Sähköpostihaastattelu tapahtuu kirjallisesti sähköpostin avulla kirjeenvaihtona. Haastatteluun osallistuvilla, kuten myös haastattelijalla, on mahdollisuus sovittaa viestien lukeminen ja kirjoittaminen omaan aikatauluunsa. Heillä on myös mahdollisuus harkita vastauksiaan pidempään kuin kasvokkain tapahtuvassa haastattelussa. Toisaalta kirjeenvaihtoon osallistuminen vaatii molemmilta jonkin verran viitseliäisyyttä ja halua sekä kykyä asioiden kirjalliseen ilmaistamiseen. Sähköpostivastaukset saattavat olla lyhyitä ja epätäydellisiä, jolloin mahdollisuus virhetulkintojen tekemiseen on merkittävä. Toisaalta viestit voivat yhtä hyvin olla pitkiä ja hyvin jäsenneiltyjä.

Sähköpostihaastattelu tallentuu automaattisesti kirjalliseen muotoon, mutta sen vaarana on vastaavasti tietosuojaongelmat. Viestit voivat joutua väärin käsiin haastateltavan, haastattelijan tai tietoverkon kautta. On tärkeää, että molemmat osapuolet ymmärtävät tämän ongelman ja osaavat suojautua sitä vastaan.

Sähköpostihaastattelussa tutkija ei voi tarkkailla haastateltavan ilmeitä, eleitä eikä kehonkieltä. Myös spontaanien jatkokysymysten esittäminen on vaikeampaa, mutta ainakaan pidempään kestävässä haastatteluissa se ei ole mahdotonta. Haastattelijan ja haastateltavan välisen suhteen muodostuminen vie aikaa ja joskus luottamuksellisen suhteen muodostuminen voi olla mahdotonta ilman kohtaamista. Toisaalta arkaluontoisiin kysymyksiin ja aiheisiin vastaaminen

saattaa olla tutkittaville helpompaa, koska haastateltavat voivat vaikuttaa haastattelun rytmiin. Heidän ei myöskään tarvitse huolehtia sanattomien viestien välittymisestä tutkijalle, vaan he ovat ikään kuin suojassa tietokoneen kuvaruudun takana. Mahdollisuus henkilöllisyyden salaamiseen saattaa myös olla erityisesti arkaluontoisia aiheita tutkittaessa merkittävä etu.

Sähköpostiviestit eivät välttämättä ole lyhyitä, vaan yhtä hyvin sähköpostin kautta voidaan saada erittäin pitkiä viestejä. Etuna esimerkiksi kirjeillä kerättyyn aineistoon on, että tutkija voi kysyä tarkentavia kysymyksiä ja laajentaa alkuperäisiä tutkimuskysymyksiään haastattelun kuluessa. Sugarmanin (2001, 34) mukaan sähköpostihaastattelut voidaankin nähdä perinteisen haastattelun ja kirjoitetun aineiston välimuotona. Sähköpostin käyttö aineistonhankintamenetelmänä vaikuttaa myös aineiston tyyliin. Sähköpostihaastattelu on kirjeenvaihtoa, johon kuuluvat tervehdykset ja muut normaalit kohteliaisuudet. Aineistosta saattaa myös löytyä näppäimistön välimerkkejä sekä hymiöitä.

Osallistujia tähän tutkimukseen etsittiin internetissä julkaistuilla ilmoituksilla, Pelastakaa Lapset ry:n sosiaalityöntekijän jakamalla tiedotteella sekä henkilökohtaisten yhteydenottojen kautta. Internetissä ilmoituksia (liite 1) julkaistiin kymmenen kuukauden aikana 28 kertaa seitsemän eri internetsivuston keskusteluissa. Etelä-Suomen aluetoimistossa Pelastakaa Lapset ry:n sosiaalityöntekijä jakoi tutkimuksesta kertovaa tiedotetta (liite 2) adoptioneuvontaan ja jälkipalveluun osallistuneille biologisille äideille. Lisäksi otin henkilökohtaisten kontaktien kautta yhteyttä neljään biologiseen äitiin suoraan tai välittävän henkilön avulla.

Aineisto muodostui neljän lapsensa adoptioon antaneen äidin haastatteluista. Osallistujien tyyli osallistua sähköpostihaastatteluun vaihteli paljon esseemäisistä pitkistä vastauksista lyhyisiin ja ytimekkäisiin vastauksiin. Haastattelun kuluessa vastaajien kanssa vaihdettiin eri määrä sähköpostiviestejä (5, 6, 7 ja 11 kpl). Aineistoa kertyi yhteensä 75 sivua. Haastattelujen pituudet erosivat sivumäärien mukaan mitattuna toisistaan (9, 10, 24 ja 32 sivua). Haastattelun teemat ovat liitteessä 3.

4.3 Haastateltavat

Haastatteluuni osallistui viisi biologista äitiä, joista yksi kuitenkin keskeytti haastattelun. Keskeytyneen haastattelun materiaalia ei ole käytetty tutkimuksessa. Tutkimuksessa analysoitu aineisto koostuu siis neljän lapsensa adoptioon antaneen äidin sähköpostihaastatteluista.

Haastatellut äidit eivät ehkä edusta hyvin suomalaisia biologisia äitejä. He saattavat olla erityislaatuista jo sen takia, että he halusivat osallistua tähän tutkimukseen. Mielestäni on kuitenkin tärkeää kuulla edes muutamaa biologista äitiä, sillä he edustavat adoptioprosessin tuntematonta osapuolta.

Vastaajien adoptioista kulunut aika vaihteli yli 40 vuodesta hieman yli 10 vuoteen. Äidit olivat olleet adoption hetkellä 19–23 -vuotiaita. Adoptioon annettu lapsi oli kolmelle vastaajalle ensimmäinen ja yhdelle toinen. Vastaajista kolme hoiti lasta synnytyssairaalassa ja kaksi äitiä kotiutui sairaalasta yhdessä lapsen kanssa. Yksi haastateltava ei nähnyt lastaan kertaakaan ennen adoptiota. Kahden vastaajan adoptiota edelsi lapsen huostaanotto ja kaksi lasta puolestaan adoptoitiin pian syntymän jälkeen. Yhden haastatellun lapsi on adoptoitu avoimesti eli hän on pitänyt lapseen yhteyttä adoption jälkeen. Kolmella haastatellulla on suljettu adoptio. Heistä yksi on tavannut aikuistuneen lapsensa ja kaksi ei ole tavannut lastaan kertaakaan adoption jälkeen. Kolme vastaajaa oli avioitunut adoption jälkeen ja neljäs eli avoliitossa. Yhtä lukuun ottamatta he olivat kertoneet adoptiossa olevasta lapsesta puolisoilleen. Ne vastaajat, joilla oli adoptiossa olevan lisäksi muita lapsia, olivat kertoneet lapsilleen adoptiosta. Kaikki vastaajat olivat tai olivat olleet työelämässä.

Kaikki neljä haastateltua kirjoittivat jonkin verran omasta kotitaustastaan ja jokainen kuvasi lapsuudenperheessä olleita ongelmia. Yksi vastaajista tuli muodollisesti ehjästä ja kunnollisesta perheestä. Hän kuitenkin kirjoitti pelänneensä etenkin äitiään. Pelkoa ja häpeää lisäsi tuona aikana aviottoman lapsen saaminen, eikä hän uskaltanut mennä raskaana ollessaan kotiin, mutta sai avun muualta. Kolme muuta vastaajaa kuvasi kotitaustojaan rikkonaisempina. Kahden haastatellun kotona oli toisen vanhemman tai molempien vanhempien alkoholiongelma. Kolmas kertoi kasvaneensa useissa eri paikoissa. He kaikki toivat esiin sen, että heidän perheensä ei pystynyt tarjoamaan heille tukea.

Soroskyn ym. (1978, 51) tutkimuksessa vain 13 %:a biologisista vanhemmista kuvasi suhteita omiin vanhempiinsa hyviksi ennen adoptiota. Davidsonin (1994) tutkimuksessa biologiset äidit kertoivat kokeneensa lapsuudenperheessään vanhempien alkoholismia, hylkäämistä ja fyysistä, psyykkistä tai seksuaalista hyväksikäyttöä. Joissain perheistä oli lisäksi esiintynyt äitien tyttäriään kohtaan kokemaa mustasukkaisuutta ja dominointia. Useimmat Davidsonin haastattelemissa naisista kuvasivat vanhemmilta samaansa huolenpitoa riittämättömäksi ja erityisesti he kokivat jääneensä ilman äitiensä roolimallia ja opetusta naiseuden sekä äitiyden

suhteen. Naisten suhteet sisaruksiin ja lähisukulaisiin olivat tyypillisesti etäisiä. (Davidson 1994.)

4.4 Aineiston analyysi

Käytin haastatteluaineistoni analysoimisessa jatkuvan vertailun menetelmää, jota täydensin esittelemällä tulosten rinnalla ulkomaisia tutkimuksia ja kirjallisuutta. Valitsin analyysimenetelmäksi jatkuvan vertailun, koska halusin analysoida aineiston systemaattisesti pelkän teemoittelun sijasta. Vaikka tutkimustavoitteena oli suomalaisten biologisten äitien tilanteen kuvaaminen ja vertailu kansainvälisiin tutkimuksiin, yritin lisäksi tutkia löytyykö aineistosta jotain Suomen kotimaiselle adoptiolle ominaisia erityispiirteitä.

Wahlströmin (2006) mukaan jatkuvan vertailun menetelmä on menettely, jossa aineiston eri osia vertaillaan systemaattisesti ja jatkuvasti keskenään. Tällöin tutkijan täytyy koko ajan tehdä erilaisia valintoja aineistonsa suhteen. Hänen mukaan tutkijan on esimerkiksi valittava kuvaavatko tietyt tekstikatkelmat samaa vai eri asiaa. Straussin ja Corbinin (1990, 1998) mukaan jatkuvan vertailun analyysimenetelmä sisältää kolme koodausvaihetta, jotka ovat avoin, aksiaalinen ja valikoiva koodaus. Eri koodausvaiheiden kautta pyritään löytämään tutkimustavoitteiden mukaiset keskeiset käsitteet tai aiheet, niiden väliset yhteydet ja tutkimuskohteen perusprosessin ilmaiseva ydinluokka. (Strauss & Corbin 1990, 1998.) Wahlström puolestaan esittää neljän koodausvaiheen mallin, jossa Straussin ja Corbinin analyysimallia on käsittäkseni täydennetty kirjoittamisvaiheella. Hän kutsuu koodausvaiheita tiheään koodaamisen, integroimisen, teorian rajaamisen ja tulkinnan kirjoittamisen vaiheiksi. Wahlströmin mukaan kirjoitusprosessi on tärkeä osa analyysivaihetta ja vasta silloin analyysi muuttuu tulkinnaksi. (Wahlström 2006.)

Aloitin aineiston analysoimisen haastatteluaineiston paneutuvalla lukemisella ja siihen tutustumisella keväällä 2006. Vaikka olin itse tehnyt haastattelut, oli niiden tekemisestä ehtinyt kulua melkein vuosi ennen analysoinnin aloittamista. Aineistoon tutustumisen jälkeen jatkoin lukemista koodaamalla aineistossa esiintyviä ilmiöitä. Wahlströmin (2006) ohjeiden mukaan annoin jokaiselle uudelle tapahtumalle oman koodin. Tämän vaiheen aikana aineistostani löytyi kaikkiaan 47 koodia eli alaluokkaa (liite 4). Sen jälkeen aloin kokeilla alaluokkien ryhmittelyä eri tavoin. Ryhmittelyiden perusteena olivat luokkien suhteet toisiinsa. Wahlström kuvaa tätä integroimisen vaihetta käsitteellisellä tasolla tapahtuvaksi jatkuvaksi vertailuksi (Wahlström

2006). Muodostin alaluokista 15 väliluokkaa, joista kukin koostui 1-5 alaluokasta. Analyysin kolmannessa vaiheessa tutkin muodostamaani aineistokarttaa ja pohdin asioiden välisiä yhteyksiä. Muokkasin tekemiäni valintoja vielä hieman ja loin väliluokista kolme pääluokkaa. Nämä kolme pääluokkaa olivat 1) kokemuksia adoptioprosessin ajalta, 2) adoptio suhteessa toisiin ja 3) adoptio suhteessa itseen. Tämän vaiheen koodaus on liitteessä 5. Muodostamani koodauksen perusteella aloin kirjoittaa tekemääni tulkintaa tekstiksi.

Wahlströmin (2006) mukaan tulkinta elää kirjoittamisprosessin aikana. Näin kävi myös minun tulkinnalleni. Jo ensimmäisen kirjoitusvaiheen aikana muutin hieman tekemääni koodausta. Aineisto avautui minulle hieman erilaisena kirjoitusvaiheessa, kun aloin yhdistellä omaan tekstiin sitaatteja haastatteluista. Kirjoittamisprosessi osoitti luokkien välisiä uusia yhteyksiä tai yhteyksien ristiriitaisuutta. Jotkut alaluokat (esim. itse valittu lapsettomuus) tuntuivat sopivan kahden eri pääluokan väliluokkiin (äitiys ja negatiivisia seurauksia adoptioon liittyen). Oli tehtävä ratkaisuja, joita piti välillä miettiä pitkään. Eskola ja Suoranta (2005, 72) ovatkin todenneet, että tutkimuksen tekemisessä on kyse ennen kaikkea ratkaisujen tekemisestä. Wahlströmin (2006) mukaan kirjoittamisen aikana tutkimuksen kohteena ollut sosiaalinen maailma näyttäytyy uudella tavalla. Oman kirjoitusprosessini aikana aineistosta paljastui ilmiöiden välisten suhteiden monimuotoisuus ja –kerroksisuus. Alkuperäinen aineistokartta muuttui hieman, kun yhdistelin ja erottelin muutaman alaluokan sekä väliluokan ilmiöitä vielä tarkemmin. Kirjoittamisen aikana syntyi myös neljäs pääluokka: 4) tuntematon ja vaiettu aihe. Lopulliset väli- ja pääluokat on esitetty liitteessä 6.

Kirjoittamisen aikana aloitin myös vuoropuhelun toisten tutkimustulosten ja teorioiden kanssa sekä lisäsin raporttiin ilmiöiden frekvenssejä. Ulkomaisia tutkimustuloksia rinnakkain esittelemällä haluttiin tutkia, ovatko suomalaisten lapsen adoptioon antaneiden äitien kokemukset yhteneviä vai poikkeavia ulkomaisiin tutkimuksiin nähden. Teorian yhdistäminen omiin tulkintoihini oli erityisen mielenkiintoista ja hyödyllistä. Se oli osaltaan vaikuttamassa muutamaan tekemääni luokittelun muokkaamiseen. Pyrin lisäksi ilmaisemaan esiintyneiden ilmiöiden lukumäärät raportissa, vaikka aineistoni koostui vain neljän henkilön haastatteluista. Koin ilmiöiden lukumäärän ilmoittamisen raportissa erityisen tärkeäksi, koska käsitteelin haastatteluaineistoa yhtenäisenä tekstimassana vastaajien henkilöllisyyttä suojellakseni.

Straussin ja Corbinin (1990, 1998) mukaan jatkuvan vertailun menetelmällä pyritään luomaan tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä teoria, jossa sosiaalinen maailma tuotetaan uudestaan

pääluokkien avulla. Oma tavoitteeni tutkimuksen suhteen oli kuitenkin teorian muodostamista enemmän aiheen kuvaileminen ja vertaileminen kansainvälisiin tutkimustuloksiin. Tästä syystä vältin viemästä analyysiä liian pitkälle, jotta aihetta kuvaileva näkökulma ei katoaisi liaksi. Koska tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli antaa biologisten äitien puhua omasta puolestaan, on raportissa käytetty melko paljon ja pitkiäkin sitaatteja haastatteluista. Toivon silti, että raportti ei näyttäytyisi Eskolan ja Suorannan (2005, 179-180) moittimana teemoittain järjestettynä sitaattikokoelmana, vaan sitaatit mahdollistaisivat lukijalle biologisten äitien kuulemisen ja tekemieni tulkintojen arvioimisen. Vaikka päätavoitteenani oli aineiston kuvailu ja vertaaminen, aineistosta löytyi mielenkiintoisia erityispiirteitä, jotka koskevat erityisesti Suomen kotimaista adoptiota. Tässä mielessä tutkimukseni ajautui lopulta jatkuvan vertailun tavoitteena olevaan teorian muodostamiseen.

4.5 Tutkimuksen etiikka

Tutkimuksen suhteen merkittävin eettinen ongelma oli biologisten äitien haastatteleminen sekä aineiston raportoiminen. Biologisten äitien haastattelu ei ollut helppoa. Käsiteltäessä lapsen adoptioon antamista ja adoptioon liittyviä asioita ollaan tekemisissä erittäin arkaluontoisten ja henkilökohtaisten asioiden kanssa. Lapsen antaminen adoptioon on yhteiskunnallisesti vaiettu asia, ja monet äidit ovat salanneet adoptiokokemuksensa. Kun näistä asioista lähdetään keskustelemaan haastattelussa, äiti joutuu kohtaamaan asioita ja kysymyksiä, joita hän on ehkä pyrkinyt unohtamaan. Tämä puolestaan voi aiheuttaa muistojen heräämistä ja psyykkisiä reaktioita. Tutkimukseen osallistuneiden henkilöllisyyden suojaaminen puolestaan vaati huolellisuutta erityisesti raportointivaiheessa.

Koska tutkimusaihe tiedettiin etukäteen arkaluontoiseksi, haastatelluille tarjottiin mahdollisuus osallistua haastatteluun nimettömänä. Tämä oli mahdollista toteuttaa niin, että haastatteluun osallistunut nainen käytti haastattelussa nimimerkin avulla luomaansa sähköpostiosoitetta. Osa vastaajista käytti tätä mahdollisuutta hyväkseen.

Haastattelun aikana pyrittiin kunnioittamaan äitien jaksamista ja valintoja kysymyksiin vastaamisen tai vastaamatta jättämisen suhteen. Haastattelun mahdollisesti aiheuttaman muistojen aktivoitumisen ja keskusteluavun tarpeen varalta kaikille vastaajille kerrottiin internetissä toimivasta kriisikeskus Tukinetistä. Lisäksi heille kerrottiin yksityisen henkilön ylläpitämästä internetissä toimivasta biologisten äitien vertaisryhmästä. Haastattelun lopuksi

osallistujien kanssa käsiteltiin sitä, miltä haastatteluun osallistuminen oli tuntunut ja haastatelluille annettiin mahdollisuus kertoa ajatuksistaan. Kaikille haastatteluun osallistuneille tarjottiin myös mahdollisuus saada valmistuneesta tutkimusraportista oma kappale.

Tutkimukseen osallistuneiden naisten henkilöllisyys oli pystyttävä salaamaan haastattelun, aineiston säilyttämisen ja käsittelyn aikana sekä tutkimusraportin laatimisessa. Haastattelut siirrettiin pian viestien saapumisen jälkeen sähköpostista levykkeelle, jota säilytettiin huolellisesti. Myöhemmin aineistosta poistettiin ja muutettiin tunnistetiedot, minkä jälkeen alkuperäinen tunnistetietoja sisältänyt aineisto hävitettiin. Raportin kirjoittamisen yhteydessä pyrittiin vielä häivyttämään yksittäisten vastaajien haastattelut tekstimassaksi, ettei lukija voisi lainausten perusteella saada kuvaa yksittäisen vastaajan kokonaistilanteesta. Luottamuksellisuuden turvaamiseksi ammatit, asuinpaikat, lasten sukupuoli ja määrä sekä muut tunnistetiedot on muutettu siten, ettei haastateltavia voi niistä tunnistaa.

Kaikki tutkimukseen osallistuneet naiset toivoivat biologisia äitejä koskevan tiedon lisääntyvän. He toivoivat erityisesti kasvojen antamista suomalaiselle biologiselle äidille. Mielestäni tutkimuksen eettisiin periaatteisiin kuuluu tässä mielessä vastaajien puolestapuhujana toimiminen. Olen pyrkinyt tuomaan vastaajien äänen esiin mahdollisimman totuudenmukaisesti ja laajasti huolehtien kuitenkin heidän henkilöllisyytensä suojaamisesta.

5. Tulokset

5.1 Kokemuksia adoptioprosessin ajalta

Haastatteluissa käsiteltiin adoptiota edeltänyttä raskausaikaa sekä adoptioharkinnan aikaa. Biologiset äidit kertoivat saamastaan terveydenhoidosta ja adoptio neuvonnasta, joista heillä oli sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia. Äidit muistelivat adoptiota edeltänyttä aikaa henkisesti vaikeana jaksena ja kertoivat kokeneensa itsensä ulkopuolisiksi adoption järjestämisen suhteen.

5.1.1 Terveydenhoito ja sosiaalityö

Tutkimusten (esim. Condon 1986; Askren & Bloom 1999) mukaan raskauden, synnytyksen ja adoptioharkinnan aikana saaduilla terveydenhoidolla ja sosiaalityön palveluilla on merkittävä vaikutus biologisten äitien adoptiokokemuksiin.

Eskolan ja Hytösen (2002) mukaan äitiä hoitavien henkilöiden asennoituminen äitiin on ratkaisevan tärkeää synnytyskokemuksen kannalta. Se voi vaikuttaa naisen kokemukseen itsestään naisena ja heijastua myöhempisiin raskauksiin ja synnytyksiin. Lapsensa pois luovuttavan naisen tukeminen raskauden, synnytyksen ja lapsivuoteen aikana on haaste äitiyshuollon työntekijöille. Adoptiota miettivä raskaana oleva nainen saattaa kuulua siihen ryhmään, joka käyttää vain vähän tai ei lainkaan neuvolan palveluita ja lisäksi häneltä saattaa puuttua omaisten tuki. (Eskola & Hytönen 2002, 24.) Myös Korhosen ym. (2003, 20-21) tutkimuksessa korostui biologisten äitien terveydenhuollosta saama kohtelu. Kaksi kolmesta heidän tutkimukseensa osallistuneista äideistä oli pyrkinyt raskauden seurantaan muuhun kuin oman alueensa neuvolaan nimenomaan terveydenhoitajan kohtelun tai arvioidun suhtautumisen takia.

Kaksi vastaajistani kertoi saaneensa normaalia hoitoa ja kohtelua neuvolassa sekä synnytys sairaalassa adoptioon johtaneen raskauden aikana. Kolmas kirjoittaa saaneensa neuvolasta ymmärtäväistä palvelua, mutta hänen omat ajatuksensa vaikeuttivat adoptioasian käsittelyä.

Sain neuvolassa hyvin ymmärtäväistä ja asiantuntevaa palvelua, minkäänlaisesta syyllistämisestä ei ollut puhuttakaan. Tavalliset rutiinitarkastukset hoidettiin, ja loppuaika käytettiin ihan vaan juttelemiseen raskauden edistymisestä. -- Tunnepuolella [sain] sen verran kuunteluapua neuvolasta kuin itse halusin kertoa, muuten en mitään. Tosin sitä varmaan olisi pitänyt osata itse hakea, mutta kuten kerroin edellisessä postissa, tein parhaani ollakseni ajattelematta koko raskautta. Eipä tullut paljoa asiasta juteltua.*

Yksi vastaaja kuvasi saamaansa hoitoa fyysiseen puoleen keskittyväksi ja henkilökunnan suhtautumista adoptioon ristiriitaiseksi.

---

* Tunnistetiedot on raporttia varten poistettu ja muutettu niin, että niistä ei voi tunnistaa haastattelun antaneita henkilöitä.

Hän [lääkäri] puhui sitä että abortin jälkeen voin ikään kuin jatkaa normaalisti elämää mutta adoptiota hän ei kannattanut, totesi vain kun kirjoitti aborttilähetettä että ”näin on parempi”, -- Raskausaikana neuvolassa hoitajana oli henkilö joka itse oli adoptoinut lapsen ja hänellä ei tietenkään ollut puolueetonta kantaa asiaan vaan hänen mielestään tekisin onnelliseksi jonkun perheen. -- Hemoglobiinit vaan mitattiin ja verenpaineet, laskettiin painot ja kuunneltiin sydänäänät jne jne.

Condonin (1986) mukaan erityisesti sairaanhoidon henkilökunnalla on merkittävä rooli synnytystä edeltävinä ja seuraavina viikkoina sekä päivinä äidin hoitoon ja kohteluun. Heidän toimintansa vaikuttaa äidin vointiin kriisiraskauden ja –synnytyksen aikana. Hän kuitenkin myöntää, että ohjeita adoptiota harkitsevan tai lapsen adoptioon luovuttavan äidin hoitoon ja kohteluun ei ole olemassa. Yksi vastaajistani kertoi lääkäreiden suositelleen hänelle aborttia. Hän kuitenkin kuvasi saaneensa tukea siltä lääkäriltä, jonka olisi pitänyt raskaudenkeskeytys tehdä.

Alkuraskaudessa kun pähkäilin aborttia ja (sainkin muistaakseni 3 lähetettä, viimeisin lähete oli lääkintöhallituksen luvalla ja raskausviikkoja oli jo 18-19.) Niin kaikki minua hoitavat lääkärit suosittelivat aborttia, kaikki,.. -- Aborttia en pystynyt tekemään koska minusta se on murha, ja silloin kun olin viimesen kerran keskeytykseen menossa ja olin yön sairaalassa niin lapsi liikkui vatsassa tosi paljon. Ajattelin että annan hänelle elämän. -- Lääkäri jonka piti toimenpide tehdä suhtautui päätökseeni myönteisesti ja sanoi että ”abortissa elämä loppuu, mutta adoptio on aina elämää lisäävä...” muistan ikuisesti tuon lauseen.

Rosenbergin (1992) mukaan synnytyssairaaloiden henkilökunta toimii yleensä tehokkaasti, mutta heillä ei ole herkkyyttä adoptioon johtavan synnytyksen erityistarpeille. Hänen mukaansa adoptiota suunnitteleva äiti joutuu usein selviytymään fyysisistä ja psyykkisistä kivuistaan minimaalisen tuen avulla. Ryneansonin (1982) tutkimuksen biologiset äidit kuvasivat synnytykokemustaan pelottavaksi, yksinäiseksi ja kivuliaaksi paniikiksi.

Joissain Suomen synnytyssairaaloissa on käytäntönä ohjata adoptiota harkitsevat äidit keskustelemaan mielenterveyden ammattilaisen kanssa. Tuohimetsän (2005) mukaan osa äideistä on ollut loukkaantuneita kyseisestä menettelystä, koska he ovat kokeneet lapsesta luopumisen leimaavan heidät psyykkisesti häiriintyneiksi. Condon (1986) suosittelee, että kaikille lapsen adoptioon antamista suunnitteleville äideille tulisi tarjota adoptioon perehtyneen psykiatrian ammattilaisen tapaaminen. Tällä ei tarkoiteta sitä, että lapsen adoptioon antamisen harkitseminen olisi merkki psykiatrisesta poikkeavuudesta. Tarkoituksena on sen sijaan tarjota äideille ennaltaehkäisevää tukea, sillä lapsen adoptioon antaneet äidit kuuluvat adoption jälkeen riskiryhmään masennuksen ja psykosomaattisten sairauksien suhteen.

Kolme vastaajaa kirjoitti, että heille ei oltu tarjottu raskauden tai adoptioprosessin aikana eikä adoption jälkeen mitään henkistä tukea asian suhteen. Yksi heistä kysyi ihmeissään: ”*Psykologille miksi? Tiesin selviytyväni raskaudestani vaikka minulla oli onnettomia hetkiäkin.*” Toinen kirjoitti, että apua ei tarjottu ja sen pyytäminen tuntui liian vaikealta: ”*En saanut mitään apua, ehkä olisi pitänyt pyytää mutta siinä tilanteessa se tuntui että en olisi ammattiapua ansainnut.*” Edellä kuvatut tilanteet ja asenteet saattavat kertoa siitä, että suunnittelemattomasti raskaana olevat ja lapsen adoptioon antamista harkitsevat naiset kokevat tilanteestaan syyllisyyttä ja häpeää. Hoitohenkilökunnalla puolestaan ei ilmeisesti ole uskallusta ja osaamista näiden naisten tukemiseen. Davidsonin (1994) tutkimuksessa naiset kuvasivat terveyden- ja sosiaalihuollosta saamaansa hoitoa ja tukea tietämättömäksi ja välinpitämättömäksi heidän tarpeistaan. Työntekijöiden asenteita nämä naiset kuvasivat kylmiksi ja halveksiviksi. Askrenin ja Bloomin (1999) mukaan neuvolan ja synnytysairaalan henkilökunnan tulisi tiedostaa ja myöntää äidin adoption myötä kokema menetys. Kun äiti ymmärtää menetyksensä, hän voi paremmin surra sitä. Askren ja Bloom myös ehdottavat, että hoitohenkilökunta voisi ohjata äitejä tukiryhmiin sekä soittaa heille kotiutumisen jälkeen.

Nummenmaan (1985, 71) mukaan suunnittelemattoman raskauden ja syntyvän vauvan aiheuttamien ristiriitaisten tunteiden hyväksyminen on haastavaa. Ehkäisyvälineiden saatavuuden takia vastuun raskaudesta ajatellaan olevan entistä selvemmin yksilöllä, mikä lisää suunnittelemattomaan raskauteen liittyviä kielteisiä tunteita. Hän viittaa Raphael-Leffiin (1980), jonka mukaan lapsestaan luopumista harkitsevat naiset kuuluvat raskautensa aikana riskiryhmään. Muita riskiryhmään kuuluvia ovat mm. teini-ikäiset, kriisivaihetta elävät ja ilman lähipiirin tukea tai yksin lasta odottavat naiset. Adoptiota harkitseva nainen kuuluu siis odottajien riskiryhmään yhden tai useamman syyn vuoksi. Nummenmaa korostaa, että edellä mainittuihin ryhmiin kuuluvilla naisilla ei välttämättä ole vaikeuksia raskaudessaan. Riskiryhmään kuuluville odottajille tulisi kuitenkin olla tarjolla tukea sekä äidin itsensä että syntyvän lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi. (Nummenmaa 1985, 40-42.)

Adoptiota harkitsevien naisten kohdalla tulee huomioida se, että he eivät välttämättä pysty osallistumaan perheille suunnattuihin valmennuksiin. Suurin osa suomalaisista adoptiota harkitsevista naisista odottaa lastaan ilman puolison tukea, ja valtaosa heistä on ensisynnyttäjiä (Tuohimetsä 2005). Pelkästään suunnittelematon raskaus sekä lapsen adoptioon antamisen harkitseminen eristävät odottavan äidin muista neuvolan asiakkaista. Kun lisäksi moni raskaana oleva pyrkii olemaan ajattelematta raskauttaan tai sikiövauvaa, he saattavat olla erittäin

tietämättömiä raskauteen ja synnytykseen liittyvistä asioista. Korhosen ym. (2003, 22) tutkimuksessa 17-vuotias ensisynnyttäjä kuvasi läheisyyttä antanutta kättilöä pelastavaksi enkeliksi ja toivoi, että kyseinen kättilö olisi voinut olla paikalla koko synnytyksen ajan.

Tukihenkilön järjestämistä adoptiota pohtivalle naiselle suositellaan monissa kirjoituksissa. Tukihenkilön tehtävä olisi tukea raskaana olevaa naista ja hänen ajatuksiaan vaikean elämäntilanteen aikana. (Askren & Bloom 1999; Eskola & Hytönen 2002, 24.) Kaikki neljä haastateltua olivat sitä mieltä, että lapsensa adoptioon antamista harkitsevalle äidille voisi olla apua tukihenkilöstä. Apua toivottiin aivan käytännön asioihin, sillä lasta odottava äiti voi olla kokematon ja yksin asian kanssa. Yksi kuvaa asiaa näin: *”Raskauden alussa, neuvolassa käynnit, ovat niin sekaista aikaa.”* Toinen kirjoittaa, että *”ehkä jonkinlainen tukihenkilö olisi ollut paikallaan joka olisi neuvonut käytännön asioissa.”* Haastateltava, jonka adoptiosta oli kulunut ajallisesti pisimpään, kertoi omasta kokemuksestaan, joka kuvastaa mennyttä aikaa.

Asuin raskauteni ajan vanhemman pariskunnan luona. Sanomalehdessä oli ilmoitus, että raskaana oleva henkilö saa paikan, oma huone, kevyttä taloustyötä, pieni palkka. Se aika sujui mukavasti. Rouvasta tuli äitini, hän huolehti kovasti minusta. Hän antoi minulle puvun, mitä pidin kun menin ulos. Raskauden loppupuolella hän ei antanut minun tehdä mitään. -- En saanut mitään tietoa adoptiosta. Rouva sanoi, että he hoitaa kaiken.

Yksi vastaajistani kirjoitti erittäin ristiriitaisista tunteista ja mielipiteistä, joita adoptioharkinta herätti. Hän olisi toivonut tukihenkilöä ajattelemaan asiaa hänen ja lapsen kannalta.

Ajatellaan tilanne, jossa pitäisi ratkaista hyvin vaikea ja suuri asia, ja sitten kun tulee neuvoja joka suunnasta. Että tee näin, eikun näin. Ajattele jos joudut yksinhuoltajaksi, kuinka pärjää. Ajattele mitä muut ihmiset sanovat, kun sulla on äpärä. Mitä sanot isälle. Ajattele biologisen isän vanhempia, lapsi on kuitenkin heidänkin lapsenlapsensa. Entäs jos et saa enää koskaan lapsia. Kuinka voit olla niin kauhea äiti, että annat oman lapsen pois. Anna vaan lapsi adoptioon, teet jonkun perheen hyvin onnelliseksi. Hän pääsee varmasti rikkaaseen perheeseen. Jos lapsi joskus menestyy jossain, niin että saa kuuluisuutta, niin muista että sinä et ole ansainnut kunniaa siitä. jne jne... Nämä oli otteita niistä lauseista, mitä sain kuulla silloin, ja tämä on vain jäävuoren huippu. Minun vierellä olisi pitänyt olla sellainen henkilö, joka olisi ajatellut vain minua ja lasta ja meidän tulevaisuutta.

Myös Rosenberg (1992) kirjoittaa tästä ristiriitaisuudesta, jota monien, usein hyvää tarkoittavien, neuvojen ohjeet biologisille äideille aiheuttavat. Neuvojat ovat usein pääosin sukulaisia ja ystäviä, joiden neuvot, syyllistäminen ja toiveet saattavat tehdä ratkaisua miettivän äidin tilanteen entistä vaikeammaksi. Ammattilaisetkin ottavat joskus kantaa adoption puolesta tai

vastaan. Rosenbergin mukaan ammattilaisten mielipiteet voivat vaikuttaa äidin epävarmuuteen niin, että hän ammattilaisten ohjeita seuraamalla kieltää omat tunteensa ja tarpeensa. (Rosenberg 1992, 27.) Vastaavasti Korhosen ym. tutkimuksessa psykologin luo raskausaikana ohjattu alaikäinen nainen koki psykologin antavan hänelle valmiita vastauksia sen sijaan, että olisi tukenut häntä päätöksen tekemisessä (Korhonen ym. 2002, 20-21). Suomessa Ensi Kotien Liitto totesi lausunnossaan jo ennen vuoden 1980 ottolapsilain säätämistä, että ulkopuolisten painostamista adoptiopäätöksistä saattaa muodostua nuorelle biologiselle äidille elinikäinen häiriötekijä. (Jousimaa 1983, 128.)

Yksi vastaajistani kirjoitti asioineensa lapsen huostaanoton ja sijaishoidon takia sosiaalivirastossa yhden työntekijän kanssa ja ”*ne vierailut oli ihan ok*”. Koska hän ei saanut lasta toiveistaan huolimatta kotiin, hän päätyi adoptioon. ”*Viranomaisia vastaan ei voi sanoa joten oli alistuttava heidän päätökseen.*” Adoptioon päätyessään hän oli erityisen kiitollinen siitä, että sai esittää toiveita tulevan adoptioperheen suhteen ja oli saanut kuulla, että toiveet pystyttiin toteuttamaan.

Minulta kysyttiin että mitä haluaisin uusiin vanhempiin nähden ja mun toiveet oli että nuoria, mahdollisesti harrastavat musiikkia ja pääasiana että paikkaa ei saa vaihtaa että se pitää olla pysyvä heti alusta lähtien. Kuulemma kaikki toiveet oli pystytty toteuttamaan ja lapsi oli adoptoitu perheeseen vuoden koe-ajan jälkeen.

Kaksi muuta vastaajaa muisteli yhteistyötä sosiaalityöntekijöiden kanssa negatiivisemmin. Toinen kirjoitti adoptioeuvonnastaan, että ”*mieleen on jäänyt lähinnä ihmiset jotka ilmeettöminä istuivat ja joilla oli vastaukset valmiina, ennen kuin kysymyksiä edes esitettiin.*” Toinen puolestaan kuvasi asetelmaa epätasa-arvoiseksi:

Koin itseni niin pieneksi ja epäonnistuneeksi, ja ikään kuin olevani ihan eri puolella aitaa kuin nämä asiantuntijat. Eli se yhteistyö oli minun puoleltani lähinnä nyökyttelyä ja samanmielisyyttä, kun en muuta uskaltanut. -- Tosin, itse tilanne on näin jälkeenkin päin jotenkin hävettävä ja katkera. Siitä varmaan osaltaan johtuu että vaikka välit olivat asialliset ja jopa päällepäin ystävälliset, en edelleenkään koe muistoani näiltä ajoilta tai näistä henkilöistä mitenkään positiivisina.

Varsinaisesta adoptioeuvonnasta kirjoittavat vain ne kaksi haastateltua, joiden adoptio oli tapahtunut 1980-luvulla tai sen jälkeen. Molempien kokemukset adoptioeuvonnasta ovat negatiivisia.

Jonkinasteista neuvontaa silloin ennen synnytystä oli mutta heillä ei ollut muuta ratkaisua kuin adoptio, ei kukaan ehdottanut sijaisperhettä tms. -- Ainakaan sellaisella pikkukunnalla jossa asuin ei ollut kokemusta asiasta, asiat hoidettiin miten hoidettiin ja kukaan ei tuntunut tietävän mitään, tai se kuva mulle ainakin jäi. -- Minulle olisi pitänyt antaa vaihtoehtoja enemmän, mutta sosiaali-ihmiset halusivat vaan adoptiopäätöksen.

Logan (1996) kirjoittaa, että suurin osa biologisista äideistä kertoi antaneensa lapsen adoptioon vapaaehtoisesti. Hänen mukaansa tarkemmat haastattelut paljastivat kuitenkin tilanteiden monimutkaisuuden esimerkiksi valinnanvapauden ja vaihtoehtojen puutteesta. (Logan 1996.) Koska adoptiolasta odottavia perheitä on nykyään huomattavasti enemmän kuin adoptioon tulevia lapsia, saatetaan äitejä hienovaraisesti painostaa lapsen adoptioon antamiseen (Millen & Roll 1985; Condon 1986). Esimerkiksi suomalaisissa adoptiosta kertovissa kirjoissa kerrotaan yleensä, miten paljon on olemassa lapsettomia pariskuntia, jotka ovat vuosien ajan odottaneet adoptiolasta (esim. Garam 1988; Peltoniemi-Ojala 1999; Kukkonen & Salo 2000). Mielestäni tämäkin voidaan nähdä painostuksena, sillä lapsettomien pariskuntien pitkästä odotuksesta puhuminen saattaa aiheuttaa biologiselle äidille tunteen siitä, että hän ei ansaitse lasta yhtä paljon kuin adoptiolasta toivovat pariskunnat.

Oikeastaan neuvontaan ei sisältynyt juuri muuta kuin kertominen asian juridisesta puolesta. Silloin ei ollut puhettakaan mistään avoimesta adoptiosta, neuvoja painotti lähinnä sitä kuinka luopuminen on lopullista. Ja muistaakseni kertoi kuinka varsinkin suomalaisista adoptiolapsista on kova pula. -- Minusta se oli yhtä tyhjän kanssa. Ne juridiset seikat, joista kerrottiin tiesin jo ennestään. Koko neuvonta kesti maksimissaan kaksi tuntia ja rajoittui siihen yhteen vierailuun. -- Suoraan sanottuna se adoptioneuvonta jota minä sain, tähtäsi vain ja ainoastaan siihen että päätyisin adoptioon. Olin etukäteen luullut, että käsiteltäisiin myös niitä vaihtoehtoja jotka voisivat johtaa lapsen pitämiseen, esim tukiperhe tai jotkin muut avohuollon tukitoimet, mutta näin ei ollut. Ei myöskään annettu minkäänlaista tietoa siitä mistä hakea apua, miten muut samassa tilanteessa olleet olivat asian kokeneet tai onko edes olemassa mitään vertaisryhmiä.

Kankaisen (1991, 126) mukaan etenkin ensimmäistä lastaan odottavat vanhemmat kaipaavat jäsenettyä tietoa sosiaaliturvan kokonaisuudesta. Yksi vastaajista kertoi keskustelleensa asiasta adoptioneuvontaa antaneen sosiaalityöntekijän lisäksi synnytyssairaalan sosiaalityöntekijän kanssa. Sähköpostissaan hän kuvasi adoptiota harkitsevan äidin tunnemylläkkää:

Muistan, että juttelin [synnytyssairaalan] sosiaalityöntekijän kanssa perheemme tilanteesta, mutta rehellisesti sanoen olin sellaisessa tunnemylläkkässä, etten muista näiden keskustelujen sisällöstä juuri mitään. Synnytys sinälläänkin sekoittaa jonkun verran normaalia olotilaa, ja siihen päälle vielä kaikki huolet. Minun mielestäni siinä

tilassa ei oikein kukaan kykene kovin ihmeellisiin suunnitelmiin, eikä myöskään ottamaan vastaan uutta tietoa niin että siitä olisi hyötyä.

Sama vastaaja kaipasi tietoa nimenomaan kirjallisessa muodossa:

Olisin oikeastaan halunnut, että joko sairaalan sosiaalityöntekijä, tai perhehuollon sosiaalityöntekijä olisi edes kerännyt kaikki ne brosyirit joita sosiaalitoimistossa on, ja antanut meille. -- Minä olin 22-vuotias, mielestäni aika nuori niin isojen asioiden edessä, ja ymmärrettävästi päästäni pyörällä. Eihän minulla ollut mitään tietoa perhehuollon tukitoimista, ja niitäkin on paljon erilaisia. On lomaoikeutta, yhuoltajien liittoa, tukiperheitä, tukihenkilöitä, ym. Kaiken tiedon olen itse kerännyt jälkikäteen ja jälkijunassa, eli liian myöhään.

5.1.2 Osattomuus

Haastattelemani biologiset äidit kuvasivat adoptioprosessia tavalla, joka sai heidät vaikuttamaan ulkopuolisilta ja osattomilta. Kaikki neljä haastateltua kuvasivat tiedon puutetta, joka oli leimannut adoptioprosessin kaikkia vaiheita. Äidit kaipasivat tietoa adoptiosta, adoption vaihtoehtoista, käytännön asioista koskien synnytyssairaalan ja äitiysneuvolan käytäntöjä, lapsen hoidosta sekä voinnista, lapsen adoptioperheestä, omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä adoptioprosessin etenemisestä. Kaikki neljä mainitsevat, että he eivät saaneet tietoa terveyden- tai sosiaalihuollon työntekijöiltä, vaikka he niitä pyysivät. Jos he saivat tietoa, sitä annettiin hyvin niukasti. Myös Korhosen ym. (2003, 24-25) tutkimuksessa kaksi kolmesta biologisesta äidistä kertoi tiedonpuutteesta, joka oli koskenut sekä adoptioprosessia että neuvolan ja synnytyssairaalan käytäntöjä.

Yksi haastattelemistani äideistä ei koskaan tavannut adoptiotyöntekijöitä, sillä adoptiossa toimi välittäjänä ulkopuolinen henkilö. Tämä oli aikaisemmin yleistä. Adoptiosta hän sai tietää yhden lauseen verran lastenkodin työntekijältä, kun hän meni tapaamaan lastaan: ”Ainoa tieto tuli hoitajalta lastenkodista kun hän sanoi että ’vauva on hyvässä kodissa’.” Toinen haastateltu koki osattomuutta, koska hänelle ”ei annettu mahdollisuuksia vaikuttaa millaiseen perheeseen lapsi pääsisi”. Kolmas haastateltu kirjoitti synnytyksestä, johon häntä ei oltu yhtään valmistettu adoption näkökulmasta:

Papereissani oli merkintä että harkitsen lapsen adoptioon antamista, mutta koska koko synnytys kesti vajaat kaksi tuntia, -- ei ollut aikaa asiasta keskustella. Muistan, että kun lasta pestiin, kysyin kättilöltä mitä tapahtuu seuraavaksi, jos lapsi adoptoidaan. Hän sanoi, että lapsi viedään lastenosastolle, ja minut laitetaan naistentautien osastolle abortin tehneiden naisten huonekaveriksi, lisäksi saan

hormoniruiskeen joka ehkäisee maidon nousun. Minusta se kuulosti niin kamalalta, että pyysin saada vauvan viereeni, ja sainkin.

Kolme neljästä haastatellusta kirjoitti, että he eivät olleet saaneet lapsesta tietoa sijaishoidon ajalta, jolloin he harkitsivat adoptiota. Kuten yksi äiti kirjoitti: *”Lapsi sijoitettiin lastenkotiin n.300 km päähän, sinne olin kerran yhteydessä ja minulle ei oikein annettu edes tietoa lapsesta, kumma juttu!”* Kaksi haastateltua kertoi vierailleensa lapsen luona lastenkodissa, ja he saivat tavata lapsen, mutta heille ei annettu tietoja lapsen voinnista eikä hoidosta. Sijaisperheeseen sijoitetun lapsen biologinen äiti kertoi saaneensa tietoa lapsesta lähinnä sijaisvanhemmilta, mutta ei sosiaalityöntekijöiltä. *”Lapsen asioista sain tietoa lähinnä tapaamisten kautta, sossu kyllä kertoi lapsella menevän hyvin sijaisperheessä, mutta sen tarkemmin siitä ei puhuttu.”*

Yksi vastaaja kuvasi ulkopuolisuuttaan tällä tavalla: *”Tuntuu että koko järjestelmä halusi vain lapsen ja kasvattiperheen onnelliseksi, kukaan ei välittänyt mitä mulle kuulu tai miten jaksoin.”* Rosenberg (1992, 27) toteaaakin, että lapsen adoptioon antaville äideille ei ole olemassa tukijärjestelmiä kuten muille tuoreille vanhemmille, vaan heidät jätetään yksin selviämään syntymään liittyvien asioiden kanssa. Toinen vastaajista kuvasi asiaa näin: *”Vaikutti siltä, että kun vauva on adoptoitu, bioäiti ikään kuin lakkaa olemasta.”* Sorosky ym. (1978, 49) kirjoittavatkin, että adoption vahvistamisen jälkeen biologisista vanhemmista tulee unohdettuja piilovanhempia. Kolmas vastaaja, jonka adoptio tapahtui 1970-luvulla, kirjoitti halunneensa tietoja lapsensa kuulumisista, mutta esteenä oli ollut adoptiota hoitaneiden viranomaisten ohje:

Käsitin että minulla ei saa olla halujakaan saada tietoja. -- Minulle sanottiin silloin että luovun kaikista oikeuksistani äitinä enkä saa yrittää ottaa yhteyttä. Siis viranomaiset sanoivat näin.

Toinen vastaaja puolestaan kuvasi osattomuuden kokemustaan liittyen adoption vahvistamiseen käräjäoikeudessa. Hänelle ei lähetetty virallista asiakirjaa adoption voimaan astumisesta, mutta hän sai lopulta kopion paperista, kun pyysi sitä itse.

En tiedä johtuiko siitä että asuin jo eri paikkakunnalla (ja sosiaalityöntekijä oli ajantasalla niin osoitteen, puh.numeron kuin sähköpostinkin suhteen), mutta minulle ei lähetetty edes tuomioistuimen päätöstä kun adoptio käsiteltiin ja meni läpi. -- Tiedätkö, kaikista näistä muista asioista olen kirjoittanut enemmän järjellä, mutta tätä kirjoittaessani itken. Sentimentaalista, varmaan, mutta jotenkin olisin halunnut tietää etukäteen esim. asian käsittelypäivän. Tämähän ei ollut riita-asia enkä olisi ollut oikeudessa paikalla kuitenkaan, mutta mielestäni olisi voinut sen verran edes ottaa

bioäitiäkin huomioon. Se oli virallisesti viimeinen päivä että lapsi oli minun, ja kanto minun sukunimeäni. Ja päivämäärän näin papereista vasta viikkoja myöhemmin.

Kaksi vastaajaa kertoi myös, että he olivat epätietoisia sen suhteen, mitä heistä oli kerrottu lapsen adoptoineelle perheelle. ”En tiedä mitä tietoja minusta annettiin adoptioperheeseen. Ei tätä asiaa edes mainittu.” Soroskyn ym. (1978, 53) tutkimuksessa jopa 95 %:a biologisista vanhemmista toivoi voivansa päivittää omat tietonsa adoption järjestäneen tahon asiakirjoihin, sillä adoptio oli yleensä tehty heidän nuoruudessaan. Kun heiltä kysyttiin, miksi he eivät tee näin, suurin osa vastasi pelkäävänsä tulevana torjutuksi adoptiotoimiston taholta.

5.1.3 Tunteet ennen adoptiota

Haastatteluun osallistuneet naiset vastasivat raskauden aikaisia ja synnytyksen jälkeisiä tunteita koskeneisiin kysymyksiin lyhemmin ja niukemmin kuin muihin kysymyksiin. Yleisiä tunteita olivat yksinäisyys, turvattomuus, paniikki, kieltäminen ja tunteiden tukahduttaminen. Kolme kertoi kokeneensa toivottomuuden tunteita sekä itsetuhoisia ajatuksia. Kaksi vastaajaa kertoi, että he eivät vielääkään kunnolla muista niitä aikoja.

Kolme neljästä vastaajastani kertoi adoptioon johtaneen raskauden olleen suunnittelematon. Yksi heistä kirjoitti kieltäytyneensä ajattelemasta raskautta: ”Koko raskausajan kieltäydyin hyvin sisukkaasti edes ajattelemasta raskauttani tai vauvaa.” Raskauden kieltäminen on tyypillinen reaktio suunnittelemattomaan raskauteen (Rynearson 1982), ja osa adoptiota harkitsevista naisista välttää kaikenlaista kiintymistä sikiöön suojautuakseen tulevalta menetykseltä (Rosenberg 1992, 25-26).

Rosenberg (1992, 26) toteaa myös, että lapsen adoptioon antavat vanhemmat raportoivat jatkuvasti eristyneisyydestä, yksinäisyydestä ja surullisuudesta, joita he kokevat raskauden ja synnytyksen aikana. Lähes kaikki Condonin (1986) tutkimukseen osallistuneet biologiset äidit vastasivat, että he olivat saaneet vain vähän tai eivät ollenkaan tukea perheeltä, ystäviltä tai ammattilaisilta (Condon 1986). Myös Tennysonin (1988) tapaustutkimuksen nainen koki raskautensa aikana itsensä torjutuksi läheisimpien ihmisten taholta, koska ei saanut näiltä minkäänlaista tukea. Sosiaalisen tuen puute syvensi naisen ahdistuksen, pelkojen ja surun kokemuksia. Tennysonin haastattelema nainen vältti raskauden ajattelemista ja siitä keskustelua

sekä halusi välttää vauvaan kiintymistä. Ainakin yhdelle haastattelemistani äideistä raskaus oli kriisi, jota hän kuvasi näin:

Raskauden alkuaika oli aivan kauheata, ajattelin itsemurhaa monta kertaa. Eihän minulla ollut ketään jonka kanssa olisin jutellut. -- Tarvitsin neuvoja -- Itsemurha tuli mieleeni usein alkuaikoina, joka päivä, yöllä ajattelin keinoja, mutta tiesin että en uskaltaisi sitä tehdä. Se olisi ollut helppo ja ainoa tie, mutta samalla tiesin että en voi sitä tehdä. Kenellekään en kertonut [itsemurha]ajatustani.

Myös Ryneansonin (1982) tutkimuksessa nuoret vahingossa raskaaksi tulleet naiset välttivät kotiaan ja normaalia elämänpiiriään raskauden selvitettyä. Nämä naiset olivat synnyttäneet aviottoman lapsen Yhdysvalloissa vuosina 1949-1964 ja luovuttaneet lapsen adoptioon. Yhdysvalloissa on edelleen äitikoteja, joissa äidit voivat asua raskauden ja synnytyksen ajan.

Suunnittelematon raskaus saattaa murentaa naisen turvallisuuden tunnetta ja lapsesta luopumisen suru voi alkaa jo raskauden aikana (Rosenberg 1992, 30-32). Yksi tutkimukseeni osallistunut äiti kirjoitti raskausaikansa surullisista öistä:

En ehkä ihan shokiksi sanoisi, mutta jonkinlaista pakokauhua. Muistan raskaana ollessani, kuinka joskus yöllä yksin valvoessa silittelin pyöristyvää vatsaani ja itkin. Ajatukset menivät lähinnä tyliin: voi sinua lapsiparkaa, kun joudut syntymään niin ettei äiti osaa iloita siitä yhtään, voi sinua joka hylätään heti pienenä jne.

Ryneansonin (1982) tutkimukseen osallistuneet naiset kertoivat keskustelleensa sikiövauvojensa kanssa ja heidän kiintymyksensä sikiövauvaan voimistui merkittävästi siinä vaiheessa, kun he alkoi tuntea vauvan liikkeitä. Nämä äidit kertoivat antaneensa sikiövauvalle raskauden aikana nimen, pelänneensä keskenmenoa tai lapsen sairautta sekä haaveilleensa, että kokisivat vastasyntyneen vauvansa kanssa ihmepelastuksen adoptiolta. Kaikki Ryneansonin haastattelemat naiset olivat kokeneet ulkopuolista painostusta adoptioon. (Ryneanson 1982.) Myös Tennysonin (1988) haastatteleamalla äidillä esiintyi raskauden aikana tunteiden ailahtelemista, lisääntynyttä herkkyyttä ja surullisuutta. Myös tällä äidillä oli pelkoja lapsen terveyden suhteen ja sen suhteen, miten hän itse pystyy luopumaan vauvasta. (Tennyson 1988.)

Kaksi vastaajistani kirjoitti adoptioon liittyvästä muistamattomuudesta, johon toisella liittyi lisäksi ajantajun hämärtyminen. Toinen mainitsi asiasta heti haastattelun aluksi: ”Jos kysyt tunteuksia ennen ja heti jälkeen synnytyksen niin en voi sanoa. Olin niin shokissa etten oikein

muista niitä lähikuukausia, tai suojelen itseäni sillä etten halua muistaa.” Toinen mietti muistamattomuutta ja ajantajun menetystä enemmän:

Minusta tuntuu jotenkin siltä, että yhä edelleen minulla on päällä jonkinlainen alitajuinen itsesuojaus, olen hirveän hämmästynyt siitä miten vähän muistan tapahtumista, vaikka koetan oikein pinnistellä että saisin kerrottua sinulle. Onko ihmismielen mahdollista pyyhkiä pois muistista pitkiä ajanjaksoja? -- Muistin menetys kyseiseltä ajalta on niin täydellinen, -- siis aivan sen aikaisen lähimenneisyyden tapahtumat olivat yhtä sumua. Luulin esim. aikaa kuluneen kolme viikkoa, kun todellisuudessa aikaa oli kulunut kaksi kuukautta.

Rynearsonin (1982) tutkimukseen osallistuneet naiset allekirjoittivat adoptiopaperit vielä sairaalassa ollessaan. Asiakirjojen allekirjoittaminen koettiin erityisen traumaattisena, ja nimenomaan se koettiin konkreettisena hylkäämistekona. Osa Rynearsonin haastattelemissa naisista oli niin järkyttyneitä asiasta, että ei kyennyt muistamaan tilannetta. Sairaalassa olon aikaansa nämä naiset kuvasivat tunnottomaksi, dissosiatiiiviseksi ja näennäisen suruttomaksi.

Kaksi vastaajaa kertoi adoptiopäätöksen syntymisestä lyhyesti, eivätkä he juuri kertoneet tilanteeseen liittyneistä tunteista. Toiselle adoptio oli itsestään selvä ratkaisu heti raskauden varmistuttua: *”Alusta alkaen tiesin että lapsi adoptioon.”* Toisen adoptiopäätös syntyi, koska hän ei yrityksistään huolimatta saanut huostaan otettua lastaan kotiin. Sosiaalityöntekijät ehdottivat toisenlaista järjestelyä huostaan otetun lapsen osalle, mutta biologinen äiti oli eri mieltä. *”Siihen en suostunut; [adoptio]päätös syntyi saman tien -- En suostunut siihen syystä että minua on lapsena riepoteltu paikasta toiseen ja se on jättänyt jälkensä. Sanoin että haluan lapselle pysyvän kodin ja sen he järjestivät.”*

Toiset kaksi vastaajaa kertoivat laajemmin adoptiopäätöksen hetkistä ja ajatuksista. Toinen kirjoitti, että hän oli ollut koko ajan hyvin epävarma päätöksen suhteen.

Olin loppuun asti epävarma päätöksestäni, olin kuitenkin raskausaikana ottanut äitiyspakkauksenkin neuvolasta ja olin kuitenkin varannut vaatteita lapselle, ja senkin jälkeen kun tulin sairaalasta, en ollut varma mitä haluaisin. Eli päätökseni adoptiosta ei ollut koskaan varma, mutta tosiaankin siinä vaiheessa kun ratkaisu piti tehdä, niin sen nimen vain laittoi paperiin. -- Tiesin että aika oli rajallinen päätöksenteon suhteen ja olin hyvin peloissani että miten tulevaisuus sitten menee ja minkä päätöksen tekisin. Sitä vaan koetti sinnitellä päivästä toiseen ja toivoi mielessään että tulisi tehtyä oikea ratkaisu -- Luovutushetkellä oli pakko kylmettää tunteensa ja pantava omat syvälliset asiat syrjään.

Toiselle päätöksen tekeminen oli liian vaikea tehtävä, ja omien sanojensa mukaan hän pakeni päätöksen tekemistä.

Pakenin niin kauas kuin pääsin, ja luulen että jos olisin jäänyt kotiin, olisin suurella todennäköisyydellä yrittänyt itsemurhaa. En voinut kuvitellakaan, että istuisin tyhjässä kodissani ja pohtisin luopumista. -- Karkasin pakoon päätöstä joka minun olisi tehtävä, pakoon omaa, totaalista epäonnistumistani niin äitinä kuin omasta mielestäni ihmisenäkin. -- Olin psyykkisesti mahdottoman valinnan edessä. Luulen, että minulla yksinkertaisesti klikkasi.

5.2 Adoptio suhteessa toisiin

Haastatteluun osallistuneet äidit kokivat adoption vaikuttaneen monella tavalla heidän sosiaalsiin suhteisiinsa. Vastaajat kertoivat erityisesti adoptiosta kertomiseen tai sen salaamiseen liittyvistä asioista. Kaikki lapsen adoptioon antaneet naiset määrittelivät itsensä äidiksi, vaikka kaksi heistä eli lapsetonta elämää. Lisäksi kaikilla äideillä oli vähintään ajatuksissaan suhde adoptiossa olevaan lapseen. Myöhemmin lisää lapsia saaneet naiset arvioivat adoption vaikuttaneen myöhempään vanhemmuuteensa. Adoption myötä biologisille äideille oli kehittynyt myös lapsen adoptioperheeseen jonkinlainen suhde, joka usein perustui mielikuviin.

5.2.1 Adoptio ja ihmissuhteet

Adoptio on vaikuttanut vastaajien ihmissuhteisiin useilla eri tavoilla. Ihmissuhteista mainittiin lapsuuden perhe ja suku, parisuhde, myöhemmät lapset, ystävät ja muut tuttavat. Jokainen vastaaja oli joutunut valitsemaan, miten paljon ja kenelle kertoi adoptiosta. Sama asia koski asiasta vaikenemista. Rosenbergin (1992, 40) mukaan biologisten äitien on tärkeä ymmärtää ja hyväksyä se, että adoptiolla saattaa olla vaikutuksia heidän ihmissuhteisiinsa. Loganin (1996) tutkimuksen mukaan adoptiokokemus vaikutti biologisten äitien elämässä aina, kun he muodostivat tai suunnittelivat uutta ihmissuhdetta.

Kaikkien vastaajien vanhemmat tiesivät adoptiosta. Vastaaja, jonka adoptiosta oli kulunut ajallisesti pisimpään, oli epävarma siitä, ketkä hänen perheessään ja suvussaan tietävät adoptiosta. Haastattelussa antamiensa tietojen perusteella hänen vanhempiansa on täytynyt allekirjoittaa adoptiopaperit, sillä hän ei ollut adoption hetkellä täysi-ikäinen. Nainen ei ollut kuitenkaan koskaan puhunut edes vanhempiansa kanssa aiheesta.

Kukaan ei tiedä lapsestani, eivät edes sisarukseni, ainoastaan vanhempani. -- Serkkuni tietää jotain adoptiosta, emme koskaan ole siitä keskustelleet. En kertonut sisaruksilleni, ajattelin että he eivät ymmärtäisi. Olen asunut poissa kotiseudulta adoption jälkeen, koskaan siitä ei puhuttu.

Myös kaksi muuta vastaajaa kertoi, että adoptiosta ei puhuttu lapsuudenperheen tai sukulaisten kanssa. ”Kyllä he [läheiset] tietävät mutta ei siitä ole koskaan puhuttu.” Toinen kuvasi tunteitaan ja ajatuksiaan tarkemmin:

Tosiaankaan asioista ei puhuta -- Jotenkin luulen että juuri läheisiä on vaikea päästää tämän asian lähelle jo senkin takia että juuri läheisten ihmisten kommentti on se kaikkein satuttavin ja koska suvun kanssa joutuu väkisinkin elämään niin sitä jotenkin suojelee itseään turhilta mahdollisilta loukkauksilta. -- Joskus jonkun sukulaisten kommentti on voinut olla niin jäätävä että asian puhuminen on vaikeutunut ja tarpeeksi kauan kun on puhumatta, niin asiat koteloituu ja niitä on vaikea ottaa enää esille. Sukulaiset ovat edelleenkin yhteydessä ja kaikesta muusta puhutaan muttei adoptiosta.

Rosenbergin ja Grozen (1997) mukaan on tyypillistä, että adoptiota pyritään salaamaan tietoisesti tai tiedostamattomasti. Vaikka läheiset tietäisivät adoptiosta, he saattavat käyttäytyä kuin sitä ei olisi tapahtunutkaan. Tämä voi tuntua biologisista äideistä erittäin loukkaavalta ja haavoittavalta. He kuitenkin toteavat, että edes ammattilaiset eivät yleensä tiedä, miten lapsensa luovuttaneeseen äitiin tulisi suhtautua. Vanha ajatus siitä, että asiasta selviytyy parhaiten unohtamalla sen, vaikuttaa heidän mukaan edelleen ihmisten asenteisiin ja käyttäytymiseen.

Davidsonin (1994) tutkimuksessa suunnittelematon raskaus vaikutti usein biologisten äitien lapsuudenperheen rakenteeseen negatiivisesti ja useimmissa perheissä ilmeni sen jälkeen perheenjäsenten välisten suhteiden ongelmia. Äitien reaktiot tyttäriensä raskauksiin olivat useimmissa tapauksissa hylkääviä, syyttäviä ja joskus väkivaltaisia. Isät yleensä kartoivat tilannetta ja olivat hiljaa. Sisaruksia ei otettu mukaan asiasta keskusteluun. Davidsonin tutkimuksessa kaksi biologista äitiä kertoi suhteen isäänsä lähentyneen synnytyksen jälkeen. Toiset kaksi Davidsonin haastattelemissa biologisista äideistä kertoivat puolestaan hyvästä suhteestaan omaan äitiinsä. Tämä suhde oli säilynyt hyvänä koko raskauden ajan. Äidiltään tukea saaneet naiset olivat Davidsonin mukaan selvinneet adoptiosta parhaiten, mistä oli osoituksena heidän vakaa elämäntilanteensa, adoptiokokemuksen käsittely henkisesti tasolla, adoptioon antamansa lapsen etsiminen ja suhteen luominen tähän sekä biologisten äitien yhdistyksessä toimiminen. (Davidson 1994.)

Kaksi vastaajistani kertoi ongelmista ikätovereidensa kanssa raskauden ja adoption aikana tai sen jälkeen. Toinen kertoi, että ystävät kaikkosivat, kun saivat tietää raskaudesta. Toinen kertoi jääneensä ilman ikätovereiden ymmärrystä vaikeassa elämäntilanteessaan. Rosenbergin (1992) mukaan erityisesti teini-ikäisille raskaus ja synnytys ovat ikätovereista eristäviä kokemuksia. Hän kirjoittaa teiniäitien kokevan itsensä erilaisiksi, ja hänen mielestään nämä nuoret naiset todella ovat kokeneet jotain merkittävää, mikä tekee heistä erilaisia suhteessa ikätovereihinsa.

Kaikilla vastaajillani oli kuitenkin myös ihmisiä, joille he olivat kertoneet adoptiosta. Yleensä adoptiosta tiesi ainakin muutama läheinen naispuolinen ystävä. Kolme vastaajista oli kertonut adoptiosta puolisoilleen. Molemmat myöhemmin lapsia saaneet äidit olivat kertoneet adoptiosta näille lapsilleen. Myös Soroskyn ym. (1978, 54) tutkimuksessa suurin osa oli perustanut perheen myöhemmin ja kertonut adoptiosta sekä puolisolleen että muille lapsilleen. Lapsille kertomista eräs vastaaja kuvasi näin:

Nykyisille lapsille olen kertonut sisaruksesta koska on parempi että he kuulevat sen minulta kuin joltain vieraalta. -- Näille lapsille olen asioista puhunut niin kuin voi puhua tämän ikäisille, ei liian paljon eikä liian syvällistä vaan on ajateltava että mitä he ovat valmiit vastaanottamaan.

Yksi vastaajistani oli salannut adoption aviomieheltään ja hän kirjoitti asiasta näin: *”Entinen mieheni halusi [lapsia]. Erosimme ja luulen että osa erosta juuri johtui tästä lapsestani. Sanoin etten halua lasta. Hän ei tiennyt että minulla on adoptoitu lapsi.”*

Biologisilla naisilla saattaa olla taipumus lykätä adoption jälkeisiä seurustelusuhteita. Seurustelun aloittamisen jälkeen heillä saattaa esiintyä jaksottaista tai pitkittynyttä seksuaalisten tunteiden ja seksuaalisuuden välttämistä. (Rynearson 1982; Rosenberg 1992, 40.) Rynearson epäilee tutkimuksensa perusteella, että ongelmat seurustelussa ja seksuaalisuudessa johtuvat naisten kokemasta vihasta ja pettymyksestä miehiä kohtaan. Rosenberg puolestaan arvelee, että biologiset äidit saattavat rangaista itseään pidättymällä seksuaalisesta mielihyvästä, minkä hän arvelee johtuvan syyllisyydestä ja pyrkimyksestä välttää kokemuksen toistuminen.

Adoptiokokemus vaikuttaa biologisten äitien myöhempisiin parisuhteisiin. Deykinin ym. (1984) tutkimuksessa 71 %:a adoption jälkeen avioliiton solmineesta 280 vastaajasta kertoi adoptiokokemuksen vaikuttaneen heidän avioliittoonsa. Kaikkein eniten negatiivisista vaikutuksista raportoivat ne, joilla oli korkein koulutustaso ja ne, jotka olivat avioituneet

adoptioon annetun lapsen toisen biologisen vanhemman kanssa. Myös muut tutkijat (esim. Condon 1986; Rosenberg 1990) ovat todenneet, että parisuhde adoptioon annetun lapsen biologisen isän kanssa muodostuu usein erityisen vaikeaksi. Jotkut adoption jälkeen yhteiselämää jatkaneista pariskunnista kuitenkin kokivat yhteisen kokemuksen vahvistaneen suhdetta, ja he pystyivät jakamaan asiaan liittyviä tunteita keskenään. (Deykin ym. 1984.)

Davidsonin (1994) tutkimuksessa ilmeni, että äitien uudet miehet saattoivat kokea surua ja jopa pettymystä puolisoitensa taustaa kohtaan. Adoptiosta puhumista saatettiin välttää, mikä aiheutti biologiselle äidille vihan tunteita ja kokemuksen siitä, että ei ole kokonainen ihminen. Myös biologisen äidin adoptiossa olevan lapsen etsimiseen ja miettimiseen sekä adoptioasioiden seuraamiseen kuluttama aika ja voimavarat saattoivat aiheuttaa ongelmia parisuhteessa. Deykinin ym. (1984) tutkimukseen osallistuneiden biologisten vanhempien avioerojen suhteellinen osuus (15%) oli kuitenkin matalampi kuin väestössä keskimäärin (40%). Heidän mukaan tämä tarkoittaa, että parisuhdeongelmat eivät kuitenkaan ole vakavampia kuin pariskunnilla yleensä tai sitten biologisilla vanhemmilla on taipumus pysyä onnettomissa avioliitoissa.

Kolme vastaajistani totesi, että he eivät olleet kokeneet kielteistä suhtautumista adoption takia. Tämän he selittivät johtuvan siitä, että he eivät kerro adoptiosta kenellekään tai kertovat siitä vasta sitten, kun tuntevat kuulijan hyvin. Yksi vastaajista oli sen sijaan joutunut useamman kerran kokemaan adoptioon liittyviä uteluita ja ajattelemattomia tai jopa ilkeiksi tarkoitettuja huomautuksia. Hän kuvasi yhtä tapausta näin:

Yksi sukulaisistani sanoi adoption jälkeen että ”jos saat vielä lapsia niin kuinka voit antaa rakkautta niille kun et ensimmäisellekään antanut”. Nää on just niitä lauseita joita ei haluais ääneen kuulla.

Nousiaisen (2004) mukaan lähipiiristä tuleva arvostelu on haavoittavampaa kuin ulkopuolisten arvostelu, koska ulkopuoliset eivät tiedä ratkaisuun johtaneita olosuhteita. Hänen mukaansa lapsensa toisten hoitoon antanut äiti leimataan kuitenkin usein huonoksi äidiksi sekä läheisten että ulkopuolisten taholta. Kaksi haastateltavista kertoi pahoittavansa mielensä yleisessä keskustelussa tai julkisuudessa olevista haukkumisista. Mielenpitoisiin he olivat törmänneet mm. lehdissä, internetissä ja yleisessä keskustelussa esimerkiksi työpaikan kahvipöydässä. Eräs vastaaja kuvasi kokemustaan synnytyslaitoksella:

Siinä meitä istui 3-4 äitiä käytävän penkillä ja hänellä oli se oma vauva sylissään ja mulla tosiaankin vielä vatsassa. Hän sanoi siinä meille, että ”ajatelkaa kuinka joku voi hylätä lapsensa tänne”. Minun adoptiosta oli kulunut 4 vuotta ja hän ei tiennyt sitä. Nämä asiat on just niitä näkymättömiä ruoskaniskuja.

Nousiaisen (2004, 158) mukaan muut ihmiset ja kulttuuri syyllistävät lapsistaan erillään asuvia äitejä tavalla, joka pitää sisällään piirteitä häpäisemisestä. Hän kirjoittaa, että avioeron takia lasten miehelle jättämisen vuoksi äiti on leimattu alkoholistiksi, mielenterveysongelmaiseksi ja huoraksi. Toinen haastateltavani kertoi tunteista, joita aihepiirin käsittely hänessä herättää:

Yhä vielä huomaan, että kärkevien kannanottojen ja bioäitien haukkumisten lukeminen esim. nettikeskusteluista saattaa saada minut surulliseksi, mutta nyt on alkanut tulla enemmän myös suuttumusta mukaan. Minusta se on hedelmällistä, sillä sellainen alistuva suru on kuin ansa, sekin on käytävä läpi mutta oman elämän uudelleen rakentamisessa on vahvemmista tunteista enemmän polttoaineksi ja kannustimeksi. Tietysti suuttumuskin täytyy osata pitää aisoissa, sillä kehittyessään yleiseksi katkeruudeksi ihmisiä ja elämää kohtaan siitä on hedelmällisyys kaukana.

Vaikka yleinen asenne lapsen adoptioon antavia kohtaan on varmasti loukkaava, Rosenberg (1992, 38) kirjoittaa biologisten äitien olevan joskus turhan ankaria itse itseään kohtaan. Hänen mukaan on tyypillistä, että äidit kuvittelevat muiden paheksuvan heitä enemmän kuin todellisuudessa tapahtuukaan. Hän arvelee, että tämä saattaa johtua siitä, että äidit heijastavat omia syyllisyyden tunteitaan kuvitellen ne toisten ihmisten asenteiksi.

5.2.2 Suhde adoptiossa olevaan lapseen

Kaikki vastaajat kertoivat ainakin jonkin verran tunteistaan adoptoitua lastaan kohtaan. Kaksi vastaajista pohti asiaa erittäin syvällisesti ja kaksi kertoi asiasta maltillisemmin. Äitien tunteet adoptoitua lasta kohtaan olivat moninaisia. Vastaajat kertoivat hylkäämisen aiheuttamasta syyllisyydestä, ikävästä, epä tietoisuudesta, yhteenkuuluvaisuudesta, tunteettomuudesta, huolehtimisesta, rakkaudesta ja toiveista saada selvittää asioita lapsen kanssa.

Kolme vastaajista oli nähnyt lapsen ja osallistunut tämän hoitoon ennen adoptiota. Kaksi heistä hoiti lastaan ensin itse ennen kuin lapsi päätyi huostaanoton ja sijaishoidon kautta adoptioon. Yksi vastaaja hoiti ja imetti vastasyntyntä vauvaansa synnytyssairaalassa sekä vieraili katsomassa vauvaa lastenkodissa, jonne vauva siirtyi suoraan sairaalasta odottamaan adoptiota. Hän kuvasi vastasyntyneen vauvan tapaamista ja hoitoa luonnollisena ja mukavana. Vierailua vauvansa luona lastenkodissa hän kuvasi näin:

Minusta hänen [vauvan] näkeminen tuntui jotenkin niin kotoiselta ja normaalilta. -- Halusin ihailia häntä koska tiesin että hän ei ole siellä kovin kauan. -- Hän oli ruskettunut, vaaleansinisissä vaatteissa, kaunis. En voinut uskoa että hän oli minun vauva. -- Otin kuvankin hänestä. Sellainen uskomaton tunnehan se oli..... Lupasin itselleni että aion käydä usein, mutta kun menin seuraavan kerran, vauva oli jo ajautoitu. Muistan kuinka kävelin puistossa ja ajattelin häntä.

Yksi vastaaja ei ollut nähnyt lastaan koskaan. Hän ei nähnyt vauvaa synnytyssairaalassa, sillä herättyään sektion jälkeen nukutuksesta, vauva oli jo viety pois. Hänelle ei enää myöhemmin tarjottu mahdollisuutta lapsen tapaamiseen eikä hän uskaltanut itse kysyä asiasta.

Luulen että lapsi siirrettiin synnytyssairaalalle, en tiedä, koska minulle ei sitä sanottu. -- Olin viikon siellä sairaalassa ja lähdin pois, lasta en käynyt (uskaltanut) katsomassa, koska pelkäsin että päätökseni muuttuu jos näen hänet. Niin olisi varmaan käynyt, joten suojelin itseäni sillä että työnsin äidintunteet taka-alalle ja kielsin ajatuksen että menen osastolle, jossa luulin lapsen olleen. Aina kun menin käytävällä synnytyssairaalasta ohi, minusta tuntui aivan kauhealta. Kukaan ei voi tajuta sitä olotilaa mikä se oli, se oli jotain käsittämätöntä kipua...

Yksi Korhosen ym. (2003, 26) tutkimukseen osallistuneista äideistä oli kokenut samoin. Korhosen ym. mukaan äiti oli heti sekion jälkeen kieltäytynyt näkemästä vauvaa, eikä hänelle enää myöhemmin tarjottu mahdollisuutta tähän. Sen sijaan toiselle heidän tutkimuksensa äidille oli kieltäytymisen jälkeen myöhemmin vielä tarjottu tietoja lapsesta sekä mahdollisuus tavata lasta. Tennysonin (1988) tutkimuksessa äiti tapasi vastasyntyneen vauvansa, mutta vältteli kiintymästä vauvaan ja olemasta tälle liian läheinen. Kyseinen äiti oli raskauden aikana pelännyt vauvaan kiintymistä ja sitä, että ei kykenisi luopumaan lapsestaan. Condonin (1986) mukaan äidin kiintymystä lapseen ei voida välttää äidin ja vastasyntyneen vuorovaikutuksen puuttumisella. Condonin tutkimuksen 20 biologisesta äidistä 18 kertoi kokeneensa voimakasta kiintymystä lapseen raskauden loppuvaiheessa ja synnytyksen jälkeen. Ryneardon (1982) arvelee, että äiti saattaa kokea jopa voimakkaampaa kiintymystä lapseen mielikuvissaan, jos hän ei ole saanut tavata lastaan synnytyksen jälkeen.

Eskola ja Hytönen (2002, 24) neuvovat kirjassaan, että sairaalassa äidin ja lapsen vuorovaikutukselle tulisi antaa mahdollisuus. Heidän mukaan osastolla tulisi erikseen sopia äidin toiveiden mukaan, miten hänen ja lapsen hoito järjestetään. Vaikuttaa siltä, että äideille tulisi useammin kuin kerran tarjota mahdollisuutta lapsen tapaamiseen sekä tarjota tietoja lapsesta, vaikka äiti niistä ensin kieltäytyisi. Etenkin nuorimpien synnyttäjien kohdalla vaikuttaa todennäköiseltä, että he eivät aina ole tietoisia oikeuksistaan tavata ja hoitaa lasta sekä saada

tietoja lapsesta. Äidin osattomuuden kokemus voi lisääntyä entisestään, mikäli hänelle ei riittävästi tarjota mahdollisuuksia olla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa sekä tiedonsaantiin lasta koskien. Condon (1986) kuitenkin muistuttaa, että tärkeintä on kunnioittaa äidin toiveita.

Kaksi vastaajista ikävöi adoptiossa olevaa lastaan eniten ensimmäisinä vuosina, minkä jälkeen ikävä helpotti. *”Ensimmäisinä vuosina oli ikävä ja sitä aina ajatteli että missä kehitysvaiheessa lapsi kulloinkin mahtoi olla.”* Kolmas vastaaja sen sijaan kirjoitti ajattelevansa adoptiossa olevaa lastaan päivittäin, vaikka adoptiosta on kulunut kauan.

Ei ole yhtään päivää näitten vuosien aikana ettei asia olisi edes käväissyt mielessä. Koen sen positiivisena koska mielestäni se osoittaa sen että lapsi on aina osa minun elämää vaikka asuukin kaukana.

Yksi vastaajista kuvasi, että hänen tunteensa lasta kohtaan heräsivät vasta adoption jälkeen terapeutin avulla.

Luulin pitkään, etten tuntenut lastani kohtaan juuri mitään, ja kävin sitä terapeutini kanssa läpi. Kerran sitten näin lapsesta unta, en enää muista sitä tarkemmin, mutta äidinrakkaus ikään kuin heräsi siinä unessa, ja seurasi minua valveilla oloonkin. Muistan että seuraavassa terapiaistunnossa itkin; ihmeellistä sinänsä koska ”tunteettomuutani” en ollut itkenyt. Olin jotenkin häpeissäni rakkaudesta jota sittenkin tunsin, koska kuvittelin ettei minulla olisi siihenkään oikeutta koska lapseni asui muualla.

Naiset kantoivat huolta adoptiossa olevasta lapsestaan. Yhden vastaajan kotona kasvanut lapsi oli sairastunut, mikä sai äidin pohtimaan erityisen paljon adoptiossa olevaa lastaan: *”Silloin mietti että kuinka ensimmäinen on selvinnyt ja onko hänellä ollut vastaavia ongelmia ja kuinka paljon kyseiset asiat ovat perinnöllisiä.”* Toinen vastaaja mietti erityisesti adoptiossa olevan lapsensa murrosikää ja identiteettiä: *”Olen myös pohtinut paljon lapsen asemaa ja koettanut ymmärtää hänen identiteettikriisiään ja raskasta murrosikää.”* Avoimen adoption tehnyt biologinen äiti kertoi, että tärkeä syy adoptiopäätöksen tekemiseen oli lapsen suojeleminen kiusaamiselta.

Olin omassa mielessäni päättänyt jo aiemmin, että sinä vuonna kun lapsi aloittaa esikoulun, allekirjoitan ne paperit. Minulla oli päänäköpintymä siitä, ettei lastani kiusataisi eri sukunimestä kuin ”vanhemmillä”.

Biologiset äidit joutuvat elämään sen kanssa, että he edelleen kantavat huolta lapsesta, jonka he ovat antaneet toisten hoidettavaksi (Sorosky 1978, 49; Rosenberg 1992, 32). Soroskyn ym.

(1978, 52) tutkimuksessa 82 %:a vastanneista ilmoitti miettivänsä, onko lapsesta pidetty hyvää huolta. Joissain tutkimuksissa (esim. Rynearson 1982; Korhonen ym. 2003) kaikki äidit kuitenkin kertoivat olevansa vakuuttuneita siitä, että lapsi on iloinen ja voi hyvin. Kukaan haastattelemistani biologisista äideistä ei ainakaan tunnustanut pohtivansa paljon lapsen mahdollisia ongelmia. Äitien ahdistusta ilmeisesti helpottaa ajatus siitä, että lapsi voi hyvin (Rosenberg 1992, 28; Nousiainen 2004, 168-169).

Yksi vastaaja kirjoitti miettineensä lasta erityisesti tämän syntymäpäivänä, jouluna ja äitienpäivänä, mutta muiden lasten olemassaolo helpotti ikävää. Toinen vastaaja kertoi miettineensä lasta kyseisinä päivinä adoption jälkeisinä vuosina, mutta ajan kuluessa näihin päiviin liittyneet tunteet ja muistot olivat heikentyneet. Lapsen syntymäpäivästä hän totesi näin: *”Lapsen syntymäpäivä on unohtunut, aivan tavallinen päivä.”* Avoimen adoption tehnyt biologinen äiti kertoi lähettävänsä lapselle syntymäpäivinä ja jouluisin lahjan, minkä takia lapsi oli tietysti hänen mielessään. Soroskyn ym. (1978, 52) tutkimuksessa 37 %:a biologisista vanhemmista kertoi ajattelevansa lastaan tämän syntymäpäivänä ja osa kertoi viettävänsä syntymäpäivää jollain tavalla. Neljäs tutkimukseeni osallistunut äiti koki erityisesti lapsen syntymäpäivän merkittävänä päivänä:

Lapsen syntymäpäivä on myös sellainen päivä ollut joka vuosi että päivä menee suurin piirtein niin että mielessään toivottaa lapselleen hyvää syntymäpäivää, miettii mitähän se saa lahjaksi adoptioiperheeltä ja olen laittanut kauniin kynttilän pöydälle palamaan ja keittänyt illalla kahvit. Samalla sitä on tullut nostalgiseksi ja mielessä käynyt läpi asiaa.

Vastaajien kertomuksista ilmeni halu saada tietoa lapsen elämästä. Kaksi vastaajaa kaipasi erittäin paljon tietoa adoptiossa olevasta lapsestaan. *”Minusta sillä että saisi lapsestaan kuitenkin tietoa jälkepäin niin voisi monesti auttaa asioissa.”* Tiedottomuus lapsen elämästä voi Condonin (1986) mukaan aiheuttaa äidille häiritseviä ajatuksia. Äiti voi pohtia lapsen kuolemaa, sairastumista, pelätä lapsen olevan surullinen tai kuvitella lapsen vihaavan biologista äitiään. Nämä puolestaan lisäävät biologisen äidin ahdistusta. Tietojen saaminen lapsesta, vaikka ne eivät paljastaisi tämän henkilötietoja, saattaa hänensa mukaan auttaa biologista äitiä surutyössä. Blanton ja Deschner (1990) sen sijaan toteavat, että jatkuva tiedonsaanti lapsesta voi voimistaa äidin suruoireita. Heidän tutkimuksessaan avoimen adoption biologisilla äideillä oli määrällisesti (8) enemmän suruoireita kuin suljetun adoption äideillä (6). Oireiden lukumäärä ei kuitenkaan vielä kerro niiden voimakkuudesta. Vain suljetun adoption äideillä esiintyi alentunutta ahdistuneisuutta kuolemaa kohtaan. Tutkimukseeni osallistunut äiti, joka oli tehnyt

avoimen adoption, kertoi pitävänsä säännöllisesti yhteyttä adoptiossa olevaan lapseensa. Hän kuvasi suhdettaan lapseen näin:

Me tapaamme toisiamme kerran/kaksi vuodessa, ja aina se alkuun on vähän sellaista tuntuman hakemista. Jonkun verran olen varpaillani joka kerta, koska odotan hänen alkavan kyselemään adoptiosta ja miksi asiat menivät niin kuin menivät, mutta vielä niin ei ole tapahtunut. Ujouteni ja epävarmuuteni olen pitänyt lapselta piilossa, olen tavatessamme mahdollisimman normaali, kyselen kuulumisia, lomasuunnitelmia, koulu- ja harrastusjuttuja jne. Haluan näyttää hänelle että olen kiinnostunut hänen elämästään, sillä luulen sen auttavan jos hän joskus tuntisi itsensä äidin (siis minun) hylkäämäksi. -- Tässäkin on hassu juttu; toisaalta koen että jos lapseni olisi mennyt suoraan adoptioon synnytyslaitokselta, minulla olisi ollut jotenkin helpompi tilanne. Toisaalta taas, olen iloinen siitä että meillä on ollut tämä kontakti, ja olen saanut seurata hänen elämänsä toisin kuin monet muut adoptioon päätyneet bioäidit.

Yksi vastaajista ei ollut halunnut tiedustella tietoja lapsestaan, vaikka hän tiesi että olisi voinut niin tehdä. Hänkin oli kuitenkin miettinyt lapsen elämää adoption aikana ja sai kysyä asioita lapselta itseltään jälleentapaamisen yhteydessä.

Sain puhelun sosiaalivirastosta, sieltä sanottiin että he ovat olleet yhteydessä lapseeni. Hän oli tullut tiedustelemaan adoptiostaan. Haluaisinko että hän soittaa minulle? Se oli suorastaan järkyttävä uutinen, mutta sanoin että kyllä voi soittaa. -- Luulin etten enää koskaan kuule lapsestani mitään, vaikka ajattelin usein häntä. -- Tapasimme Tampereen rautatieasemalla. Meillä ei ollut mitään tuntomerkkejä, kun sitten näimme niin se tuntui täydelliseltä hetkeltä. Että olemme tunteneet toisemme aina. -- Minulla oli muutama kysymys hänelle, perheestä kuka adoptoi hänet, kouluista, opiskeluista, mihin hän vastasi kun tapasimme ja vietimme monta tuntia yhdessä.

Kaksi vastaajista, jotka eivät ole tavanneet lapsiaan adoption jälkeen, olisivat molemmat halukkaita tapaamaan lapsen. Toinen heistä ilmaisi toiveensa useamman kerran haastattelun aikana: ”Toiveena tavata lapsi ja luoda häneen side joka vahvistuisi toivottavasti ajan kanssa.” Toinen vastaaja kertoi saaneensa adoption yhteydessä sen käsityksen, että hän ei saa olla kiinnostunut adoptioon antamastaan lapsesta:

En ole kuullut [lapsesta] mitään. Käsitin että minulla ei saa olla halujakaan saada tietoja. Minullahan ei ole siihen [yhteydenottoon tai tiedusteluun] mahdollisuutta; ainoastaan jos hän haluaa ottaa yhteyttä niin sitten on asia eri. -- Nyt kun omat lapset on aikuisia niin joskus heitä katsellessa mietin, onko hän yhtään samannäköinen ja onko hän jo aviossa ja mahdollisesti äiti. Ja kiinnostaisi tietää minkä ammatin hän on valinnut. Minusta olisi kiva saada tavata häntä ja kuulla kuinka hänellä on elämä järjestynyt.

He kirjoittivat toiveestaan selittää adoptioon johtaneita asioita lapselle sekä kertoa silloisesta elämäntilanteestaan. Kuten toinen heistä kirjoitti: ”...ajatus [jälleentapaamisesta] ei kuitenkaan ahdistaa vaan antaa toivoa siitä että vielä joskus me voimme istua saman pöydän ääreen ja selvittää tää asia.” Toisella oli yksi nimenomainen asia, josta hän oli pahoillaan: ”Pahinta minusta on että lapsi ei tiedä että minä en olisi luovuttanut häntä jos hänet olisi päästetty kotiin kun me sellainen saatiin mieheni kanssa.”

Rosenberg (1992, 41) toteaa, että kasvava joukko biologisista äideistä kokee, että jälleentapaaminen lapsen kanssa on arvokkaampi kokemus kuin sen mahdollisesti itselle tai lapselle aiheuttamat negatiiviset seuraukset. Hänen mukaan jälleentapaamiset ovat tulleet myös yhteiskunnallisesti näkyvämmiksi ja sosiaalisesti hyväksytyiksi. Yhdysvalloissa biologiset vanhemmat ovat alkaneet ajaa asioitaan yhdistysten kautta. Koska adoptioasiakirjat on arkistoitu salaisina, lapsen löytäminen ei ole kaikille mahdollista tai ainakaan helppoa. Suomessa sen sijaan biologiset vanhemmat voivat ottaa yhteyttä adoption järjestäneeseen tahoon ja pyytää tietoja adoptioon antamastaan lapsesta tai toivoa tapaamista tämän kanssa. Adoption järjestäneen tahon tehtävä on palvella kaikkia adoptiotriangelin jäseniä sekä toimia tarvittaessa välittäjänä heidän välillään. Jälleentapaamisen järjestäminen edellyttää kuitenkin sekä adoptoidun lapsen että biologisen vanhemman suostumusta. Tuohimetsän (2005) mukaan myös suomalaiset biologiset äidit ovat aktivoituneet viimeisen vuosikymmenen aikana.

Deykinin ym. (1984) tutkimuksessa jopa 96 %:a tutkimukseen osallistuneista 334 biologisesta vanhemmasta (13 heistä oli biologisia isiä) vastasi voivansa harkita adoptiossa olevan lapsen etsimistä. Näistä 65 %:a ilmoitti aloittaneensa etsimisen. Soroskyn ym. (1978) tutkimuksessa 82 %:a vastanneista kertoi olevansa kiinnostunut tapaamaan lapsen, jos lapsi haluaisi sitä. Biologiset vanhemmat pohtivat, miten lapsen elämä on mennyt, miltä hän näyttää ja millainen persoona hänestä on kasvanut. Kuitenkin vain 5 %:a vastaajista yritti itse tavoittaa lastaan. Vastaajista 8 %:a ei halunnut jälleentapaamista, koska he epäilivät, että he tai heidän perheenjäsenensä eivät kestäisi sitä. Moni ilmoitti, että adoptiossa kasvaneeseen lapseen voisi muodostua ystävyysuhde, mutta he eivät halunneet loukata adoptiovanhempia. (Sorosky ym. 1978, 52.) Deykinin ym. (1984) mukaan biologisten vanhempain motiivina adoptiossa olevan lapsen etsimiseen ei näytä olevan lapsen takaisin saaminen. Heidän mukaansa adoptiossa olevia lapsiaan etsivien joukossa on enemmän sellaisia biologisia vanhempia, joilla on luovutetun lapsen lisäksi muita lapsia.

Deykinin ym. (1984) ja Soroskyn ym. (1978) tutkimuksissa olleiden jälleentapaamisista kiinnostuneiden biologisten vanhempien suuret määrät saattavat selittyä sillä, että niihin on valikoitunut vastaajiksi niitä biologisia vanhempia, jotka ovat kiinnostuneita adoptiossa olevan lapsensa jälleentapaamisesta. Eri tutkimusten perusteella kuitenkin valtaosa biologisista vanhemmista vaikuttaa toivovan jälleentapaamista lapsen kanssa. Esimerkiksi Condonin (1986) tutkimuksessa 20 biologisesta äidistä 18 oli yrittänyt etsiä lastaan ja Davidsonin (1994) kahdeksasta äidistä neljä oli etsinyt lastaan, kaksi haaveili tapaamisesta ja kaksi oli valmiita tapaamaan lapsen, jos tämä ottaisi heihin yhteyttä. Omista vastaajistani kaksi oli tavannut lapsen adoption jälkeen ja kaksi toivoi tapaamista. Korhosen ym. (2003) tutkimuksessa yksi äiti ilmoitti voivansa tavata lapsensa ja tutustua häneen, vaikka adoptiosta oli kulunut vain 0-2 vuotta, eivätkä tutkijat ilmeisesti tiedustelleet asiaa.

Adoptiossa kasvaneen lapsensa aikuisena tavannut vastaaja kertoi ristiriitaisesta ja ongelmallisesta suhteestaan adoptiossa kasvaneeseen lapseen. Rosenberg (1992, 42) referoi vuonna 1989 julkaistua kirjaa *Birthbond* (suom. *Syntymäside*), jonka mukaan kirjaa varten haastateltujen 30 biologisen äidin kokemukset jälleentapaamisesta olivat kivun ja mielihyvän värittämiä. Kirjoittajien mukaan suljetun adoption jälkeiset jälleentapaamiset eivät koskaan ole täydellisiä. Heidän mielestään jälleentapaamisen jälkeinen suhde ei koskaan ole helppo, sillä adoptiokokemus yhdistää niin montaa ihmistä ja heidän persoonallisuuttaan, elämänsähistorioitaan, konfliktejaan sekä epävarmuuksiaan. Jälleentapaamiset ja niistä seurannut ihmissuhde antoivat biologisille äideille kuitenkin mahdollisuuden selvittää keskeneräisiksi jääneitä asioita lastensa kanssa.

5.2.3 Äitiys

Kaikki haastatteluuni osallistuneet naiset määrittelivät itsensä äideiksi. Kahdella vastaajalla on adoptiossa olevan lapsen lisäksi muita lapsia, joten heidän kohdallaan tämä oli odotettavissa. Toiset kaksi vastaajaa elivät lapsetonta elämää. Tästä huolimatta hekin määrittelivät itsensä äideiksi, mutta asia ei ollut heille yhtä yksinkertainen. Kuten toinen heistä asian ilmaisi: *”Olen äiti, mutta samalla en ole. Elämäni on ollut lapseton.”* Toinen lapsetonta elämää elävä äiti kuvasi asiaa näin: *”Koen itseni äidiksi -- mutta koen olevani puoliäiti. Ei ihan kokonainen, ei ihan yhtä hyvä kuin muut äidit. Arkielämää elän kuin lapseton nainen.”* Myös Davidsonin (1994) tutkimuksessa kaikki kahdeksan biologista äitiä kuvasivat itseään äideiksi, vaikka vain

viisi oli saanut myöhemmin biologisia lapsia. Kaksi hänen tutkimukseensa vastanneista oli osallistunut puolisonsa lasten kasvatukseen ja yksi oli elänyt lapsettomana.

Kolme vastaajistani tunsivat kieltävänsä adoptiossa olevan lapsensa, jos he eivät lapsista kysyttäessä mainitse tämän olemassaoloa. Lapsetonta elämää elävä vastaaja kirjoitti näin:

Minun on vaikea esim. sosiaalisissa tilanteissa tietää mitä vastata jos joku kysyy onko minulla lapsia. Jos kiellän, tunnen kieltäväni lapseni. Jos myönnän, johtaa se lisäkysymyksiin eikä tällöinen adoptioasia ole mitenkään helppo kerrottava.

Vastaavasti kahdelle myöhemmin lisää lapsia saaneelle vastaajalle ongelmia tuotti lasten määrästä vastaaminen:

Ja kun kysytään että montako lasta minulla on niin en ole varma, mikä olisi oikea vastaus. Laskenko hänet mukaan vai en. Kuitenkin hän jossain mielessä on minun lapseni edelleen vaikka olenkin antanut oikeuteni pois.

Nousiaisen (2004, 163) tutkimuksessa lapsistaan avioeron takia erillään asuneet naiset joutuivat samantyyppisen tilanteen kanssa tekemisiin. Nousiaisen mukaan on kyse äitiyteen kulttuurisesti tai sosiaalisesti arvostelua ja tuomitsemista aiheuttavista tekijöistä. Haastattelujeni mukaan Tennysonin (1988) arvelu siitä, että lapsen adoptioon antavat naiset eivät ehkä kykene ottamaan äidin roolia suhteessa adoptioon antamaansa lapseen, ei siis pidä ainakaan täysin paikkaansa. Tennyson kuitenkin itsekin toteaa, että biologisilla äideillä saattaa esiintyä rinnakkain ulkoinen päätös lapsen adoptioon antamisesta ja sisäinen toive lapseen kiintymisestä.

Molemmat adoption jälkeen lisää lapsia saaneet vastaajat kirjoittivat nuorempien lasten auttaneen heitä adoptioon liittyvässä surussa ja menetyksessä. ”Ei jäänyt tyhjän sylin ongelmaa”, kuten toinen heistä kuvasi asiaa. Toinen kertoi seuraavan lapsen syntymästä seuraavaa: ”Minusta tuli äiti silloin kun tein tämän [adoptiossa olevan] lapseni, annoin siihen tunteeseen kuitenkin luvan itselleni vasta sitten kun toinen lapseni syntyi.” Deykinin ym. (1984) tutkimuksessa läsnä olevat lapset toivat useiden vastaajien elämään erityistä mielihyvää ja moni vastaaja kertoi kokevansa erityistä läheisyyttä läsnä oleviin lapsiinsa sekä olevansa enemmän mukana lasten elämässä ja harrastuksissa kuin vanhemmat yleensä. Tutkijoiden mukaan läsnä olevat lapset eivät kuitenkaan korvanneet adoptioon menetettyä lasta ja osa kertoi näiden lasten voimistavan surua ja tuskaa menetetyistä lapsesta.

Kumpikin lisää lapsia saaneista vastaajistani kertoi adoption vaikuttaneen heidän vanhemmuuteensa. Toiselle heistä seuraavan lapsen syntyminen oli hyvin raskas tilanne.

Silloin kun sain tämän toisen poikani, se oli jotakin niin ihmeellistä niin suuri lahja, koska ajattelin että en saa enää lapsia tai että en saa poikalasta. Ikään kuin tämä toinen poika korvasi sen ensimmäisen pojan menetyksen. Rakastin tätä lasta niin paljon että aloin pelkäämään sitä että minulle tapahtuu jotain ja menetän hänetkin. Toista menetystä en olisi kestänyt. Sairastuin paniikkihäiriöön sen seurauksena, lopulta en oikein uskaltanut lähteä kodista edes postia hakemaan koska pelkäsin että kaadun (talvella) ja lyön pääni ja kuolen jne...

Myös Condonin (1986) tutkimuksessa tuli esiin äitien järjenvastainen pelko muiden lasten menettämisestä. Kyseisessä tutkimuksessa kaksi lapsen adoptioon antanutta äitiä kertoi olleensa täysin kykenemättömiä eroamaan seuraavasta lapsestaan tai jättämään tätä toisen hoidettavaksi viiden ensimmäisen vuoden aikana. Deykinin ym. (1984) tutkimuksessa lähes 80 %:a yli kahdestasadasta adoption jälkeen vanhempana toimineista biologisista äideistä ja isistä totesi adoptiokokemuksen vaikuttaneen heidän vanhemmuuteensa. Lähes kaikki biologiset vanhemmat olivat kuvanneet sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia. Yleisimmin mainittuja negatiivisia vaikutuksia olivat ylisuojelevuus lasta kohtaan, pakonomainen huoli lapsen terveydestä sekä vaikeus hyväksyä kasvavan lapsen itsenäistymistä. Yksi tähän tutkimukseen osallistunut äiti kuvasi adoption jälkeiseen äitiyteen liittyviä suorituspaineita:

On myös välillä itselle tullut ns. ylisuoriutumista äitiydestä ja se juontaa juurensa siihen, että kun en pystynyt olemaan äiti sille ensimmäiselle lapselle, niin nämä muut hoidan kyllä niin, ettei kellään ole mitään huomautettavaa. Tätä itsensä ruoskimista on joskus esiintynyt.

Biologisten äitien kohdalla on havaittu taipumusta ylisuoriutumiseen, joka saattaa johtua yrityksistä helpottaa syyllisyydentunteita. Äidit pyrkivät mahdollisesti antamaan läsnä oleville lapsilleen sen, mitä he eivät pystyneet adoptiossa olevalle lapselleen antamaan. Itsensä kokeminen huonoksi äidiksi adoption takia on niin ikään tavallista. (Rynearson 1982; Condon 1986; Rosenberg 1992, 40; Rosenberg & Groze 1997.) Davidsonin (1994) tutkimuksessa viisi kahdeksasta biologisesta äidistä kuvasi vanhemmuuttaan vaikeaksi. He kertoivat, että he eivät ole tai eivät olisi hyviä äitejä. Loput kolme kuvasivat itseään riittävän hyviksi äideiksi. Heidän joukossaan olivat molemmat niistä naisista, joilla oli ollut kuudesta muusta tutkitusta poiketen hyvä suhde omaan äitiinsä sekä ennen adoption johtanutta raskautta että sen jälkeen. Deykin ym. (1984) arvelevat biologisten vanhempien kuvaamien ongelmien myöhemmässä vanhemmuudessaan johtuvan selvittämättömästä menetyksestä ja itseluottamuksen puutteesta.

Rynearsonin (1982) mukaan kaikilla hänen tutkimuksensa biologisilla äideillä oli voimakkaita pelkoja mahdollista lapsettomuutta kohtaan ja yhtä lukuun ottamatta he myös hankkivat myöhemmin lapsia. Condonin (1986) tutkimukseen osallistuneista 20 naisesta kuusi tuli uudelleen raskaaksi vuoden sisällä adoptioluovutuksesta. McLaughlinin ym. (1988) tutkimuksessa lapsen adoptioon antaneista teiniäideistä 37 %:a oli saanut seuraavan lapsen kolmen vuoden sisällä adoptiosta. Niillä teiniäideillä, jotka olivat adoptioneuvonnan jälkeen päätyneen pitämään lapsen itsellään, vastaava luku oli 52 %. Condonin tutkimuksessa adoptiota seuranneiden raskauksien määrä ja nopeus saattavat olla yhteydessä siihen, että kaikki hänen tutkimukseensa osallistuneet äidit oli painostettu luopumaan lapsestaan, johon he tunsivat kiintymystä. Toisaalta on myös viitteitä siitä, että lapsen adoptioon antaneet äidit valitsevat poikkeuksellisen usein lapsettoman elämän tai kärsivät sekundäärisestä lapsettomuudesta, ja tähän ryhmään kuuluvilla naisilla on poikkeuksellisen paljon abortteja ja keskenmenoja. (Deykin ym. 1984; Davidson 1994.)

5.2.4 Adoptioperhe

Peltoniemi-Ojala (1999, 108) kirjoittaa kirjassaan, että adoptoitu lapsi liittyy adoptiovanhemmat ja biologiset vanhemmat tietoisuuden tasolla yhteen koko elämän ajaksi, vaikka he eivät koskaan tapaisikaan toisiaan. Tutkimukseeni osallistuneilla biologisilla äideillä oli monenlaisia ajatuksia lapsen adoptioperhettä kohtaan. Avoimen adoption kautta lapsen adoptioon antanut äiti oli ainoa, joka oli tavannut lapsensa adoptiovanhemmat. Kaikkia muita kiinnosti kovasti, millaiseen perheeseen lapsi oli adoptoitu. Yksi vastaajista kertoi luottaneensa täysin työntekijän ilmoitukseen, että lapsella on hyvä adoptioperhe. ”*En ollut huolissani koskaan. Lastenkodissahan sanottiin että hän on hyvässä perheessä.*” Toinen vastaaja koki vaikeana sen, ettei hänelle annettu tietoja adoptioperheestä ja lapsen kuulumisista.

Minusta kyllä pitäisi antaa luovuttajalle enemmän tietoja uudesta kodista ja perheestä. Sitä mieltä paljon että minkälaiset ihmiset ja olosuhteet lapsi sai ja joskus niitä mieltä liikaakin. Jos olisi ollut mahdollisuus saada tietoa kuinka uudessa kodissa menee niin se olisi helpottanut omia ajatuksia.

Rosenberg ja Groze (1997) suosittelevat, että adoption osapuolilla olisi mahdollisuus saada tietoja toistensa elämästä adoption jälkeen. Heidän mukaanas adoptiotriangelin jäsenillä tulisi myös olla mahdollisuus päivittää tietojiaan adoption järjestäneen tahon asiakirjoihin. Näitä tietoja

olisivat esimerkiksi perheen ja elämän merkittävät tapahtumat, terveystiedot etenkin silloin kun niillä voi olla merkitystä perinnöllisyyteen tai elinaikaan sekä muut tärkeäksi koetut asiat. Soroskyn ym. (1978, 53-54) tutkimuksessa 40 %:a biologisista vanhemmista oli tyytyväisiä adoptioperheestä saamiinsa tietoihin ja 55 %:a vastasi tietojen olleen riittämättömiä. 5 %:a tutkimukseen osallistuneista kertoi, että he eivät olleet saaneet adoptioperheestä mitään tietoa.

Kaksi vastaajistani kertoi, että lapsen siirtyminen adoptioperheeseen oli ollut helpottavaa. *”Tuntui helpommalta, tuntui että voin aloittaa ’normaalin elämän’ taas.”* Toinen kuvaa tilannetta näin:

Siinä vaiheessa taas, kun lapsi siirtyi uuteen perheeseen tunsin helpotusta. Tuntui että omatkin ristiriitaiset tunteet saivat turvallisemmat raamit, ja helpotti tietää että lapsella vihdoin oli perhe joihin kiintyä ja joita rakastaa.

Biologiset äidit kertoivat myös adoptiovanhempia kohtaan kokemastaan kiitollisuuden tunteesta. Välillä kiitollisuus kohdistui johonkin selkeään asiaan kuten yhteydenpidon sallimiseen sen jälkeen, kun lapsi oli adoptoitu sijaisperheeseen, jossa hän oli asunut jo ennen adoptiota. *”Meillä oli hirveän hyvä tuuri, sillä sijaisperhe suostui siihen että pidämme yhteyttä lapseen adoption jälkeenkin.”* Toinen vastaaja kertoi adoption antamansa lapsen nimestä. *”Minusta oli adoptiovanhemmilta hyvä ele se että kun annoin lapselleni nimen, niin he säilyttivät sen ennallaan.”* Suurinta kiitollisuutta biologiset äidit kirjoittivat tuntevansa adoptiovanhempia kohtaan kuitenkin siitä, että nämä olivat tarjonneet kodin, kasvatuksen ja rakkautta heidän lapsilleen. Avoimen adoption biologinen äiti kirjoitti lapsensa adoptioperheestä näin:

Olin todella kiitollinen perheelle siitä, kuinka hyvän ja tasapainoisen kasvu ympäristön lapseni sai, paljon paremman mitä itse olisin kyennyt tarjoamaan. Enkä koskaan epäillyt heidän rakkauttaan lapseen. -- Tietoisesti en silloin aikoinani ollut juuri muuta kuin hyvilläni että lapsella oli hyvät olot.

Korhosen ym. (2003, 28) tutkimuksessa kaikki kolme biologista äitiä uskoivat lapsen saaneen hyvän adoptioperheen. Nousiaisen (2004, 159, 169) mukaan äideille onkin tyypillistä perustella tekemiään kipeitä ratkaisuja lasten parhaan ja hyvinvoinnin näkökulmasta, mitä heiltä myös kulttuurisesti odotetaan. Rosenbergin (1992, 28) mukaan biologisten äitien ahdistusta helpottaa, jos he voivat ylläpitää ajatusta adoptioperheen hyvydestä ja sopivuudesta lapsen kasvattajiksi.

Kaksi vastaajistani kirjoitti tuntevansa ristiriitaisia tunteita adoptiovanhempia kohtaan. ”Omituista olla kiitollinen ja katkera yhtä aikaa samoille ihmisille, mutta näköjään sekin onnistuu.” Toinen kuvasi ajatuksiaan laajemmin.

Olen mustasukkainen näille vanhemmille (pakko myöntää), vaikka tosiasia on se että he ovat varmasti tehneet suuren työn kasvattaessaan lapsen aikuiseksi. Toisaalta miksi vihata ihmisiä jotka tulevat ehkä olemaan osa minunkin elämää ehkä joskus, mutta tosiasia on että kun ei ole itse pystynyt tarjoamaan kotia ja rakkautta lapselleen ja joku muun sen tekee niin vaikka kuinka ajattelisi järjellä niin siihen tulee kuitenkin äitinä tunteet mukaan. Toivottavasti kasvaisin tässä asiassa vahvemmaksi.

Samat vastaajat olivat nähneet painajaisia adoptioperheeseen liittyen. ”Näin kuitenkin aika ajoin hirveitä painajaisia, joissa joko adoptioperheen äiti tai isä ajoi minua ja lasta takaa pahat mielessä.” Toinen painajaisesta kirjoittanut vastaaja sai painajaiset loppumaan matkustamalla adoptiossa olevan lapsen asuinseudulle. Soroskyn ym. (1978, 52) mukaan on luonnollista, että biologisilla vanhemmilla on monenlaisia ja ristiriitaisia tunteita, ajatuksia sekä fantasioita adoptioperhettä kohtaan.

Yksi vastaaja kertoi yrittäneensä ymmärtää eri osapuolten näkökulmia adoptioon. ”Olen koettanut asettua adoptiovanhempien asemaan.” Apuna hän on käyttänyt adoptiota käsittelevää kirjallisuutta ja internetkeskusteluita.

Rosenbergin (1992) mukaan biologisia äitejä lohduttaa ajatus siitä, että adoptioperheet on valittu tarkasti ja näillä perheillä on mahdollisuus tarjota lapselle jotain sellaista, mitä heillä itsellään ei olisi ollut annettavana. Kuitenkin yleisesti tiedetään, että osa adoptioista epäonnistuu, ja adoptioeuvonnasta huolimatta osa adoptiovanhemmista ei pysty tarjoamaan lapsille riittävän hyvää kasvuympäristöä. Tämän vuoksi adoptiopäätös on Rosenbergin mukaan biologisille äideille aina riski, jonka kanssa he joutuvat elämään. (Rosenberg 1992, 28.) Ne kaksi tutkimukseeni osallistuneista, jotka eivät olleet tavanneet lasta adoption jälkeen, miettivät selvästi enemmän lapsen vointia ja olosuhteita. Toinen heistä kirjoitti useamman kerran miettineensä paljon sitä, ”millaiset olot lapsi sai”. Kukaan vastaajistani ei kuitenkaan kirjoittanut mahdollisista peloistaan koskien adoption epäonnistumista. Soroskyn ym. (1978, 53-54) tutkimuksessa useimmat biologiset vanhemmat uskoivat lapsen saaneen hyvän perheen, mutta melkein kaikki toivoivat saavansa päivitettyä tietoa adoptioperheestä.

5.3 Adoptio suhteessa itseän

Kaikki tutkimukseeni osallistuneet äidit pohtivat adoption vaikutuksia itseensä ja elämänvalintoihinsa. Äidit kertoivat yllättävänkin paljon adoption jälkeisistä tunteistaan, adoption jälkeisistä ongelmistaan sekä selviytymisestään. He kertoivat myös niistä asioista, jotka olivat auttaneet heitä selviytymään.

5.3.1 Adoption jälkeiset tunteet

Keskeiset adoptioon liittyvät tunteet biologisten äitien kohdalla olivat suru ja syyllisyys. Muita haastatteluissa esiintyneitä tunteita olivat lapsen ikävöinti, rakkaus, häpeä, pettymys itseä kohtaan, viha, pelko ettei koskaan enää saa yhteyttä lapseen, tunne epäonnistumisesta, kateus ja luopumisen kipu. Lisäksi vastaajat kirjoittivat tunteiden tukahduttamisesta.

Soroskyn ym. (1978, 52-56) tutkimuksessa puolet osallistuneista kertoi edelleen tuntevansa menetyksen, tuskan ja surun tunteita luovuttamaansa lasta kohtaan, vaikka adoptiosta oli kulunut jopa 33 vuotta. Sorosky ym. kutsuvatkin lapsen antamista adoptioon psykologiseksi amputaatioksi. Condonin (1986) tutkimuksessa 67 %:a osallistujista vastasi, että heidän adoptioon liittyvät suru ja viha eivät olleet vähentyneet vuosien kuluessa tai ne olivat jopa voimistuneet. Kaksi vastaajistani pohti paljon adoptioon liittyvää surua ja surutyötä.

Nykyisin olen surullinen kun ajattelen adoptiota, mutta ne tunteet pidän aika tarkasti omana tietonani. Ulospäin osaan aina korostaa sitä miten hyvä lapsen on kasvaa tasapainoisessa perheessä. -- Suru adoption johdosta minun kohdallani on sellaista jota kuvittelisin kokevani jos olisin lapseton. Tunnetta siitä että elämästä puuttuu iso osa. Tunnetta siitä, että perhe on vaillinainen. Tähän ei helpota edes se että koittaa lohdututtaa ettei asiat ole yhtä huonosti kuin lapsettomalla, sillä eräällä tavalla ne ovat huonommin.

Toinen vastaaja osasi tarkasti kertoa, milloin adoption suru on ollut voimakkainta: *”Heti synnytyksen jälkeen, sitten luovutuspaperiitten allekirjoituspäivänä ja sitten kun sain tämän toisen lapseni.”* Rosenberg (1992, 30) kirjoittaaakin lapsen menetyksen surun käynnistyvän selkeimmin synnytyksestä, kun äiti ja lapsi eroavat fyysisesti toisistaan. Vastaajani jatkoi kuvailemalla tarkemmin surun luonnetta ja surutyön muotoa.

Surutyö on varmasti vielä jollain lailla kesken. Asia on sikäli hankala jo surutyönkin kannalta, että kun ajattelen esimerkkinä läheisen tai sukulaisen poismenoa, olen aina

jäsentänyt asiat niin että surutyö alkaa siitä kun vainaja on haudattu, eli hautajaisten jälkeen. Tämä adoptio on siitä hankala asia, että tästä on vaikea sanoa mistä sureminen alkaa ja mihin se päättyy. Asia ikään kuin leijaillee, on läsnä, eikä oikein päästä otteestaan... Kuitenkin uskon että suurimman surutyön tein silloin kun synnytin toisen lapsen. Vasta sitten tajusin oikeasti mitä olinkaan menettänyt, siis vasta sitten menetys jysähti tajuntaan...

Adoption yhteydessä surutyötä ei voi aloittaa hautajaisista, eikä lapsen adoptioon antamiseen liity yhteiskunnassamme muutakaan seremoniaa tai rituaalia, joka auttaisi biologista äitiä hyväksymään menetyksen ja tukisi häntä surutyön aloittamisessa (Deykin ym. 1984; Rosenberg 1992, 31).

Lapsen antaminen adoptioon on menetyksenä hyvin ristiriitainen. Ensinnäkin adoptio on itse aiheutettu menetys, koska sitä edeltää lähes aina biologisen äidin allekirjoituksellaan vahvistama adoptioluovutus. Toisekseen menetyksestä tekee vaikean se, että lapsi on edelleen elossa. Lapsen menetystä adoptioon onkin kuvattu vajavaiseksi menetykseksi (Askren & Bloom 1999). Lapsen adoptioon antanut äiti saattaa tulevaisuudessa kohdata adoptioon antamansa lapsen, mutta on mahdollista, että he eivät enää koskaan tapaa toisiaan. Edelleen äideille aiheuttaa ristiriitaa se, että lapsen antamista adoptioon pidetään sekä epäitsekäänä että itsekkäänä tekona. Adoptiopäätöksen takana on yleensä halu tarjota lapselle parempi elämäntilanne kuin äideillä itsellään olisi ollut tarjottavana. Toisaalta adoptio nähdään yleensä myös äidin itsekkäänä ratkaisuna lapsen hoidosta ja kasvattamisesta eroon pääsemiseksi sekä lapsen kasvattamisesta vapaan elämän jatkamiseksi. (Rosenberg 1992, 24-25.)

Ulkopuoliset eivät yleensä ymmärrä adoptioon liittyvän menetyksen luonnetta, vaan he lohduttavat äitiä toteamalla, että adoptio on paras ratkaisu (Deykin ym. 1984; Rosenberg 1992, 31). Condonin (1986) mukaan biologisten äitien surutyötä estää se, että läheiset ja hoitotyön ammattilaiset eivät tunnista tai tunnusta heidän kokemaa menetystä. Poijulan (2002) mukaan lapsensa adoptoitavaksi antavien äitien suru ei ole sosiaalisesti hyväksyttyä. Hän nimittää tällaista surua äänioikeudettomaksi suruksi. Äänioikeudeton suru liittyy menetykseen, jota ihmisellä ei ole mahdollista avoimesti tunnustaa, julkisesti surra tai johon ei saa toisten tukea. Suru voi olla äänioikeudetonta myös silloin, jos menetystä ei tunnisteta menetykseksi tai jos surevaa vähätellään. Menetys ei myöskään saa sosiaalista vahvistusta niissä tapauksissa, joissa menetyksen kohde on fyysisesti elossa. Surun äänioikeudettomuus aiheuttaa lisäongelmia surussa, koska sosiaalinen tuki on liian vähäistä tai se puuttuu kokonaan. (Poijula 2002, 167-174.)

Kaksi vastaajistani kertoi adoptioon liittyvistä tunteista huomattavasti vähemmän. Molemmat kertoivat alkuaikojen adoption jälkeen olleen vaikeita, mutta he eivät kertoneet asiasta tarkemmin. Heidän adoptionsa olivat tapahtuneet ajallisesti huomattavasti aikaisemmin kuin kahden surusta kirjoittaneen vastaajan adoptiot. Adoptioon liittyvistä tunteista toinen kirjoitti näin: ”*Jotenkin sitä ei anna itsensä ajatella niin pitkälle että tunteet tulisivat pinnalle. Kun niitä ei ehkä hallitse ja tosiasioille ei kuitenkaan voi mitään.*” Toinen vastasi tunteisiin liittyvään kysymykseen näin:

Muuttikohan adoptio minua, luulen niin. Kaikki ikävät asiat laitan taka-alalle, en kannu huolta mistään, olen aina positiivinen. Minusta on tullut ehkä toinen ihminen sen jälkeen, olen rakentanut "suojamuurin" ympärilleni. Ikäviä tunteita ei ole jäänyt.

Adoptioon liittyvien tunteiden kieltäminen ja tukahduttaminen on ollut yleistä ja biologisia äitejä on neuvottu tekemään niin (Deykin ym. 1984; Rosenberg & Groze 1997). Tunteiden salaaminen ja kieltäminen kuitenkin kärjistyvät häpeää, eristyneisyyttä ja monien äitien kokemaa masentuneisuutta. Tunteensa salaava ja tukahduttava äiti ei voi tulla hyväksytyksi omana itsenään. Biologisen äidin identiteetti voi muodostua sirpaleiseksi. On myös mahdollista, että biologinen äiti juuttuu elämässään siihen ikään ja elämänvaiheeseen, jolloin adoptio tapahtui. (Rosenberg & Groze 1997.) Tunteiden salaaminen voi johtua ainakin osittain siitä, että adoption ajatellaan olevan paras ratkaisu suunnittelemattoman raskauden aiheuttaman kriisin ratkaisemiseksi. Adoptio on nähty myös väistämättömänä seurauksena tai jopa rangaistuksena, jonka äiti on itse aiheuttanut vastuuttomalla seksuaalikäyttäytymisellään (Sorosky 1978; Deykin ym. 1984; Rosenberg 1992). Toisaalta tunteiden kieltäminen voi olla äideille selviytymiskeino, jonka avulla he pystyvät jatkamaan arkielämää sisäisistä tunteistaan huolimatta (Rynearson 1982). Myös Davidsonin (1994) mukaan joskus kieltäminen ja turtuneisuus ovat biologisille äideille toimivia keinoja selvitä menetyksestään. Tällöin he saattavat elää aikuisikänsä tietämättömänä hiljaisesta surustaan.

Toinen surua pohtineista vastaajistani kirjoitti vasta vuosia adoption jälkeen uskaltaneensa ryhtyä käsittelemään adoptioon liittyviä tunteitaan.

Minä olen alkanut suremaan tietoisesti vasta parin viime vuoden aikana, joten varmaan nämä tunteet tulevat jotenkin muuttumaan ajan kanssa. Luulen itse, että surusta tulee ajan kanssa helpompi kannettava. Aiemmin olen yksinkertaisesti kieltäytynyt ajattelemasta/tuntemasta juuri mitään adoptioon liittyen. En ole ainakaan

tietoisesti edes yrittänyt käydä asioita mielessäni läpi. Viittaa aika vahvasti koko asian kieltämiseen, eikö? -- Jos sinulla olisi joku linkki surutyöstä yleensä, niin mielelläni vastaanottaisin. Kun sitä nimenomaan taidan olla tekemässä, vihdoinkin.

Myös toinen vastaaja kirjoitti, että vähitellen adoptiossa olevan lapsen kasvun myötä, hän on uskaltanut ajatella asiaa. ”Nyt kuitenkin kun ei ole enää toivottavasti montaa vuotta lusittavana asian suhteen, siis henkisesti tasolla, niin uskaltaa jo ajatella asiaa tunteella.” Toinen kirjoittaja pohti tilanteita, joissa surua erityisesti esiintyisi:

En osaa sanoa tuleeko suru missään erityisissä tilanteissa, lukuun ottamatta ehkä juuri lapsiperheissä vierailujen jälkeen, tai jos joku lähipiirissä on raskaana tai pienen vauvan kanssa. Itse tilanteet menevät hyvin ohi, eikä suru tullessaankaan ole mitään kaiken nielevää tragediaa, lähinnä sellaista hiljaista kaipuuta.

Surun äänioikeudettomuus voi vaikeuttaa suremista esimerkiksi voimistamalla normaaliin suruun liittyviä tunnereaktioita kuten vihaa, syyllisyyttä, masentuneisuutta, yksinäisyyttä, toivottomuutta ja turtuneisuutta (Poijula 2002, 167-174). Biologiset äidit saattavat kokea tunteiden puuttumista, voimattomuutta ja tyhjyyttä (Davidson 1994; Rosenberg & Groze 1997). Voimakkaat vihan, häpeän ja syyllisyyden tunteet vaikeuttavat äitien suremista (Condon 1986) kuten myös ristiriitainen suhde menetettyyn lapseen (Poijula 2002, 167-174). Lisäksi monet biologiset äidit ovat adoptiohetkellä liian nuoria ja persoonaltaan kypsymättömiä, jotta heillä olisi riittävästi keinoja surra menetystään ympäristössä, joka ei tarjoa heille tukea. Liian harva on myöskään pystynyt luomaan kuvaa siitä, mitä he ovat menettäneet, sillä he eivät ole nähneet lasta tai saaneet hänestä riittävästi tietoa. (Condon 1986.) Myös Soroskyn ym. (1978, 49) mukaan äidin menetyksen käsittelyä saattaa auttaa, jos hän saa nähdä lapsen, pitää tätä sylissään sekä tavata tulevan adoptioperheen. He kyseenalaistavat perinteisen käsityksen siitä, että biologinen äiti haluaa unohtaa lapsen ja aloittaa uuden elämän.

Biologisten äitien patologisoitunutta surua tutkineet Millen ja Roll (1985) ovat keränneet yhteen niitä tekijöitä, jotka liittyivät heidän tutkimuksessaan suruprosessin viivästymiseen tai tukahduttamiseen. Heidän mukaansa näitä ovat menetykseen liittyvä sosiaalinen leima, tunteiden ilmaisemisen estyminen ulkoisten tekijöiden takia, epävarmuus siitä onko lapsen adoptio menetys vai ei, surun puute sosiaalisesti odotettuna ajanjaksona ja sururituaalien puuttuminen. Suremista vaikeuttivat myös yksinäisyys, eristyneisyys ja epätietoisuus siitä, mitä voisi tehdä tai mistä voisi hakea tukea. (Millen & Roll 1985.)

Surun lisäksi biologiset äidit joutuvat ratkaisemaan suhteensa syyllisyyteen. Yksi vastaaja kirjoitti, että vaikka asia on edelleen yli 40 vuoden jälkeen usein mielessä, ”ei se mitenkään vaivaa, en tunne syyllisyyttä, se on vaan yksi tärkeä tapahtuma”. Toinen vastaajista ei oikeastaan ottanut kantaa syyllisyyteen, mutta totesi, että ”sitä mieltä että tekikö silloin varmasti oikean ratkaisun. Mutta vastaavassa tilanteessa tekisin tänäänkin samoin”. Nousiaisen (2004, 158) mukaan syyllisyydestä eroon pääsemistä auttaa, jos äiti pystyy vakuuttamaan itsensä siitä, että on tehnyt oikean ratkaisun sekä itsensä että lapsen kannalta. Soroskyn ym. (1978, 52) tutkimuksessa 31 %:a biologisista vanhemmista piti ratkaisuaan oikeana. McLaughlinin ym. (1988) tutkimuksessa selvitettiin äitien tyytyväisyyttä tekemäänsä päätökseen. Adoption valinneet teiniäidit olivat tyytymättömämpiä päätökseensä kuin lapsen pitäneet, mutta tutkijoiden mielestä ero oli pieni eikä se ollut yllättävä, koska lapsen pitäneet äidit eivät kertoisi katuvansa päätöstä, vaikka niin olisi.

Rosenbergin (1992, 34) mukaan biologiset äidit joutuvat kohtaamaan syyllisyyden, sillä he olivat itse vaikuttamassa menetykseensä. Yleisesti ajatellaan, että jokainen vastaa omista teoistaan, mikä saattaa monimutkaistaa syyllisyyden ja surun tunteita. Biologisten äitien syyllisyys kohdistuu hänen mukaansa kuitenkin enemmän luovutus päätökseen kuin raskauden alkamiseen. Rosenbergin mukaan on ilmeistä, että kaikki lapsen adoptioon luovuttaneet äidit joutuvat kokemaan syyllisyyden tunteita luovutuksen hetkellä ja kenties koko loppuelämänsä ajan. Kaksi tutkimukseeni osallistuneista äideistä kamppaili edelleen voimakkaiden syyllisyyden tunteiden kanssa.

Minulla oli aivan valtavia itsesyytöksiä sen suhteen mitä olin tehnyt, mielestäni olin joka suhteessa täysin epäkelvo ihminen. -- Yhä edelleen olen sitä mieltä, että jotenkin minun vain olisi pitänyt jaksaa. -- Kun luovuin lapsestani, olin omasta mielestäni paskaakin paskempi. En ansainnut oikeanlaista elämää, en kenenkään kunnioitusta enkä rakkautta, ja muutenkin koin olevani omiaan kynnyksmaton asemaan.

Biologisen äidin syyllisyyttä voi lisätä sekin, jos hän ei koskaan kertonut lapsesta biologiselle isälle ja antanut tälle mahdollisuutta osallistua tapahtumiin sekä päätöksen tekoon. Vaikka kertomatta jättämiseen olisi hyvä syy, saattaa äiti kokea syyllisyyttä siitä, ettei isä tiedä oman lapsensa olemassaolosta. Isän kypsytön ja torjuva reaktio raskauteen voi puolestaan aiheuttaa äidissä pettymyksen ja vihan tunteita. (Rosenberg 1992, 39.)

Kaksi vastaajistani mainitsi lapsen adoption vaikutuksista sukulaisiin. Lapsi ja lapsen biologiset sukulaiset sekä äidin että isän puolelta menettävät adoptiossa yleensä yhteyden toisiinsa. Tästä

usein unohdetusta aiheesta kirjoittaa myös Rosenberg (1992, 27) kirjassaan, jossa hän kuvaa biologisten isovanhempien ja muiden sukulaisten adoptioon liittyviä tunteita. Yksi vastaaja kirjoitti syyllisyyden tunteistaan tähän liittyen.

Olen monesti miettinyt sitä, kun sanotaan että anna itsellesi jo anteeksi ja armahda itsesi jo tästä asiasta. Miten se käytännössä tapahtuu, miten näin isojen asioiden edessä voi leikkiä jumalaa ja antaa itselleen anteeksi? Kyllähän minäkin voin sanoa, että olen jo armahtanut itseni. Ehkä osittain olenkin, mutta kuitenkin se asia vaikuttaa niin monen ihmisen elämään, että minä ”jutun päätekijänä” en voi puhua, että olisin tehnyt laupeuden teon antamalla lapseni adoptioon, viemällä lapselta oikeuden biologisiin vanhempiinsa, viemällä isältään mahdollisuuden biologiseen lapseen, viemällä iso-vanhemmilta oikeuden lapsenlapsensa, puhumattakaan sisarpuolista, serkuista ja muista sukulaisista.

Poijulan (2002) mukaan syyllisyys ja itsesyytökset ovat osa surua ja ne voivat tulla esiin esimerkiksi jossitteluna. Hänen mukaansa joskus syyllisyys on todellista, eikä sitä voi ottaa pois. Näin on esimerkiksi kuoleman aiheuttaneen onnettomuusauton kuljettajalla, jonka suru saa syyllisyydestä erityispiirteitä. (Poijula 2002, 56.) Adoption yhteydessä tuntuu luonnolliselta ajatella, että adoptiopäätöksen tehnyt biologinen äiti tuntee surun lisäksi syyllisyyttä päätöksestään. Tämä on yksi esimerkki siitä, miten vaikeiden ja ristiriitaisten tunteiden kanssa adoptioon lapsensa antaneet äidit joutuvat elämään.

Biologisten äitien suru jatkuu adoptiossa olevan lapsen kasvaessa. Biologisille vanhemmille on tyypillistä miettiä ja kuvitella omia genejään kantavan lapsen elämää tuntemattomassa paikassa. Jotkut vanhemmat kertovat, ettei päivääkään ole kulunut adoption jälkeen, että he eivät olisi ajatelleet lastaan. Toiset taas kertovat surun ja kaipauksen vähenevän ajan kuluessa, mutta voimistuvan silloinkin lapsen syntymäpäivänä, juhlapyhinä ja muina merkityksellisinä aikoina. Näihin elämänkaaren tärkeisiin hetkiin saattaa biologisilla äideillä liittyä psyykkisiä ja jopa fyysisiä tuntemuksia. (Rynearson 1982; Rosenberg 1992, 37; Davidson 1994.)

Rynearsonin (1982) tutkimuksessa naiset kertoivat nähneensä parin ensimmäisen adoption jälkeisen vuoden aikana unia, joiden aiheena oli joko traumaattinen ero vauvasta tai iloinen jälleentapaaminen tämän kanssa. Lisäksi äidit kertoivat tahattomasta uteliaisuudestaan, joka sai heidät tutkimaan vieraiden ihmisten vauvoja tuttuja piirteitä etsien. He saattoivat jopa seurata vauvoja, joiden ulkonäkö tuki heidän epätoivoista haavetta oman vauvansa löytämisestä. Kukaan tutkimukseeni osallistuneista äideistä ei kertonut tällaisista tunteistaan.

Kolme vastaajistani kirjoitti kokevansa edelleen vuosien ja vuosikymmenten jälkeen ikävää adoptiossa olevaan lastaan kohtaan. Neljäs ei kirjoittanut ikävästä, mutta kertoi ajattelevansa lasta usein. Davidson (1994) viittaa Stiffleriin (1991) ja toteaa, että oli tilanne millainen tahansa, biologinen äiti ei voi koskaan unohtaa lastaan eikä lakata rakastamasta tätä. Äidin sureminen on todennäköisesti elämän mittainen prosessi. Yksi vastaajista listaa adoptioon liittyviä tunteitaan näin:

Kaipuuta lasta kohtaan, vihaa sosiaalijärjestelmää kohtaan, vihaa/rakkautta adoptiovanhempia kohtaan, pettymystä itseeni, pelkoa että en saa koskaan tavata lasta, pelkoa siitä että lapsi ei halua tavata, ikävää...

Soroskyn ym. (1978) mukaan biologisten äitien suurin huoli on yleensä se, että lapsi ei koskaan anna hylkäämistä ja adoptioon luovuttamista anteeksi, eikä ymmärrä siihen johtaneita syitä ja kasvaa kokien itsensä hylätyksi. Toinen pelko on se, että lapsi kokee heitä kohtaan negatiivisia tunteita eikä koskaan saa tietää, miten biologisten vanhempien elämä on myöhemmin mennyt. (Sorosky ym. 1987, 49, 72.) Biologiset äidit saattavat kokea myös vihaa suhteessa niihin henkilöihin tai tahoihin, joiden he kokivat painostaneen heitä adoptiopäätökseen tai estäneet heiltä muut vaihtoehdot. Tämä viha voi jopa lisääntyä ajan kuluessa. Ei ole tietoa siitä, kuinka suurta osaa biologisista äideistä tämä viha koskettaa. Ei myöskään tiedetä, ovatko syytökset ja viha muita henkilöitä tai tahoja kohtaan suojautumista itsesyytöksiä vastaan vai ovatko naisten kertoma painostus ja vaihtoehtojen estäminen olleet todellisia. (Millen & Roll 1985; Rosenberg 1992, 34.)

Vastaajani kokivat yhtä lukuun ottamatta epäonnistumisen tunnetta, mikä saattoi puolestaan aiheuttaa häpeää tai pettymystä itseä kohtaan. Yksi heistä kuvaa lapsen adoptioon antamista näin: ”[Se tuntui] eräällä tavalla häpeälliseltä ja nololta. Kun ei pystynyt järjestämään kunnan asuntoa. Jotenkin niin kuin olisi epäonnistunut vaikka siinä tilanteessa ei muuta voinutkaan.” Biologisia äitejä kuormittaakin surun, syyllisyyden ja vihan tunteiden lisäksi voimakas häpeä. (Condon 1986; Davidson 1994.)

Condonin (1986) tutkimuksessa 67 %:a osallistujista vastasi, että heidän adoptioon liittyvät suru ja viha eivät olleet vähentyneet vuosien kuluessa tai ne olivat jopa voimistuneet. Syyllisyys oli pysynyt ennallaan tai lisääntynyt jopa 83 %:lla osallistuneista. Erityisesti vihan, syyllisyyden ja voimattomuuden tunteet voivat voimistua ajan kuluessa (Poijula 2002, 167-174). McLaughlinin ym. (1988) tutkimuksessa tyytyväisyys elämään oli laskenut sen mukaan, mikä kauemmin

adoptioneuvonnan aikaisesta raskaudesta oli kulunut. He vertasivat keskenään lapsen pitäneitä ja lapsen adoptioon antaneita teiniäitejä, eikä ryhmien välisessä tyytyväisyyden tunteessa ollut merkittäviä eroja.

5.3.2 Negatiivisia seurauksia adoptioon liittyen

Haastatteluissani tuli esiin negatiivisia asioita, joita esiintyi biologisten äitien elämässä adoption jälkeen. Näitä asioita olivat psyykkiset ongelmat, kuten masennus ja paniikkikohtaukset, sekä riskikäyttäytyminen, kuten alkoholin käyttö ja vaihtuvat seurustelusuhdet. Kaksi vastaajaa kirjoitti lisäksi itsetunnon ongelmista ja kolme vastaajaa kirjoitti sitoutumiseen tai menettämiseen liittyvistä peloista. Negatiivisiin seurauksiin olen tässä tutkimuksessa lukenut myös itse valitun lapsettomuuden.

Kaksi vastaajista kertoi sairastaneensa masennusta, johon oli saatu psykiatrista hoitoa. Toinen kertoi masennuksestaan vain vähän: ”Sairastuttuani masennukseen muutama vuosi sitten [adoptiossa oleva] tytär pyöri paljonkin ajatuksissa.” Hän ei kuitenkaan uskonut, että adoptiolla olisi yhteyttä masennukseen, vaan uskoi masennuksen johtuneen muista elämän kriiseistä. Toisella masennusta oli esiintynyt synnytyksen jälkeen jo ennen adoptiota.

Minulla uusiutui masennus joitakin kertoja, tosin ei yhtä voimakkaana kuin ensimmäinen. Loppujen lopuksi hoitava lääkäri tuli siihen tulokseen, että itse asiassa kärsin kaksisuuntaisesta mielialan häiriöstä -- sain kaksisuuntaiseen mielialan häiriöön lääkityksen jolla olin lähes vuoden. Lääkityksen purkamisesta on jo yli kymmenen vuotta, eikä ole uusiutunut sen enempää depressio kuin maniakaan. Kerran tosin oli tulollaan (masis), ja silloin hakeuduinkin psykologille. Oma mielipidettäni tukee tämä terapeutti jonka luona käyn. Meillä on tapaaminen kuukauden tai kahden välein, mutta hoitosuhde on jatkunut jo useamman vuoden. Psykologini mielestä en ole osoittanut minkäänlaisia oireita mielialan häiriöistä, hänen mielestään minulla oli aikoinaan kohtuuttoman vaikea elämäntilanne suht. nuorella iällä, ja liian vähän turvaverkkoa ympärillä oman perheen ja miehen suhteen.

Condonin (1986) tutkimuksessa biologisilla äideillä esiintyi merkittävästi enemmän masennusta ja psykosomaattisia oireita kuin samalla alueella asuneilla verrokeilla. Lisäksi biologisten äitien yleinen psyykkinen vointi oli merkittävästi heikompi kuin kontrolliryhmällä, joka oli muodostettu kuolleiden lasten vanhemmista. Hän viittaa Winkleriin ja van Keppeliin (1984) ja toteaa, että syyksi ei voida olettaa sitä, että lapsen adoptioon luovuttaneiden äitien psyykkinen vointi olisi ollut muita heikompi jo ennen suunnittelematonta raskautta. Condonin mukaan yli

puolet hänen tutkimuksensa äideistä kärsi vakavista ja häiritsevistä surureaktioista, jotka eivät olleet vähentyneet ajan myötä ja olivat tulleet ilmi enimmäkseen masennuksena sekä psykosomaattisina oireina. Rosenbergin ja Grozen (1997) mukaan sisäänpäin käännetty suru ja viha voivat aiheuttaa masennusta, jota pahentaa adoption salaaminen ja muistojen tukahduttaminen.

Deykin ym. (1984) viittaa Burnelliin ja Norfleettiin (1979), jotka lähettivät postikyselyn 300 biologiselle äidille. Tutkittavat olivat antaneet lapsen adoptioon viimeisen kolmen vuoden aikana. Postikyselyyn vastasi vain 26 %:a äideistä. Burnell ja Norfleet totesivat, että 60 %:a vastanneista kertoi gynekologisista, somaattisista ja psyykkisistä ongelmista. Masennus oli yleisin psyykkinen häiriö ja se koski 40 %:a vastanneista. He uskoivat masennuksen liittyvän syyllisyyden, vihan, surun ja tuskan tunteisiin, joita esiintyi aika ajoin kaikilla heidän vastaajillaan. Heidän mukaansa katkoksellinen masennus vaivasi myös niitä biologisia äitejä, jotka kuvasivat elämäänsä tyydyttäväksi eivätkä kokeneet kärsivänsä psyykkisistä oireista. (Deykin ym. 1984.)

Masennus oli merkittävin adoption jälkeinen ongelma myös Loganin (1986) tutkimuksessa. Myös hänen mukaansa masennukselle oli tyypillistä sen ajoittaisuus ja jaksottaisuus. Loganin haastattelemista 28 naisesta 23 kuvasi tämän masennuksen merkittäväksi ongelmaksi. Heistä 19 koki masennuksen psyykkiseksi häiriöksi ja neljä arvioi sen normaaliksi seuraukseksi kokemuksiinsa. Loganin tutkimukseen osallistuneista 28 biologisesta äidistä 19 ilmoitti saaneensa psykiatrisen diagnoosin. Diagnoosit olivat masennus (11), synnytyksen jälkeinen masennus (2), ahdistuneisuus (3), maanis-depressiivisyys (1) ja tuntematon (2). Kuusi äideistä kertoi yrittäneensä itsemurhaa ja kaksi kuvasi oloaan itsetuhoiseksi. (Logan 1996.) Davidson (1994) viittaa Stiffleriin (1991), jonka mukaan biologiset äidit saattavat kärsiä ahdistuksesta, masennuksesta, peloista, syömishäiriöistä tai kemiallisista riippuvuuksista. Yksi vastaajistani kertoi toisen lapsensa syntymän jälkeisestä ajasta, jolloin hän kärsi paniikkikohtauksista.

Minusta, sosiaalisesta ilopilleristä, joka olin aina huomion keskipisteenä kehittyi pelkuri. En voinut kauppareissua tehdä ettäkö en panikoinut kassajonossa. Se oli raskasta aikaa, varsinkin kun paniikkikohtauksia saattoi olla kolmekin päivässä. Lääkitystä en hakenut enkä apua pyytänyt, koska pelkäsin että olen tulossa hulluksi ja että minulta huostaan otetaan lapset. Piiri vaan pieneni ja koska haudoin vain ajatuksia omassa päässäni ahdistuin vain lisää. Tarpeeksi kauan kun kestää painetta niin sisuunnui., Ajattelin että helvetti, nyt jos en tee elämälleni jotain niin kohta olen [psykiatrisessa sairaalassa]. Siltä istumalta hain täydennyskoulutukseen, onnekseni pääsin ja lähdin siitä ajatuskierteestä pois. Sain etäisyyttä kotiin ja lapsenhoitoon ja

sain aikuiskontakteja. Ensimmäiset viikot oli suoranaista kärsimystä, olinhan ollut kuutisen vuotta kotona vain lasten kanssa, mutta siitä se lähti...kuntoutuminen... -- Epäilen jos joku sanoo että adoptio ei olisi missään vaiheessa vaikuttanut psyykeen. Mulla se oli tosiaankin silloin se paniikkihäiriö mikä iski. En osaa sanoa olisinko sairastunut paniikkihäiriöön ilman adoptiotaustaanikin, voihan se olla mahdollista, mutta kohtaukset loppuivat siihen kun palasin työelämään, sain muuta ajateltavaa ja lapset olivat päiväkodissa hoidossa. Minun ei tarvinnut enää olla 24 h vuorokaudessa kotona ja pähkällä asioita. Siitä asti olen ollut työelämässä.

Rosenbergin ja Grozen (1997) mukaan seuraavat raskaudet ja synnytykset voivat toimia lapsen menetykseen liittyvien tunteiden laukaisijoina. Muita laukaisevia asioita voivat heidän mukaansa olla esimerkiksi adoptoidun lapsen syntymäpäivä, adoptiopapereiden allekirjoittamisen vuosipäivä, toisen biologisen vanhemman tai muiden adoptioon liittyvien henkilöiden kohtaaminen, läheisen kuolema, adoption käsittely tiedotusvälineissä sekä adoptiossa olevan lapsen elämään liittyvät merkkipäivät kuten koulun aloittaminen, ripille pääsy ja täysi-ikäisyyden saavuttaminen.

Davidsonin (1994) tutkimuksessa menetys oli keskeistä biologisten äitien kokemuksille. Lapsen lisäksi he olivat menettäneet kokonaisuuden tunteen, kontrollintunteen omaa elämäänsä kohtaan ja itsetuntonsa. Joissain tapauksissa äidit olivat myös menettäneet kotinsa ja läheisiä ihmissuhteitaan. Lisäksi he olivat menettäneet identifioitumisensa omaan äitiinsä roolimallina. Edelleen he olivat menettäneet yhteiskunnan hyväksynnän, huolettoman nuoruutensa sekä luottamuksensa ja itsearvostuksensa. (Davidson 1994.) Poijulan (2002, 58-59) mielestä menetyksestä usein seuraava hajaannuksen, hämmentyneisyyden, etsimisen ja kaipaamisen tunne on ehkä eristävän ja pelottavin osa surua. Hänen mukaansa nämä tunteet nousevat esiin menetyksen todellisuuden kohtaamisen mukana ja tämä voi aiheuttaa psyykkisen sairastumisen pelkoa. Menettämiseen ja luopumiseen liittyvät asiat esiintyivät kaikkiaan kolmen haastattelemani äidin viesteissä. Yksi vastaajista kirjoitti adoption valmistaneen häntä muista lapsista luopumiseen:

Ehkä sen se on vaikuttanut että sitä aina ajatteli näistä muista [lapsista] että loppujen lopuksi he ovat vain lainaa hetken. Jotenkin sitä valmistautui luopumaan mutta sitten kun he muuttivat pois kotoa niin ei se kuitenkaan ollut helppoa.

Rosenberg ja Groze (1997) kirjoittavat, että joskus biologisilla vanhemmilla esiintyy pelkoa myöhempien lasten hankkimiseen tai liian voimakkaaseen kiintymiseen läsnä olevia lapsia kohtaan. Taustalla on heidän mielestään biologisten äitien pelko lapsen menetyksen uudelleen kokemisesta.

Davidsonin (1994) tekemissä haastatteluissa lasten hankkiminen osoittautui yhdeksi keskeiseksi teemaksi biologisten äitien elämässä. Kaikilla kahdeksalla naisilla oli ollut useita raskauksia, joista moni kuitenkin päättyi keskenmenoon tai aborttiin. Jotkut kokivat itsensä yksinkertaisesti kyvyttömiksi tulemaan raskaaksi tai kantamaan toista lasta, joka kuvaisi heille lisämenetystä. Yksi hänen tutkimukseensa osallistuneista naisista oli kertonut, että kun ei ollut lapsia, niin ei tarvinnut sitoutua mihinkään paikkaan. Toisaalta menopaussin jälkeen tämä nainen oli fantasioinut saavansa kohdun implanttina ja voivansa tulla raskaaksi. Kahdelta naiselta oli lisäksi poistettu kohtu hedelmällisyysvuosina. (Davidson 1994.)

Molemmat adoption jälkeen lapsetonta elämää eläneistä vastaajistani pohtivat adoption yhteyttä lapsettomuuteensa. Toinen heistä kirjoitti näin: *”Olen ajatellut että olikohan tämä [adoptio] syy miksi en halunnut lapsia myöhemmin ja olen päättänyt että se oli.”* Toinen kirjoitti asiasta näin:

Suurin syy lapsettomuuteen tällä hetkellä on, että pelkään irrationaalisesti että taas jokin menisi vikaan, joko lapseni kuolisi odotusaikana, synnytyksessä tai kätkytkuoleman takia. Tähän pelkoon ei ole mitään muuta syytä kuin selkäytimessä asuva epärealistinen tunne siitä, että yhä edelleenkin en "ansaitse" lasta. Tiedän järjellä ajateltuna ettei ole mitään syytä miksi näin olisi, eikä perusteltua syytä olettaa että mahdollisessa toisessa raskaudessani tai toisen lapsen kanssa jokin menisi vikaan, mutta pelkkä järki ei auta pitkälle kun on tunteesta kysymys.

Deykinin ym. (1984) tutkimuksessa 45 vastaajaa (14 %) kertoi yrittäneensä hankkia adoption jälkeen lapsia, mutta yritys ei ollut tuottanut tulosta. Deykinin ym. mukaan sekundaarisen lapsettomuuden osuus tutkimusjoukossa (16,2 %) on merkittävästi korkeampi kuin väestössä keskimäärin niillä pariskunnilla, joilla on yksi lapsi ennestään (6 %). Deykinin mukaan luku on jopa hieman korkeampi kuin primaarinen lapsettomuus Yhdysvaltojen väestössä keskimäärin (15 %). Vastaavasti 55 vastaajaa (17 %) vastasi valinneensa pysyä lapsettomana. Heidän tutkimuksessaan ei kuitenkaan selvinnyt mitään yhteyttä vastaajien persoonallisuuspiirteiden, adoptioprosessien ja myöhemmän lapsettomuuden välillä. (Deykin ym. 1984.) Davidsonin (1994) mukaan biologiset äidit saattavat pitää itseään äidiksi sopimattomana. Toinen lapsetonta arkea elävistä vastaajista pohti asiaa näin:

Sillä tavoin tämä [adoptio] on myös vaikuttanut, että viime vuoteen asti olen ollut varma etten koskaan enää perusta perhettä (siis:tee lapsia). Minusta olisi melko mahdotonta yrittää selittää lapselleni, miksi en pitänyt häntä ja kuitenkin myöhemmin hankin uusia lapsia. -- Lisäksi mietin kuinka paljon uskaltaisin kokemuksistani kertoa neuvolassa toisen raskauden aikana. Pelkään, että historiallani joutuisin johonkin

erityistarkkailuun. -- Kenties terveydenhoitohenkilökunta kuvittelee ettei minusta ole äidiksi. (Vainoharhaista melkein, mutta näiden ajatusten kanssa ei ole helppoa painiskella, ja ainakin toistaiseksi ovat kyllä ehkäisseet perheen perustamisen.)

Deykin ym. (1984) pitävät mahdollisena, että ne biologiset äidit, jotka ovat kaikkein epävarmimpia kyvystään huolehtia myöhemmistä lapsista päättävät pysyä lapsettomina. Tällä saattaa heidän mukaansa olla jopa yhteyttä ahdistukseen, joka liittyisi ihmissuhteisiin ylipäänsä. Toinen lapsettomana eläneistä vastaajistani kertoi tunteistaan, jotka liittyvät äitiyteen ja perhe-elämään. Hän oli aikaisemmin kirjoittanut olevansa ”hirveän kateellinen A4-perheille, erityisesti äideille”. Tätä hän pohti pyynnöstäni tarkemmin.

Se on ehkä lähinnä haikeutta. Jos vierailen lapsiperheissä, lähinnä sellaisissa joissa lapset ovat leikki-iässä tai ala-asteella, tulee aina mieleen että tätä minä en ole saanut kokea. Minusta on kummallinen tilanne olla äiti lapselle, ilman että on saanut kokea ensimmäisiä askeleita, ryömimään opettelua, tai kuulla lapsen sanovan "äiti". Minun äitiydestäni puuttuu niin paljon normaaleja äitiyteen kuuluvia kokemuksia, että yhä vielä tunnen jollain lailla olevani "epä-äiti". Raskaudesta ja synnytyksestä pystyn kyllä keskustelemaan omiinkin kokemuksiin nojaten, mutta normaalista arkielämästä lapsen kanssa minulla ei ole mitään kokemuksia. Joten kun vierailen lapsiperheissä, tunnen hyvin selvästi että elämästäni puuttuu iso pala, ja kadahdin sitä tavallista perhe-elämää. En sillä lailla että en sitä toisille soisi, mutta toivoisin vain niin kovasti itsellenikin.

Rosenberg (1992, 35) toteaa, että biologisen vanhemmuuden hyväksyminen ilman kasvattavan vanhemman roolia on vaikea tehtävä. Tämän asian hyväksymiseksi biologisen äidin täytyy ehkä luopua omista äitiyteen liittyneistä haaveistaan ja mielikuvistaan sekä hyväksyä olevansa tässä mielessä poikkeava äiti. Yksi vastaajistani kirjoittikin näin:

Minusta adoptiota voisi itse asiassa verrata pieneen kuolemaan. Lapsellahan on kaikki hyvin, mutta kaikki äidin toiveet, tunteet ja unelmat perheestä ja lapsesta, ne muuttavat muotoaan ja edellytyksiään niin että niiden voi mielestäni sanoa kuolevan.

Yksi vastaaja kirjoitti elämän eri osa-alueille vaikuttaneesta menettämisen ja sitoutumisen pelosta.

Tajusin tänään että adoption jälkeen lakkasin suunnittelemasta elämäni pitkällä tähtäimellä. En aloittanut mitään opiskeluja, en ostanut asuntoa, en vakiintunut elämään edellisellä paikkakunnalla enkä ensin täälläkään. Kaikessa oli väliaikaisen maku, ehkä johtui osaltaan menettämisen pelosta, ehkä omasta tarpeesta olla sitten täysin riippumaton. Muistan, kuinka niinkin myöhään kuin kaksi vuotta sitten, jolloin adoptiosta kuitenkin oli jo vuosia aikaa, minusta oli kamalaa ostaa uusi pesukone. -- Ensimmäiset kaksi vuotta täällä asuin valmiiksi kalustetussa soluasunnossa, ja kun

muutin siitä vuokralle hommasin välttämättömimmät kirpputorilta. En halunnut kiintyä edes huonekaluihin niin etten kykenisi niitä jättämään. Talossani ei ole pesutupaa, ja juuri sitä pesukonetta en käytettynä löytänyt. Kun sen uutena ostin, tuntui kuin olisin päättänyt jäädä lopullisesti tänne, ja edes niinkin pieni "sitoutuminen" yhä vielä pelotti. Siihen nähden olen tehnyt huimia harppauksia tunteideni kanssa, nyt kun on jopa koira JA omistusasunto. Ennen ei edes pesukonetta meinannut kestää... :-)

Rosenbergin (1992) mukaan lapsen luovuttamista adoptioon saattaa seurata jakso, jonka aikana biologinen äiti kokee vaikeutta orientoitua aikaan ja paikkaan. Myös asettuminen arkielämään voi olla vaikeaa. Ympäristö kuitenkin odottaa biologisilta äideiltä töihin tai opiskeluihin palaamista ja elämän jatkamista siitä, mihin se raskauden ja synnytyksen takia jäi. Adoption psyykkiset vaikutukset eivät kuitenkaan lopu adoptiohetkellä, ja ne vaikuttavat elämän jatkamiseen. (Rosenberg 1992, 35-36.) Yksi vastaaja kertoo menettämisen pelon vaikuttaneen myös hänen seurustelusuhteisiin.

...menettämisen pelko, se on läsnä liki kaikessa. Minulla on nyt, ensimmäisen kerran elämässäni kunnollinen mies. Aiemmin olen etsinyt seuraa muista "siipirikkoisista"; kun jo aloittaessa tietää että pieleen menee, se ei sitten koske niin kovin kun ero tulee. -- kiintyminen pelottaa juuri menetyksen mahdollisuuden takia.

Myös Deykin ym. (1984) kirjoittavat erityisen voimakkaista reaktioista, joita lapsen adoptioon luovuttaneet vanhemmat voivat kokea. Yksi näistä esimerkeistä oli juuri kyvyttömyys kiintyä kehenkään menettämisen ja hylkäämisen pelossa. Heidän tutkimuksessaan näin kokenut biologinen äiti oli taipuvainen itse hylkäämään ihmisiä ympäriltään, sillä hän ei uskonut olevansa kiintymyksen ja rakkauden arvoinen. Yksi vastaajistani kertoi adoption jälkeisestä elämästään, johon kuului niin sanottua riskikäyttäytymistä:

Minulla itsetunnon romahtaminen johti lukuisiin seksisuhteisiin ja jossain vaiheessa kuvaan kuului runsas alkoholinkäyttökin. -- Minusta oli hyvää vauhtia tulossa sellainen "kauhubio[äiti]" jollaiseksi kaikki lapsensa menettäneet kuvittelin, ja vasta adoption jälkeen, ei suinkaan sitä ennen. -- Samalla ihmettelen, onkohan mahdollista että osassa tapauksia nämä ongelmat alkavat vasta adoption jälkeen. Useimmilla itsetunto romahtaa pohjiin. Lapsesta luopuminen tavallaan pakon edessä on suuri suru, jota on helppo paeta päihteisiin. Kuitenkin, äitinä olemisen on yhteiskunnassa yhä aikamoisten roolipaineiden ristiaallokkoa. Se heijastuu niin naisena kuin ihmisenä olemiseen. Jos näitä omia ja yhteiskunnan odotuksia ei pysty sillä tavoin täyttämään kuin normaalisti tehdään, alkaa ihan varmasti kyseenalaistaa omaa ihmisarvoaan. Vaikka ei ehkä tietoisesti niin jollain tasolla kuitenkin.

Davidsonin (1994) haastattelemista kahdeksasta biologisesta äidistä kuusi oli kokenut avioeron. Hänen mukaansa naisille oli lisäksi tyypillistä useat hyväksikäyttävät parisuhteet alkoholistimiesten kanssa. Condonin (1986) tutkimukseen osallistuneista 20 naisesta yli puolet oli käyttänyt alkoholia tai rauhoittavia lääkkeitä selviytyäkseen lapsen menetyksestä. Lähes kaikki alkoholia tai lääkkeitä käyttäneistä kertoivat yrittäneensä helpottaa luopumisen kipua ja padota tunteitaan. Davidsonin (1994) mukaan myös Stiffler (1991) mainitsee päihteet biologisten äitien selviytymiskeinona, joka voi johtaa riippuvuusongelmaan.

Kaksi vastaajaa kirjoitti adoption vaikuttaneen heidän itsetuntoonsa sekä ihmisenä, naisena että äitinä. Molemmat kirjoittavat, että vaikutukset itsetuntoon ovat pitkäaikaisia. Toinen kuvasi adoptiotaustaan näin: *”Ihmisenä ja äitinä sitä ei ehkä arvosta itseään niin korkealle kun on adoptio takana, siinä varmasti jotenkin itsetunto murenee niin että se asia on peikkona takana.”* Toinen yritti kuvata, miten vaikeaa itsetunto-ongelman ymmärtäminen on: *”Jotenkin silti tämä itsetunnon ja itsesyytösten kanssa kamppailu on sellaista salakavalaa, sitä ei edes itse tahdo tajuta ja jotkut ajatukset tulevat vuosien viiveellä.”*

Deykinin ym. (1984) mukaan menetykset, joita ei surra riittävästi, voivat aiheuttaa arvottomuuden tunteita, itsetunnon laskua ja masennusta. Heidän tutkimuksessaan adoptioon antamiaan lapsia etsivät biologiset vanhemmat toivat selvästi esiin huonon itsetunnon ja vakavia mielialaongelmia. He arvelevatkin, että lapsen etsiminen saattaa olla pyrkimys saada takaisin kokemus itsestään kokonaisena ihmisenä. Myös Rosenberg (1992, 34) kirjoittaa ilmiöstä, jossa biologiset äidit kokevat menettävänsä entisen minuutensa lapsesta luopumisen yhteydessä. Hänen mukaansa jotkut biologiset äidit kokevat hajoavansa palasiksi ja heidän täytyy ikään kuin rakentaa minuutensa uudestaan. Davidsonin (1994) haastattelemista kahdeksasta naisesta neljä kertoi ajatelleensa tai yrittäneensä itsemurhaa jossain elämän vaiheessa. He kaikki kokivat, että heidän itsetuntonsa oli vaurioitunut heidän kamppaillessaan väärin ajoitetun raskauden kanssa, ja kaikki olivat hakeneet apua terapiasta tai kirkon piiristä.

Kaikkien tutkimukseeni osallistuneiden biologisten äitien elämässä oli ollut muitakin elämän kriisejä. Osa näistä oli tapahtunut ennen adoptiota ja merkittävä osa adoption jälkeen. Loganin (1996) tutkimuksessa 11 biologista äitiä koki adoptioluovutuksen syyksi psyykkiseen sairastumiseen. Lisäksi kuusi äitiä oli epävarmoja asioiden välisestä yhteydestä tai koki, että adoptiokokemus on vain yksi syy psyykkisiin ongelmiin. Yksi Loganin tutkimukseen vastannut ajatteli, että psykiatriset ongelmat johtuvat muista syistä ja yksi ei vastannut tähän kysymykseen.

Oman tutkimukseni tulosten perusteella ei voida päätellä, oliko vastaajien kokemilla ongelmilla yhteyttä adoptioon.

5.3.3 Selviytyminen ja selviytymiskeinot

Kaikki vastaajani kuvasivat kukin omalla tavallaan adoption jälkeistä elämää. Kaikkein lyhyimminkin ja ytimekkäimminkin asian ilmaisi yksi vastaajistani näin: *”Aloitin uuden elämän ja siihen lapseni ei enää kuulunut.”* Vaikka hänkin kuvasi adoption jälkeisiä aikoja vaikeina, hän ei kuvaillut uuteen elämänvaiheeseen siirtymisen helppoutta tai vaikeutta tarkemmin. Rosenbergin ja Grozen (1997) mukaan aiemmin biologisia äitejä neuvottiin unohtamaan lapsi ja jatkamaan elämäänsä eteenpäin. Tällöin adoptioon liittyvät tunteet sekä ajatukset salattiin ja tukahdutettiin. Myös Tennyson (1988) kuvasi, kuinka hänen haastattelemansa biologinen äiti jatkoi nopeasti entistä elämäänsä adoptioluovutuksen jälkeen. Vaikka hänen haastattelemansa biologinen äiti oli raskauden aikana kokenut tulleensa torjutuksi lapsuudenperheensä ja lapsen isän taholta, koska nämä eivät tarjonneet hänelle mitään tukea, palasi tämä nainen kuitenkin näihin ihmissuhteisiin nopeasti adoption jälkeen.

Yksi haastatteluuni osallistuneista naisista kuvasi asiaa aivan eri tavalla: *”Sitä selviytymisestä, että miten selvisin, no kaipa sitä on jotenkin selvinnyt. -- Paljon sitä ihminen pakon edessä kestää, alussa sitä koettaa selvitä tunnista, sitten päivästä, sitten viikosta jne.* Toinen vastaaja puolestaan kuvasi adoption jälkeistä elämää vuosia kestäneenä prosessina:

Elämäni on asettunut uomiinsa, olen vihdoin antanut itselleni luvan olla varovasti onnellinen, ja rakennan itsetuntoani pala palalta. Se on ottanut monta vuotta, ja nyt yli kolmekymppisenä olen kuin kaksikymppiset; opiskelu ja perheen perustaminen esillä, yhden elämän verran viisaampana välttämään aiemmat virheet.

Yksi vastaajista kirjoitti nykyisestä elämästään positiivisessa ja arvostavassa sävyssä:

Nykyinen elämäni on paineetonta ja tältä pohjalta on hyvä katsoa pää pystyssä myös taaksepäin. Minä selvisin eikä minusta tullut sosiaalipummiä, eikä narkkaria vaan yhteiskuntakelpoinen ihminen, joka maksaa takaisin veroina kunnalta aikanaan ”lainaamat” rahat. -- Olen työssäkäyvä raitis perheenäiti, jolla olisi elämäkokemusta antaa vaikka muillekin.

Molemmat adoption jälkeen lisää lapsia saaneet vastaajat kertoivat nuorempien lasten helpottaneen adoptiosta selviytymistä. Toinen heistä kuvaa asiaa näin: *”Oli koko ajan touhua*

että ei voinut jäädä miettimään mennyttä.” Rosenbergin ja Grozen (1997) mukaan osa biologisista äideistä välttää myöhempien lasten hankkimista ja toiset puolestaan hankkivat lapsia jopa adoption aiheuttamasta surusta selvitäkseen. Äideillä saattaa olla toive myöhempien lasten voivan korvata adoptioon annetun lapsen, mikä kuitenkin osoittautuu vääräksi ja saattaa voimistaa surua. Lasten lisäksi myös muilla ihmissuhteilla on ollut merkittävä vaikutus vastaajieni selviämiseen adoptiokokemuksesta. Yhtä haastateltua lukuun ottamatta biologiset äidit pystyivät nimeämään henkilöitä, joiden kanssa he olivat voineet keskustella adoptiokokemuksestaan. Kolme vastaajaa oli saanut tukea puolisoiltaan, minkä lisäksi yksittäisiä mainintoja saivat sisarukset, läheinen ystävä ja terapeutti.

Minulla on tosiaankin paljon ystäviä, mutta yksi vain jolle olen asiasta puhunut. Ilman hänen tukeaan en olisi tänä päivänä tasapainoinen ihminen. -- [Hän] aina on tukenut minua, siis ihan alusta asti. -- Hän on minun ”sielunveljeni” ja hän osaa tukea ja lohduttaa. Hän on korvannut minulle monta pätevää psykologia. Aina ei tarvitse ammattiapua, jos on vaan hyvä ystävä. Sitten on myös nykyinen puolisoni, hän on oikea kultakimpale minun elämässä.

Yksi vastaaja ei maininnut keskustelleensa asiasta kenenkään kanssa, paitsi raskauden aikana ja heti synnytyksen jälkeen parin ystävänsä kanssa. Adoptiosta ei oltu puhuttu hänen perheessään lainkaan, eikä hän ollut paljastanut asiaa aviomiehelleen. Kuten hän asiaa kuvaa: *”Silloin se oli suuri häpeä jos yksinäinen henkilö sai lapsen. Sitä varten sitä piiloteltiin ja sitten adoptoitiin.”* Hän kuitenkin kertoi, että häntä helpotti adoptioon antamansa lapsen tapaaminen tämän aikuistuttua.

Askrenin ja Bloomin (1999) mukaan biologiset äidit käyttävät erityisesti kahta selviytymiskeinoa, jotka ovat fantasiointi sekä etsiminen. Heidän mukaan fantasiat voivat saada äidin konkreettisesti etsimään lastaan tai tietoja hänestä. Adoptiossa olevan lapsen etsiminen mainitaan yhtenä selviytymiskeinona biologisille vanhemmille (esim. Davidson 1994). Avoimen adoption tehnyt vastaajani kertoi, että häntä auttaa *”tietoisuus siitä että lapsellani on asiat hyvin”*. Tämä äiti saa tietoja lapsen elämästä pitämällä yhteyttä adoptiovanhempiin ja lapseen itseensä. Rosenbergin (1992, 46-47) mukaan avoimen adoption tehneitä biologisia äitejä saattaa helpottaa, kun he yhteydenpidon kautta pystyvät varmistumaan siitä, että lapsi voi hyvin.

Menetyksen kokeneet ihmiset usein alitajuisesti etsivät menettämäänsä ihmistä. He saattavat kuvitella nähneensä hänet väkijoukossa, kuulleensa hänen äänensä tai he saattavat omaksua menetetyn henkilön tapoja. Kuoleman yhteydessä nämä toimintatavat vähenevät ja loppuvat ajan

myötä. Sen sijaan adoptioon lapsen antaneilla äideillä alitajuinen etsiminen usein säilyy ja jopa lisääntyy lapsen täysi-ikäisyyden tullessa lähemmäs. Monet biologiset äidit kertovat jatkuvasta alitajuisesta etsimisestä, mikä ilmenee sopivan ikäisen, näköisen ja sukupuoleltaan oikeanlaisen henkilön etsimisestä. (Rosenberg 1992, 33.) Adoptiossa oleva lapsi, ja ajatus mahdollisesta jälleentapaamisesta, ovat pysyvästi biologisen äidin mielessä. Condon (1986) vertaa tilannetta sodassa kadonneeseen henkilöön, jonka omaiset eivät kykene hyvästelemään häntä jälleentapaamisen toivossa. Yhtä vastaajaani oli helpottanut matka katsomaan aluetta, jossa tiesi adoptiossa olevan lapsensa asuvan.

Näin monta vuotta unta (satunnaisesti). Uni toistui aina samanlaisena. Koska tiesin missä päin Suomea lapsi asuu, näin unta että ajoin autolla sinne. Aina kun olin löytämäisilläni talon, missä hän asuu, niin talo oli kadonnut tai olin väärällä tiellä tms. Ja aina uni päättyi siihen, että harhailin ja etsin. Vasta sitten kun ihan oikeasti matkustin sinne alueelle missä nämä [adoptioerhe] asuivat ja näin ne tienoot niin sain rauhan enkä ole enää vastaavaa unta nähnyt.

Condonin (1986) mukaan monet biologisista äideistä ovat juuttuneita etsimisvaiheeseen. Heille on tyypillistä epätoivoinen etsiminen, mikä ei niinkään tähtää lapsen takaisin saamiseen, vaan mielikuvan luomiseen menetetyistä lapsesta. Hänen mukaansa mielikuvan luominen auttaa biologisia äitejä surun käsittelemisessä. Eräs vastaajistani suunnitteli tutustuvansa kaikkiin adoptiota ja silloista elämäntilannettaan koskeviin asiakirjoihin. Deykin ym. (1984) kirjoittaa, että lasta koskevien tietojen ja lapsen etsiminen voi olla biologiselle äidille helpottava asia, kun voi tehdä jotain asian hyväksi. Toisaalta pettymykset aiheuttavat lisää haasteita psyykkiselle jaksamiselle, ja lapsen tai tietojen etsimisestä voi tulla biologiselle vanhemmalle jopa pakkomielle.

Kolme vastaajista kirjoitti miettineensä sitä, oliko adoptiopäätös oikea. Kaksi kertoi edelleen jossittelevansa asialla vuosien jälkeen. Toisen mielestä pohtimisesta ei ole apua: ”*Sellainen jossittelu ei hyödytä mitään, mikä on tapahtunut on tapahtunut, mutta inhimillistä on ajatella mikä olisi voinut mennä toisin.*” Toinen puolestaan koki jossittelun eri tavalla:

Koen sen jossittelun positiivisena koska näin olen työstänyt asiaa mielessäni ja olen ajatellut asiaa monelta kantilta ja mielessäni tullut siihen tulokseen että jossittelu on ollut asioiden pohdiskelua syvällisesti ja sillä on ollut tervehdyttävä vaikutus.

Rosenberg ja Groze (1997) mainitsevat pohtimisen ja asiasta keskustelun terapeuttisina keinoina lapsen menetyksestä selviytymiseen. He pitävät myös päiväkirjan kirjoittamista hyvänä keinona

käsitellä lapsesta luopumisen aiheuttamia tunteita. Yksi vastaaja kertoi kirjoittavansa päiväkirjaa sekä lukevansa kirjoja, jotka käsittelevät aihetta. Lukemisesta hän kirjoitti näin: *”Luen niitä kirjoja satunnaisesti, että paremmin ymmärtäisin tilannettani ja saisin muitakin näkökantoja asiaan. Ne on raskasta luettavaa, mutta tästä aiheesta ei saa kevyttä tekemälläkään.”* Toinen vastaaja luetteli monia asioita, jotka ovat auttaneet häntä selviytymään.

Sekä itsetunnon että elämän uudelleenrakentamiseen on varmasti monia reseptejä, mutta paljon voi itsekkin tehdä asioiden eteen. Minulla on auttaneet aika, keskustelut siskojeni kanssa, työni joka on vastuullista ja vaativaakin, mutta jossa siitä huolimatta olen menestynyt. Avioliitto mieheni kanssa on yksi suuri ilon aihe. Jo se että elää jokapäiväistä elämää ihmisen rinnalla, jolta saa arvostavaa kohtelua, ikään kuin muistuttaa että niin voi itsekkin itsestään ajatella.

Psykoterapia voi tarjota biologisille äideille turvallisen paikan kertoa kokemuksistaan ja luoda entistä jäsentyneempi mielikuva raskaudesta, synnytyksestä ja adoptioluovutuksesta. Surutyöskentelyn lisäksi psykoterapia voi auttaa biologisia äitejä myös rakentamaan itsetuntoa uudelleen. Edelleen psykoterapia voi auttaa biologista äitiä antamaan itselleen ja muille anteeksi sekä hyväksymään adoption osaksi omaa elämäänsä. (Rosenberg & Groze 1997.) Yksi vastaajistani kuitenkin kirjoitti, että psykoterapiaan hakeutuminen ei ollut hänelle itsestäänselvyys.

Suuri merkitys [selviytymisessä] on myös terapiallani, mutta sitä en aloittanut ennen kuin alkoi itsellä olla tunne siitä että elämä on elämisen arvoista ja sillä on jotain tarjottavaa vaikeista kokemuksista huolimatta.

Eräs lapsuuden paikkakunnalle adoption jälkeen asumaan jäänyt vastaaja kirjoitti näin: *”Paikkakunnan vaihdos olisi tehnyt itsetunnolleni hyvää, kun lapsi adoptoitiin.”* Hän kertoi keskustelleensa yli kymmenen vuotta adoption jälkeen aiheesta erään tuttavansa kanssa.

Hän [tuttava] antoi minulle myös ajateltavaa siinäkin asiassa kun olen aina ollut töissä jossain muualla kuin omassa kunnassa. Ehkä hän on siinä oikeassa, kun hän sanoi että kannan vieläkin häpeää asiasta, koska en ole voinut edes työskennellä samassa kunnassa kuin missä asun ja missä tämä adoptio tapahtui. Sama juttu on myös siinä, että minun on ollut vaikea luoda ystävyyssuhteita oman kunnan ihmisten kanssa. Sitä luulee että kaikki tietää, kaikki puhuu, kaikki muistaa.

Kaksi neljästä vastaajastani oli asunut adoption jälkeen ulkomailla. Kysyin heiltä tämän mahdollista yhteyttä adoptioon. Toinen vastasi, että ulkomaille lähteminen ei johtunut adoptiosta, sillä hän oli jo ennen adoptiota asunut ulkomailla. Myös toinen ulkomaille lähtenyt

totesi ensin, että lähteminen ei johtunut adoptiosta, mutta pohti asiaa kuitenkin adoptionkin kannalta.

Tänne tulin melkein hetken mielihoiteesta, työttömänä ollessa hain töitä ja sain. Opin kielen, ja sain työtarjoituksen kielitaidon takia. Työ oli erittäin haastavaa ja hyvin mieluista. -- En usko siis, että tällä tänne muutollani olisi niin suurta tekemistä adoption kanssa, mutta toisaalta voi ollakin. Minusta minun on helpompi elää lapsestani erillään kun on tätä fyysistäkin välimatkaa riittävästi. Ei tarvitse pelätä, että näkisi yllättäen kaupungilla, ei tarvitse selitellä naapureille, tutuille tai työtovereille mitään, mitä ei itse halua. Täällä saa ikään kuin nollata elämänsä ja yrittää rakentaa uutta alkua.

Yksi vastaaja kertoi nykyisestä tasapainoisesta elämästään, mutta hän kuitenkin piti itseään keskeneräisenä suhteessa adoptiosta toipumiseen. Hän toivoi tulevaisuudessa voivansa tavata adoption antamansa lapsen. *”Uskon että paranemisprosessini alkaa siitä kun tapaan lapseni ja hän antaa minulle synninpäästön.”* Toinen vastaaja ilmaisi ajatuksensa selviytymisestä näin: *”Eniten selviytymisessä auttaa se, jos kykenee antamaan itselleen luvan selviytyä.”* Rosenbergin (1992, 40) mielestä biologisten äitien on välttämätöntä selviytyä jatkuvan surunsa kanssa voidakseen jatkaa elämäänsä adoption jälkeen. Anteeksianto itseään ja muita kohtaan mahdollistaa uusista ihmissuhteista ja kokemuksista nauttimisen. Hän rohkaisee biologisia äitejä sillä, että vaiheen onnistunut selvittäminen tuottaa helpotusta ja mahdollistaa siirtymisen elämässä eteenpäin.

5.3.4 Ihmisenä kasvaminen

Kolme neljästä vastaajastani koki adoption kasvattaneen heitä ihmisinä. Kaksi mainitsi vaikeiden asioiden kypsyttäneen tai muokanneen heidän persoonaansa positiivisella tavalla. *”Jos jotakin positiivista yrittää etsimällä etsiä, niin luulen että olen kyllä ihmisenä kasvanut ja kypsynyt kovimman käden kautta. Mielelläni olisin käynyt vähän lievemmän elämänkoulun.”* Tässä yhteydessä on kuitenkin hyvä jälleen muistaa, että vastaajien elämässä oli ollut adoption lisäksi muitakin vaikeuksia.

Yksi vastaaja kertoi, että hän haluaisi joskus vielä auttaa samassa tilanteessa olevia ihmisiä: *”minulla olisi myös halu auttaa niitä ihmisiä jotka painivat näitten asioiden kanssa, sitten joskus....”* Kaksi vastaajaa kirjoitti, että he eivät halua arvostella ihmisiä, koska sivullisena ei kuitenkaan tiedä kaikkia asioihin vaikuttavia tekijöitä.

...mieltii aina vähintään kaksi kertaa ennen kuin arvostelee kenenkään toisen tekemisiä. Se ei tarkoita sitä, etteikö edelleen voi olla kriittinen muita ihmisiä kohtaan, mutta arvostelu esiintyessään kohdistuu lähinnä esim. käytökseen tietyissä konkreettisissa tilanteissa eikä elämänvalintoihin. Voisi sanoa että minusta on tullut suvaitsevampi. En automaattisesti enää mieli jos jollakulla on lapsi sijoituksessa, että: ahaa, alkoholisti tai narkkari. Enkä automaattisesti oleta jos lapsi eron jälkeen jää miehen huollettavaksi, että äidissä on jotain "vikaa". Yleensäkin perheiden sisäisistä asioista on tullut sellaisia joita en enää kummastele. Jokainen hoitakoon parhaaksi katsomallaan tavalla, vierestä on turha neuvoa ja päivitellä kun ei kuitenkaan kaikkea tiedä.

Davidsonin (1994) tutkimuksen kahdeksasta naisesta kuusi koki elämäntyytyväisyytensä kasvaneen tekemänsä psyykkisen työn kautta. Kaikki nämä naiset kuitenkin kertoivat, että heillä on edelleen ratkaisemattomia tunteita ja ajatuksia. Myös Rosenberg (1992, 40) kirjoittaa, että adoptiokokemus voi olla biologiselle äidille elämää syventävä oppimiskokemus. Tämä ei tietenkään poista adoptioon liittyvää surua ja ikäviä tunteita. Positiivisten puolien löytäminen voi kuitenkin auttaa äitiä selviytymisessä ja elämässä eteenpäin.

5.4 Tuntematon ja vaiettu aihe

Suomalaisen adoption erityispiirre näyttää olevan erittäin vähäinen tietämys biologisista äideistä ja heidän huomiotta jättäminen. Englanninkielisissä adoptioaiheisissa teoksissa (esim. Sorosky ym. 1978; Brodzinsky & Schechter 1990; Rosenberg 1992; McColm 1998) biologiset äidit on huomioitu adoptiotriangelin tasa-arvoisina jäseninä adoptoituihin ja adoptiovanhempiin nähden. Kotimaisen lastensuojelun historiikeissa (esim. Jousimaa 1983; Kauppi & Rautanen 1997; Niva 2002) biologisia äitejä käsitellään hieman, mutta lastensuojelun yleisteoksissa heistä ei puhuta mitään. Biologisia äitejä ei myöskään huomioida Pelastakaa Lapset ry:n vuosikertomuksissa eikä Tilastokeskus tilastoi kotimaisia adoptioita, vaikka huostaanotot ja kansainväliset adoptiot tilastoidaan tarkasti. Verrattuna englanninkielisiin maihin (esim. Yhdysvallat, Australia, Uusi-Seelanti, Iso-Britannia ja Irlanti) suomalaiset biologiset äidit ovat heikossa asemassa myös siinä mielessä, että heille ei ole olemassa tukipalveluita, vertaisryhmiä eikä yhdistystä. Terveystieteiden ja sosiaalialan työntekijöiden ymmärtämys ja osaaminen biologisten äitien tilannetta kohtaan oli haastateltujen kokemusten mukaan vähäistä.

5.4.1 Julkisen tiedon puute

Raskauksia, synnytyksiä ja naisten terveydenhoitoa koskeva suomenkielinen kirjallisuus ei muutamaa poikkeusta (esim. Eskola & Hytönen 2002) lukuun ottamatta käsittele mahdollisuutta,

että raskaana oleva nainen harkitsisi lapsen antamista adoptioon. Kyseinen kirjallisuus ei käsittele myöskään mahdollisuutta, että raskaus olisi käynnistynyt ilman suunnitelmaa lapsen hankkimisesta tai että nainen odottaisi lastaan yksin. Raskauden keskeyttäminen sen sijaan käsitellään kattavasti. Adoptio esitellään muutamissa kirjoissa, mutta sitä käsitellään ainoastaan lapsettomuuden yhteydessä adoptiovanhemmuutta harkitsevien näkökulmasta (esim. Saarikoski 1994; Ylikorkala & Kauppila 2001). Suunnittelemattomat raskaudet ohitetaan yleensä toteamalla, että nykyään valtaosa raskauksista on sekä suunniteltuja että toivottuja. Sen sijaan englanninkielisissä teoksissa suunnittelematon raskaus ja sen erityispiirteet erityisesti odottavan äidin kannalta vaikuttaa sisältyvän käsiteltäviin aiheisiin, vaikka niitä ei välttämättä kovin syvällisesti käsitelläkään. Myös adoptio saatetaan käsitellä odottavan äidin yhtenä vaihtoehtona. (esim. Health Education Authority 1996; Kitzinger 1997.)

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisussa *Ottolapsineuvonta – opas ottolapsineuvonnan antajille* käsitellään adoptio- ja otolapsineuvonnan antamista adoptiotriangelin jäsenille. Oppaassa on huomioitu adoptio- ja otolapsineuvonnan antaminen biologisille vanhemmille kuten myös adoptoitavalle lapselle, jonka suostumus adoptioon tarvitaan, jos hän on täyttänyt 12 vuotta. Adoptiolasta toivoville henkilöille annettavasta adoptio- ja otolapsineuvonnasta on oppaassa tekstiä noin 11 sivua. Biologisille vanhemmille annettavasta adoptio- ja otolapsineuvonnasta on tekstiä noin neljä sivua, ja siitäkin merkittävä osa on lainausta otolapsilasta. Adoptoitavalle lapselle annettavasta adoptio- ja otolapsineuvonnasta on tekstiä vajaan sivun verran. (Ottolapsineuvonta 1998, 15-30.) Pelastakaa Lapset ry:n vuosien 2004 ja 2005 toimintakertomusten mukaan yhdistys on molempina vuosina antanut adoptio- ja otolapsineuvontaa lähes kolmelle sadalle kotimaista adoptiolasta toivovalle perheelle. Vuonna 2004 yhdistys sijoitti adoptio- ja otolapsineuvontaa 37 kotimaista lasta ja vuonna 2005 adoptio- ja otolapsineuvontaa 26 kotimaista lasta. (Helminen & Simola 2004, 4; Helminen 2005, 4.) Kummankaan vuoden toimintakertomuksessa ei mainita mitään biologisten vanhempien adoptio- ja otolapsineuvonnasta.

Kansainvälisten adoptioiden voimakkaan kasvun myötä kotimainen adoptio on jäänyt vähemmälle huomiolle. Ruotsinkielisen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisema raportti, *Ehdotus adoptio-osaamisen kehittämiseksi Suomessa*, ei käsittele lainkaan biologisten äitien asemaa adoptiossa. Suomessa järjestettiin äskettäin myös adoptiota koskeva kaksivuotinen täydennyskoulutus sosiaalityöntekijöille, joka ei käsitellyt kotimaista adoptiota eikä biologisten äitien asemaa adoptiossa. Kurssin järjestäjät kertoivat, että suunnitteluvaiheessa kurssin aihepiiriä jouduttiin rajaamaan, ja tällöin päätettiin keskittyä kansainvälisiin adoptioihin, koska niitä on nykyään määrällisesti enemmän ja niiden hoitaminen vaatii erityisosaamista.

Vaikuttaa siltä, että adoptiota harkitsevien ja adoptioon lapsensa antavien biologisten vanhempien kanssa tehtävä työ on unohdettu tai piilotettu sekä terveydenhuollon että sosiaalityön osalta. Haastatteluissa ilmeni miten vähän adoptiosta tiedetään ja tiedotetaan biologisten äitien kannalta. Aihe puuttuu oikeastaan täysin adoptiota koskevasta kirjallisuudesta ja julkisuudesta. Kukaan neljästä haastatellusta ei tiennyt ketään toista lapsen adoptioon antanutta naista. Vain yksi haastatelluista oli vuosikymmeniä aiemmin nähnyt aiheesta lehtijuttuja: ”Alkuaikoina luin mitä näin lehdissä, hirveän vähän tästä kirjoitettiin.” Kaikki neljä haastateltavaa olivat sitä mieltä, että adoptiosta pitäisi kirjoittaa myös biologisten äitien näkökulmasta. Yksi vastaajista kuvasi asiaa näin:

Minä toivoisin artikkeleita äideistä jotka ovat antaneet lapsensa adoptioon. Mahdollisimman monipuolisia ja erilaisia elämäntarinoita. Mielellään niin monisatasivuisen kirjan kuin mahdollista. Ehkä tv-ohjelmia, äitien haastatteluja, kertomuksia elämän jatkumisesta ja erityisesti selviytymistarinoita, sellaisia joissa perhe on mahdollisten vaikeuksienkin kautta päässyt jaloilleen ja kenties saanut lisääkin lapsia. Tavallaan toivon, että suomalainen bioäiti saisi vihdoinkin kasvot. Sanon tarkoituksella suomalainen, koska minun mielestäni ihmisten ja yhteiskunnan on yhä vielä helpompi sulattaa se, että äiti todella kurjissa oloissa eläessään antaa lapsensa jopa ulkomaille asti, mutta suomalaisen äidin pitäisi kyetä ja jaksaa mitä vain vastoinkäymisiä. Olen jopa nähnyt vanhan suomalaisen elokuvan, jossa pulavuosien takia pientilan emäntä hukutti lapsensa kaivoon. Parempi sekin, kuin antaa vieraille...?

Kaikki haastatellut toivoivat avoimuutta, jota asian käsittely julkisuudessa voisi edistää. Lisäksi kaikki neljä vastaajaa mainitsivat, että nykyinen vaikeneminen aiheen ympärillä vaikeuttaa lapsen adoptioon antaneiden naisten tilannetta ja aiheen ympärillä leijailee häpeän varjo. Kuten yksi vastaajista kirjoitti: ”Se [aiheen käsitteleminen julkisuudessa] olisi minusta hyvä koska silloin siitä ehkä putoaisi sellainen hävettävä elementti.” Toinen vastaaja pohti biologiseen äitiyteen liittyvää sosiaalista leimaa, jota pahentaa asiasta vaikeneminen:

Muistatko vaikka sitä että 15-20 vuotta sitten ei paljon puhuttu mm. homoista tai masentuneista. Ihmisillä oli homoista ennakkoluuloja ja kukaan ei uskaltanut tulla kaapista ja että kautta aikain ihmiset ovat kärsineet masennuksesta. Vasta sitten kun asiasta puhuttiin julkisesti, hyväksyttiin ettei homot eikä masentuneet ole enää mielisairaita. Tässäkin tapauksessa pitäisi tulla ”kaapista ulos” -- jos asia saisi julkisuutta, niin kuin vaikka nämä homot tai masennusihmiset, että moni näkisi että asiassa ei ole hävettävää, niin monen ihmisen mielenterveys ja itsekunnioitus tulisi paremmin ”päivän valoon” kun asioista puhuttaisiin. Tämä aihe on tänä päivänä TABU.

Lisäksi kolme vastaajaa kirjoitti, että aiheen käsitteleminen julkisuudessa voisi auttaa myös niitä naisia, jotka tulevaisuudessa pohtivat adoptiota lapselleen.

Nyt asiasta ollaan sen verran hiljaa, että ainakin minusta tuntuu että saa heti otsaansa epäonnistujan leiman jos asiasta kertoo. -- Sitä paitsi, jos asiasta tulisi julkisempi, ja useammat meistä bioäideistä uskaltaisivat avoimemmin kertoa tunteistaan, se voisi helpottaa niiden asemaa jotka tulevaisuudessa joutuvat saman ratkaisun eteen.

Davidsonin (1994) mukaan yleinen tietämättömyys ja välinpitämättömyys biologisten äitien menetystä kohtaan saa äidit pitämään kokemuksensa salassa, vaikka he silti kärsivät menetyksestään. Hänen mukaansa tieto auttaisi ymmärtämään, kuinka syvästi lapsesta luopuminen vaikuttaa biologisten äitien kokemuksiin itsestään ja heidän ihmissuhteisiinsa toisten kanssa. Tämän lisäksi Davidsonin mielestä tulisi lisätä tietoa siitä, miten biologiset äidit voivat selvitä kokemuksestaan ja miten ammattilaiset voisivat olla heille avuksi.

Sorosky ym. (1978, 55) pitävät tutkimustaan ensimmäisenä, jossa tutkittiin biologisten vanhempien tuntemuksia ja ajatuksia adoption jälkeen. He kertovat, että monet tutkimukseen osallistuneista biologisista vanhemmista olivat kiitollisia siitä, että joku vihdoinkin oli kiinnostunut heidän tuntemuksistaan. Moni haastatelluista oli todennut tutkijoille, että tutkimuksessa he pystyivät ensimmäistä kertaa kertomaan tunteistaan. Myös muutama minun tutkimukseeni osallistuneista biologisista äideistä kiitti valitsemastani tutkimusaiheesta. Yksi heistä totesi näin:

Olen itse asiassa erittäin hämmästynyt siitä ettei tätä asiaa ole liiemmin tutkittu, mutta se ei ehkä ole niin yllättävää kuitenkaan. Jos muillakin bioäideillä on samantapaisia "huonommuustunteita", niin ei meistä itsestämme ainakaan olisi mitään tutkimusta tai apua edes vaatimaan.

5.4.2 Ymmärryksen ja tukimuotojen puute

Davidson (1994) siteeraa Rolesia (1989), jonka mukaan meidän kulttuurimme ei ole ainoastaan epäonnistunut tukemaan rituaalein lapsensa adoptioon menettäneitä äitejä, vaan kulttuurimme ei ole edes antanut heille lupaa surra menetystään. Moni lapsensa adoptioon antava äiti joutuu näin kärsimään yksin kokien syyllisyyttä, häpeää ja sitä, ettei ansaitse lohdutusta eikä toipumista. (Davidson 1994.) Myös Poijula (2002, 168) on sitä mieltä, että yhteiskunta määrittelee, kenellä on oikeus surra, ja nämä oikeudet vastaavat yleensä perhesuhteita. Hänen mukaansa missään

yhteiskunnassa nämä suremisen säännöt eivät vastaa kiintymyksen luonnetta, menetyksen kokemusta tai jälkeen jääneiden tunteita.

Rosenbergin ja Grozen (1997) mukaan biologisten äitien olisi hyvä tulla ulos kaapista adoption suhteen. Myöntämällä itselleen lapsen menetyksen ja pyrkimällä hyväksymään tapahtuneen, he voivat yhdistää adoptiokokemuksen osaksi itseään ja omaa elämänsä historiaansa. Jos he pystyvät kertomaan asiasta läheisissä ihmissuhteissa, he voivat tulla hyväksytyiksi omana itsenään. Rosenbergin ja Grozen mukaan kertomista kuitenkin vaikeuttavat yleiset asenteet, vaikeus luottaa ihmisiin sekä muiden neuvot salata asia ja ihmisten kyvyttömyys keskustella aiheesta.

Kahdessa tekemässäni haastattelussa tuli esiin, että edes hoitohenkilökunnalla ei välttämättä ole ollut ymmärrystä tai uskallusta ottaa adoptiota puheeksi biologisten äitien kanssa. Toinen näin kertoneista vastaajista oli vuosia adoption jälkeen sairastanut masennusta, johon hän on saanut terapiaa. Hän kuitenkin kirjoitti, että *”ei adoptiosta ole sen kummemmin [terapiassa] puhuttu, todettu vain että sellainenkin on tapahtunut”*. Rosenberg (1992) toteaaakin, että adoptiokokemukset saattavat jäädä käsittelemättömiksi psykoterapiassa, sillä monet terapeutit ovat tietämättömiä adoption pitkään ja useille elämän osa-alueille vaikuttavista tekijöistä, mikä koskee kaikkia adoptiotriangelin jäseniä. Toinen vastaaja kertoi neuvolan terveydenhoitajan lausahduksesta:

Yhden kerran, kun sain keskenmenon, sanoi se samainen terveydenhoitaja joka oli silloin adoption aikaan neuvolassa että hänen pitäisi jutella minun kanssa, mutta kun ei ole aikaa, joten se siitä henkisestä avusta.

Yksi vastaajistani oli ollut adoption jälkeen yhteydessä Pelastakaa Lapset ry:n sosiaalityöntekijöihin ja tiedustellut biologisten vanhempien jälkihoidosta.

Jälkeenpäin miettiessäni asiaa ja jutellessani Pela:n [Pelastakaa Lapset ry] sosiaalityöntekijän kanssa kysyin häneltä että minkä takia minulle ja yleensäkin bio-äideille (bio-isistä nyt puhumattakaan) ei annettu mitään jälkihoidoa? Vastaus siihen oli näin: Meillä ei ole koulutusta ja me keskitymme järjestönä adoptioon ja lastensuojeluun, eikä biologisiin vanhempiin. Hän myönsi sen, että asialle pitäisi tehdä jotain, koska ilman luovuttavia äitejä ainakaan kotimaan adoptio ei toimisi. Hän myös sanoi että asiaan on hyvin vaikea puuttua, koska ihmiset elää elämänsä pahimpia kriisejä ja tosiaankin ei ole sitä ammattitaitoa puuttua asiaan.

Kolme vastaajaa kertoi, että lapsen adoptioon antaneen äidin on vaikea hakea apua. Kaksi vastaajaa epäili, että hoitohenkilökunta ei osaisi auttaa asian suhteen: *”Syynä ihan sellainen*

tunne että ei ne kuiteskaan olisi ymmärtäneet. Kun ei sellaista joka on menettänyt ihmisiä niin voi ymmärtää muu kuin saman kokenut.” Condonin (1986) mukaan biologisille äideille on tyyppillistä kokea vierautta hoito- ja sosiaalialan ammattilaisia kohtaan. Hän myös toteaa, että ammattilaiset eivät voi pitää itseään täysin syyttömänä monien biologisten äitien kokemiin traumoihin. Toinen vastaaja piti tilannetta liian toivottomana maallisen avun keinoin ratkaistavaksi:

Kuulostaa varmaan ihan hullulta, mutta ainut apu mitä rukoilin, oli Jumalalta. En ollut, enkä ole erityisen uskonnollinen, mutta tunsin tilanteen niin toivottomaksi etten uskonut minkään maallisen avun olevan riittävä.

Kolmas kuvasi adoptioon liittyviä syyllisyyden tunteita ja yleistä paheksuntaa, joiden vuoksi kynnys avun hakemiseen nousee:

Tuki pitäisi alkaa jo vahvana odotusajassa ja sen pitäisi vahvistua jos adoptiopäätös tehdään, koska tämä on hirvittävä kriisi biovanhemmille ja tabu koska tästä asiasta on vaikeaa hakea apua. Rinnastaisin tätä (kaukaa haettu, mutta...) harkittuun murhaan tai johon vastaavaan pahaan rikokseen. Tämän jutun pointti oli se että niin kuin murhamiehen on myös biovanhemman yhtäläillä vaikeaa hakea apua, koska teko mikä on tehty, on tehty muitten mielessä harkinnasta ja täydessä ymmärryksessä. Armoa ei tipu kanssasisarilta, kuinka sitä voi olettaa saavan ammatti-ihmisiltäkään???

Yksi tutkimukseen osallistuneista biologisista äideistä kertoi saaneensa toisen lapsen synnyttyä paniikkikohtauksia. Hän kirjoittaa kamppailleensa asian kanssa yksin ollessaan vuosia kotiäitinä. Häntä ahdistivat ajatukset nuorempien lasten menettämisestä ja psyykkisestä sairastumisesta. Hän pelkäsi, että nuoremmat lapset saatettaisiin ottaa huostaan. ”Vasta jälkeenpäin puhuin neuvolassa paniikkihäiriöstäni, mutta luulen että mulla teki just tää adoptiotausta sen, etten uskaltanut asiasta puhua.”

Yksi vastaaja epäili olevansa itse kyvytön puhumaan adoptiosta: ”En usko että olisin osannut silloisten hoitavien tahojen kanssa keskustella siitä, kun en osannut muistakaan menetyksistä puhua.” Brodzinsky (1990) toteaa, että mahdollisuus tuen saamiseen on eri asia kuin tuen hyväksyminen ja vastaanottaminen. Hänen mukaansa aiemmissä tutkimuksissa ei ole erotettu biologisten äitien yksilöllisiä eroja tarjolla olevan tuen vastaanottamiseen. Osa biologisista äideistä saattaaakin olla syystä tai toisesta kyvyttömiä ottamaan vastaan tarjottuja tukimuotoja tai työstämään asiaa henkisesti, vaikka tukea olisi tarjolla.

Yksi vastaajista oli saanut terapiaa raskauden aikana sekä synnytyksen jälkeen. Hän kuitenkin kirjoitti, ettei muista terapiasta juuri mitään. ”*Olen ihan varmasti kertonut terapeutilleni kaikista ajatuksista -- mutta ne asiat joista olemme keskustelleet adoption suhteen kun vauva oli pieni, ovat pyyhkiytyneet pois muistista.*”

Kolme vastaajaa kirjoitti, että henkinen tuki adoption suhteen voi olla tarpeen pitkänkin ajan kuluttua. Kaksi heistä mainitsi myöhempiä elämäntilanteita, jolloin henkinen tuki myös adoption suhteen olisi ollut tärkeää. Toisella tällainen tapahtuma oli toisen lapsen kuolema:

Ehkä silloin olisi ollut syytä käsitellä sitä kun meidän tyttö kuoli koska minulle oli tehty jo sterilisaatio ja en voinut enää saada lasta ja se oli aika hankala tilanne henkisesti.

Poijulan (2002, 172) mukaan emotionaalinen jälkireaktio voi tulla vuosia myöhemmin ja kestää useita vuosia. Hänen mukaansa käsittelemättömiä tunteita voivat laukaista menetyksestä muistuttavat tilanteet kuten gynekologin esittämät kysymykset tai menetyksen vuosipäivä. Myös iloinen ja toivottu elämäntapahtuma voi laukaista tunteita.

...minullakin oli se että en kokenut sitä apua heti tapahtuneen jälkeen tärkeäksi vaan sitten vuosien päästä, silloin vasta [toisen lapsen synnyttyä] kun tajusin mitä oli oikeastaan tapahtunut, mutta harva ymmärtää sitäkään että ihmiset voi tarvita apua jopa vuosia sitten sattuneeseen kriisiin.

Yksi vastaajista käy edelleen terapiassa, missä on paljon käsitelty myös adoptiokokemusta.

Olen onneksi elämän aikana sen verran viisastunut, että hakeuduin ihan vapaaehtoisesti ja itse kustantaen yksityiselle psykologille. Me olemme käyneet hyvin paljon läpi tätä minun vanhemmuuskokemustani, samoin kuin yhä edelleen omaa lapsuuttani.

Loganin (1996) tutkimuksessa 16 biologista äitiä oli hakenut hoitoa psyykkisiin ongelmiinsa. Heidän saamansa hoito vaihteli yleislääkäreiden määräämistä lääkkeitä psykiatriseen avo- ja osastohoitoon. Loganin tutkimuksessa biologisten äitien tyytymättömyys psykiatriseen hoitoon oli yleistä riippumatta siitä, minkälaista hoitoa he olivat saaneet. Äidit kokivat, että he eivät tulleet ymmärretyiksi. Moni vastaaja koki myös, että heidän ongelmiensa todellista syytä ei otettu vakavasti, sillä he saivat yleensä ohjeeksi unohtaa asian ja katsoa menneisyyden sijasta tulevaisuuteen. Näin he kokivat, että heidän todelliset tunteensa kiellettiin. (Logan 1996.)

Lapsen adoptioon antaneet äidit saattavat hakea psykiatrasta apua masennukseen tai muihin psyykkisiin ongelmiin. Joskus tämä tapahtuu vasta vuosien kuluttua adoptiosta. Psyykkisten ongelmien taustalla voi olla adoptiosta johtuva ratkaisematon suru. (Deykin ym. 1984; Rynearson 1982.) Condonin (1986) mukaan ammattilaiset, joiden asiakkaan vaivat saattavat liittyä lapsen menettämiseen, eivät saisi ohittaa asiaa, vaan heidän tulisi tarjota asiakkaalle asianmukaista apua. Rosenbergin ja Grozen (1997) mukaan mielenterveystyön ammattilaisten tulisi nykyistä paremmin ymmärtää, miten salaaminen ja kieltäminen vaikuttavat adoptiokokemuksen hyväksymiseen. Ne biologiset äidit, jotka hakevat ammatillista apua, ovat riippuvaisia siitä, osaavatko ammattiauttajat hyväksyä heidän tunteensa ja auttaa heitä niiden käsittelyssä. (Davidson 1994.)

6. Pohdinta

Biologisten äitien haastatteluista ilmeni, että lapsen antaminen adoptioon on menetys, joka vaikuttaa pysyvästi ja monin tavoin äitien elämään. Tutkimukseen osallistuneet naiset kokivat adoption vaikuttaneen heidän tunne-elämäänsä, ihmissuhteisiinsa sekä heidän käsitykseensä itsestään. Lisäksi osa koki adoptiolla olleen yhteyttä myöhempään mielenterveyteen ja elämän valintoihin. Kaikki tutkimukseen osallistuneet naiset kokivat itsensä äideiksi, vaikka osa heistä eli lapsetonta elämää. Äitiys pysyi adoptiosta huolimatta osana naisten elämää, ja se myös muistutti itsestään jatkuvasti erilaisissa yhteyksissä. Näiltä osin tutkimukseen osallistuneiden kokemukset adoptiosta olivat hyvin samankaltaisia ulkomaisten tutkimustulosten kanssa. Ulkomaisista tuloksista poiketen suomalaisten biologisten äitien kokemuksissa korostui kokemus siitä, että lapsen antaminen adoptioon ja adoptoidun lapsen äitiys ovat vaiettuja sekä tuntemattomia aiheita. Tiedon kerääminen kirjallisuudesta ja ammattilaisilta vahvisti sen, että adoption biologisista äideistä on hyvin vähän tietoa tarjolla. Tutkimukseen osallistuneet äidit kokivat aiheesta vaikenemisen vaikeuttavan heidän tilannettaan. Kaikki tutkimukseen osallistuneet naiset toivoivat, että aihetta käsiteltäisiin julkisuudessa ja avoimuus asian suhteen lisääntyisi.

Tutkimukseen osallistuneet biologiset äidit olivat kokeneet raskauden ja adoptioprosessin aikana yksinäisyyttä, toivottomuutta ja pakokauhua. Kaikki neljä haastateltua kertoivat saaneensa vain vähän tai ei ollenkaan tukea omalta lähipiiriltään. Terveys- ja sosiaalityön osalta saamaansa palvelua he kuvasivat osaamattomaksi, fyysiseen puoleen keskittyväksi ja puolueelliseksi. Haastatellut kokivat jääneensä ilman henkistä tukea. Adoption järjestämisen suhteen he kokivat itsensä osattomiksi ja ulkopuolisiksi. Ulkopuolisuuden kokemusta saattoivat lisätä äitien tunteet epäonnistumisesta ja häpeästä sekä tiedon puute. Kaikki neljä kertoivat tiedon puutteesta koskien äitiysneuvolan ja synnytys sairaalan käytäntöjä, lapsen sijaishoitoa ja vointia sekä adoptioprosessia.

Haastatellut biologiset äidit kokivat adoption vaikuttaneen heidän ihmissuhteisiinsa monin tavoin. Äitien oli vaikea kertoa muille ihmisille, onko heillä lapsia tai kuinka monta lasta heillä on. Suljetun adoption tehneiden kolmen äidin lapsuudenperheen jäsenten keskuudessa vältettiin adoptiosta ja adoptoidusta lapsesta puhumista. Kolme neljästä vastaajasta oli kertonut adoptiosta puolisolleen ja myöhemmin lapsia saaneista äideistä molemmat olivat kertoneet adoptiosta myös lapsille. Naisille oli tyypillistä kertoa adoptiosta ystävilleen vasta sitten, kun ihmissuhde oli

kehittynyt hyvin läheiseksi. Haastatellut eivät paljon kertoneet adoption vaikutuksista parisuhteisiinsa, eikä sitä heiltä erityisesti kysytty. Kolme haastateltua kuitenkin kertoi puolison auttaneen heitä selviytymään adoptiokokemuksestaan. Kaksi myöhemmin lapsia saaneista äideistä kertoi adoption vaikuttaneen heidän äitiyteensä. He kertoivat pelkäävänsä muiden lasten menettämistä ja kokevansa tarvetta suoriutua nuorempien lasten äitiydestä parhaalla mahdollisella tavalla.

Kaikki neljä kertoivat jonkinlaisesta suhteesta adoptioon annettuun lapseen. He olivat enemmän tai vähemmän ajatelleet adoptiossa olevaa lastaan vuosien varrella. Osalla ajatukset olivat vähentyneet vuosien kuluessa, mutta ajatukset saattoivat silloinkin aktivoitua erilaisten vuosipäivien ja elämäntilanteiden yhteydessä. Yksi vastaajista kertoi ajattelevansa adoptiossa olevaa lastaan päivittäin. Adoptiossa olevan lapsen lisäksi biologiset äidit pohtivat lastensa adoptioperheitä. Kaksi äideistä uskoi lapsensa voivan hyvin ja he molemmat olivat tavanneet lapsensa adoption jälkeen. Vastaajista ne, jotka eivät olleet tavanneet lastaan adoption jälkeen, eivät olleet saaneet tietoja lapsesta, miettivät enemmän lapsen olosuhteita ja vointia. Kaksi vastaajista kertoi ristiriitaisista tunteistaan, joita he kokivat adoptiovanhempia kohtaan. Ristiriitaa aiheuttivat adoptioperhettä kohtaan koettu kiitollisuus ja rakkaus sekä toisaalta kateus, katkeruus ja huoli perheen kunnollisuudesta.

Lapsen antaminen adoptioon oli vaikuttanut biologisten äitien tunne-elämään monin tavoin. Kaksi vastaajaa kertoi edelleen taistelevansa voimakkaiden surun, syyllisyyden ja kaipauksen tunteiden kanssa. Muita tunteita olivat pettymys itseä kohtaan, viha, häpeä, tunne epäonnistumisesta ja rikkonaisuudesta sekä erilaiset pelot. Kaksi vastaajista kertoi välttävänsä adoption ajattelemista. Toiset kaksi vastaajaa puolestaan pohtivat etenkin adoptioon liittyvää surua syvällisesti. Adoptioon liittyvän surutyön he totesivat vaikeaksi, koska adoptioon ei liity mitään rituaalia ja menetetty lapsi on edelleen olemassa. Kaksi vastaajista koki syyllisyyden tunteita adoptioratkaisunsa vuoksi. Kolmas koki adoption olleen ainoa vaihtoehto ja neljäs piti adoptiota oikeana ratkaisuna silloisessa elämäntilanteessaan.

Biologiset äidit kertoivat myös adoption jälkeisistä ikävistä seurauksista, joista osan he uskoivat olevan yhteydessä adoptioon. Kaksi vastaajista oli kokenut masennusta ja yksi kertoi kärsineensä seuraavan lapsen synnyttyä paniikkikohtauksista. Yksi vastaaja kertoi rakentaneensa adoption jälkeen ympärilleen suojakuoren. Yksi vastaaja kertoi adoption jälkeisestä päihteiden käytöstä sekä lyhytaikaisista seurustelusuhteista. Etenkin yhdessä haastattelussa esiintyi myös

sitoutumisen pelko, joka oli vaikuttanut ihmissuhteisiin ja elämän valintoihin. Kaksi vastaajaa uskoi adoption vaikuttaneen siihen, että he eivät olleet hankkineet lisää lapsia. Adoption jälkeisestä itsetunnon laskusta kertoi myös kaksi vastaajaa.

Adoptiokokemuksesta selviytymisessä biologisia äitejä olivat auttaneet läheiset, sydänystävä, puoliso, terapeutti, muut lapset ja onnistumisen elämykset elämässä. Yksi arveli ulkomaille muutolla olleen positiivista vaikutusta selviytymiseen ja kaikki mainitsivat, että uusilla elämänsisällöillä kuten nuorempien lasten kasvatuksella, työllä tai opiskelulla, oli positiivisia vaikutuksia heidän selviytymiselleen. Muina selviytymiskeinoina mainittiin psykoterapia, päiväkirjan kirjoittaminen, läheisen ystävän kanssa keskusteleminen, antoisa parisuhde, adoptioaiheisten kirjojen lukeminen ja adoption pohtiminen eri näkökulmista. Aikuistuneen lapsen tapaaminen, yhteydenpito avoimesti adoptoituun lapseen sekä adoptoidun lapsen kotiseudulla vieraileminen olivat myös auttaneet biologisia äitejä.

Kolme biologisista äideistä totesi adoptiokokemuksen lisänneen heidän suvaitsevaisuuttaan ja kasvattaneen heitä ihmisinä. Näistä positiivisina pitämistään asioista huolimatta he pitivät adoptiota turhan raskaana elämäkouluna.

Suomen kotimaisen adoption erityispiirteeksi ilmeni tiedon puute. Kotimaista adoptiota käsitellään terveys- ja sosiaalialan kirjoissa yleensä erittäin niukasti ja biologisten äitien näkökulma puuttuu lähes täysin. Biologiset äidit kokivat tiedon puutteen lisäävän adoptioon liittyvää sosiaalista leimaamista ja ymmärtämättömyyttä. He olivat kokeneet, että he eivät saaneet adoption suhteen ymmärrystä hoito- tai sosiaalialan ammattilaisilta eivätkä myöskään muilta ihmisiltä. Tiedon ja ymmärryksen puute aiheutti biologisissa äideissä epäluottamusta hoitohenkilökuntaa kohtaan. Tämä puolestaan vaikeutti henkisen avun hankkimista. Vaikka ulkomaisissakin tutkimuksissa on raportoitu tiedon ja ymmärryksen puutetta, poikkeaa Suomen tilanne ainakin englanninkielisistä maista. Yhdysvalloista 1970-luvun lopulla alkanut biologisia äitejä koskeva tutkimussuunta on lisännyt tietoa ja aihetta käsittelevää kirjallisuutta. Englanninkielisissä kirjoissa biologiset äidit on huomioitu adoptiotriangelin tärkeinä osapuolina adoptoitujen ja adoptiovanhempien rinnalla. Suomessa tähän ei olla vielä päästy, vaan biologiset äidit ovat piilossa oleva adoption osapuoli. Suomalaisilla biologisilla äideillä ei myöskään ole käytössään henkiseen puoleen keskittyviä adoption jälkipalveluita eikä vertaisryhmiä, joita englanninkielisissä maissa on kehitetty viime vuosikymmeninä.

Lapsesta luopuminen on biologiselle äidille kriisi, jota on usein edeltänyt suunnittelemattoman raskauden aiheuttama hämmennys. Haastatteluun osallistuneet äidit kokivat jääneensä ilman tukea ja ymmärrystä raskautensa aikana sekä adoptiopäätöksen jälkeen. Joissakin tapauksissa adoptiota harkitsevat naiset saatetaan ohjata psyykkisen hoidon piiriin, mutta silloinkin on vaarana, että työntekijät eivät ymmärrä biologisen äidin tilannetta tai äiti itse kokee leimautuvansa adoptioharkinnan takia psyykkisesti häiriintyneeksi. Psykiatrisen hoidon tehtävänä olisi tukea biologisia äitejä ennaltaehkäisevästi, sillä tutkimusten mukaan biologiset äidit kuuluvat riskiryhmään muun muassa masennuksen ja psykosomaattisten sairauksien suhteen. Lisäksi on tärkeä huomata, että adoptioon liittyvät psyykkiset reaktiot voivat ilmetä pitkälläkin viiveellä ja ne voivat uusiutua monissa elämänkaaren vaiheissa. Haastatteluun osallistuneet biologiset äidit toivoivat, että heillä olisi ollut adoptioprosessin aikana tukihenkilö. Psyykkiseen apuun he suhtautuivat varovaisen myönteisesti.

Biologisten äitien kanssa työskentely tapahtuu pääosin äitiysneuvolassa, synnytyssairaalassa ja sosiaalityöntekijöiden antamassa adoptioeuvonnassa. Lapsen etujen turvaamisen lisäksi tulisi nykyistä paremmin huomioida myös biologisen äidin tarpeet. Biologisten äitien kohtaaminen ja auttaminen on todennäköisesti ammattilaisille erittäin vaikeaa, koska aiheesta ei ole olemassa kirjallisuutta, koulutusta eikä edes yleistä keskustelua. Sekä terveydenhuollon että sosiaalialan työntekijöiden tulisi saada tietoa biologisten äitien tilanteesta ja valmiuksia biologisten äitien kohtaamiseen, jotta he voisivat paremmin ymmärtää ja tukea adoptiota harkitsevia tai lapsensa adoptioon antaneita naisia.

Koska adoptio on lastensuojelua, olisi mielestäni erittäin tärkeää kiinnittää erityistä huomiota niihin biologisiin äiteihin, jotka ovat alaikäisiä. Nimenomaan heidän kohdallaan pitäisi pohtia erityisen tarkkaan sekä vauvan että nuoren äidin tulevaisuutta. Lastensuojelu tulisi mahdollisesti tällöin kohdistaa sekä vauvaan että alaikäiseen äitiin. Nuori äiti voi olla tietämätön omista oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan sekä terveydenhuoltoon ja adoptioon liittyvissä asioissa. Hän voi joutua selviytymään raskaudesta, synnytyksestä ja adoptiopäätöksen tekemisestä ilman riittävää tukea. Nuoret äidit eivät välttämättä täysin ymmärrä, mitä heille on tapahtumassa, ja saattaa olla, että heillä ei ole adoptioprosessin aikana tai sen jälkeen mahdollisuutta käsitellä kokemuksiaan.

Monet tutkijat ja asiantuntijat (esim. Deykin ym. 1984; Condon 1986; Askren & Bloom 1999; Heinänen 2002, 101) ovat todenneet, että lapsen perheen ulkopuolelle sijoittamisen jälkeen

biologisille vanhemmille on järjestettävä tukea ja mahdollista hoitoa. Kattavia ohjeita lapsen adoptioon antaneiden äitien tukemiseksi ei ole kuitenkaan olemassa (esim. Askren & Bloom 1999). Biologisia äitejä on tuettu erilaisten projektien tai tutkimusten (mm. Condon 1986) yhteydessä, mutta niiden vaikuttavuudesta ei juuri ole tietoa. Suomessa lastensuojelulain uudistuksia pohtinut subtanssiryhmä totesi, että vanhempia ei missään nimessä pidä jättää yksin, kun lapsi sijoitetaan pysyvästi kodin ulkopuolelle. He kysyvät, kenen tehtävä olisi huolehtia siitä, että biologisten vanhempien vertaisryhmillä tai vertaistukea tarjoavilla yhdistyksillä olisi taloudelliset toimintaedellytykset. (Sinko 2005, 42.) Toivottavasti tulevaisuudessa lapsensa adoptioon antaneita äitejä aletaan tukea samoin kuin on alettu tukea huostaan otettujen lasten biologisia vanhempia.

Biologisia äitejä tutkittaessa täytyy tarkkaan pohtia tutkimuksen etiikkaa, sillä adoptiokokemus on äideille vaikea kokemus, jota on saatettu yrittää helpottaa muistojen torjumisella. Tätä tutkimusta varten tehdyt haastattelut olivat vaativia paitsi tutkijalle, todennäköisesti myös biologisille äideille. Jokaisella haastatteluun osallistuneella oli oma ainutlaatuinen tapansa pohtia kokemuksiaan. Tutkimuksen kautta minulle tarjoutui erittäin haastava ja opettavainen mahdollisuus keskustella biologisten äitien kanssa heidän kokemuksistaan ja yrittää kuvata niitä muille. Tavoitteena ollut aihepiiriä kuvaileva työtapo pakotti pysymään aineiston analysoinnissa ja raportoinnissa konkreettisella ja kuvailevalla tasolla. Jatkuvan vertailun menetelmää pidemmälle viemällä aineistosta olisi voinut löytyä vielä jotain uutta. Koin kuitenkin tärkeänä pysyä aiheen kuvailemisessa ja haastatteluun osallistuneiden äänen dokumentoimisessa, koska aihetta ei ole tästä näkökulmasta aikaisemmin Suomessa tutkittu, ja ilmiö on ylipäänsä kovin tuntematon ja vaiettu.

Tutkimus rajoittui neljän biologisen äidin haastatteluun, joten tuloksia ei voi yleistää koskemaan kaikkia suomalaisia lapsen adoptioon antaneita äitejä. Jotta suomalaisten biologisten äitien tilanteesta saataisiin luotettavampi kuva, tulisi aihetta tutkia lisää erilaisilla menetelmillä ja useista näkökulmista. Tilastollisen tutkimuksen toteuttamista vaikeuttaa biologisten äitien vaikea tavoitettavuus, mutta yhteistyössä adoptioviranomaisten kanssa tällainen tutkimus olisi mahdollista toteuttaa. Biologisiin äiteihin kohdistuvaa tutkimusta vaikeuttaa myös aiheen arkaluonteisuus. Tutkimuksiin on vaikea löytää osallistujia myös sen takia, että aihe on tabu, kuten muutamat vastaajistani totesivat. Tutkimuksia suunniteltaessa olisi huomioitava myös adoptiosta kulunut aika. Adoptioprosessin vaikutuksia biologisten äitien elämään on toisinaan tutkittu melko pian adoptioluovutuksen jälkeen (esim. Tennyson 1988, McLaughlin ym. 1988).

Vaikuttaa kuitenkin siltä, että useat biologiset äidit torjuvat tunteitaan ja ajatuksiaan raskauden, synnytyksen ja adoptiopäätöksen aikana sekä pitkään niiden jälkeen. Näistä haasteista huolimatta toivon, että tutkimukseni biologisista äideistä saa jatkoa Suomessa.

Adoption yhteydessä tulisi jatkossa huomioida biologisten vanhempien näkökulma. Tällä hetkellä adoptiokeskustelu rajoittuu adoptiolapsiin ja -vanhempiin. Heidän lisäksi täytyisi muistaa myös biologisten vanhempien olemassaolo eli huomioida adoptiotriangeli kokonaisuudessaan. Tiedon ja huomion puute mahdollisesti tuottavat salaista äitiyttä, jota kaikki haastattelemanani naiset kuvasivat. Tiedon puutteen lisäksi lapsen adoptioon antamiseen liittyvä paheksunta vaikeuttaa biologisten äitien asemaa suhteessa muihin ihmisiin, ammattilaisiin ja itseensä. Asiallisen tiedon lisääminen saattaisi vaikuttaa yleisen asenteen muuttumiseen hyväksyvämmäksi biologisia äitejä kohtaan. Tällä puolestaan voisi olla vaikutuksia biologisten äitien itsetuntoon ja elämän hallintaan.

Biologisten äitien tilannetta mietittäessä tulisi myös muistaa, että adoptiotriangelin jäsenet ovat Peltoniemi-Ojalan (1999, 108) sanoin *tietoisuuden tasolla yhteen liitettyjä koko elämän ajan*. Biologisten vanhempien asema, sekä konkreettisesti että yleisen mielipiteen osalta, saattaa siis tavalla tai toisella vaikuttaa myös adoptoituihin sekä heidän adoptioperheisiinsä.

Psykologian ammattilaiset eivät voi sulkea silmiään lapsensa adoptioon antaneiden äitien tilanteelta. Äitiysneuvolan, synnytysairaalan ja sosiaalityön palveluiden lisäksi biologisten äitien tulisi saada psykologista apua. Henkisen tuen tarve ajoittuu usein raskauden, synnytyksen ja adoptioharkinnan ajalle. Lisäksi täytyy muistaa, että adoptiokokemus ja adoptioon annetun lapsen äitiys seuraavat näitä naisia koko elämän ajan. Adoptiokokemukseen liittyvät tunteet voivat aktivoitua lukuisissa tilanteissa ja elämänkaaren eri vaiheissa.

Lähteet

- Askren, H. A. & Bloom, K. C. (1999). Postadoptive Reactions of the Relinquishing Mother: A Review. Journal of Obstetric, Gynecologic, & Neonatal Nursing. 28. 395-400.
- Blanton, T. J. & Deschner, J. (1990). Biological Mother's Grief: The Postadoptive Experience in Open Versus Confidential Adoption. Child Welfare. 69. 525-536.
- Brodzinsky, A. B. (1990). Surrendering an Infant for Adoption: The Birthmother Experience. Teoksessa Brodzinsky, D. M. & Schechter, M. D. The Psychology of Adoption. New York: Oxford University Press.
- Brodzinsky, D. M. & Schechter, M. D. (1990). The Psychology of Adoption. New York: Oxford University Press.
- Condon, J. T. (1986). Psychological disability in women who relinquish a baby for adoption. The Medical Journal of Australia. 144. 117-119.
- Davidson, M. K. (1994). Healing the Birthmother's Silent Sorrow. Family Systems Research and Therapy. 3. 69-89. Encino, Kalifornia: Phillips Graduate Institute.
- Deykin, E. Y., Campbell, L. & Patti, P. (1984). The Postadoption Experience of Surrendering Parents. American Journal of Orthopsychiatry. 54. 271-280.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2005). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, K. & Hytönen, E. (2002). Nainen hoitotyön asiakkaana. 2. painos. Porvoo: WSOY.
- Garam, S. (1988). Toivottu lapsi. Adoptio ja sijaisvanhemmuus. Juva: WSOY.
- Health Education Authority. (1996/1993). New pregnancy book. A complete guide to pregnancy, childbirth and the few weeks with a new baby. 2. uudistettu painos. Lontoo: Health Education Authority.
- Heinänen, A. (2002). Ensikodin kasvutarina 1942-2002. Helsingin ensikoti 60 vuotta. Helsinki: Helsingin ensikoti ry.
- Helminen, M. (2006). Toimintakertomus 2005. Helsinki: Pelastakaa Lapset – Rädda Barnen.
- Helminen, M. & Simola, L-K. (2005). Toimintakertomus 2004. Helsinki: Pelastakaa Lapset – Rädda Barnen.

- Jaakkola, R. (1977). Ottolapsitutkimus. Oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisu 7/1977. Helsinki: Oikeusministeriön lainsäädäntöosasto.
- Jousimaa, K. (1983). ”Jokainen lapsi on pelastettava elämälle”. Avioton äiti ja lapsi suomalaisessa yhteiskunnassa. Helsinki: Ensi Kotien Liitto r.y.
- Kankainen, L. (1991). Perheen sosiaaliturva ja tukipalvelut. Teoksessa M. Vienonen (toim.) Äitiyshuollon käsikirja. Lääkintöhallituksen äitiyshuollon asiantuntijaryhmä. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kasanen, T. (2006). Kenen lapsi? Helsinki: Otava.
- Kauppi, M. & Rautanen, E. (1997). Oikeus hyvään kotiin. Pelastakaa Lapset ry ja suomalainen lastensuojelutyö 1922-1997. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry.
- Kitzinger, S. (1997). The New Pregnancy and Childbirth. 3. uudistettu painos. Lontoo: Penguin Books.
- Korhonen, V., Murtolahti, H. & Vartiainen, H-K. (2003). Vastasyntyneen lapsen luovutus adoptioon - Äitien kokemuksia saamastaan tuesta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysala.
- Kukkonen, A. & Salo, A. (toim.) (2000). Teiniäiti. Nuoret kertovat abortista, raskaudesta ja vanhemmuudesta. Tampere: MC-Pilot Oy Kustannus.
- Lahti, I. (1991). Adoptiolapsi nuoruusiässä – 90 adoptiolapsen ja heidän perheensä psykiatrinen tutkimus. Turku: Turun yliopisto.
- Laki lapseksiottamisesta. (1979). 19.1.1979/32
- Laki lapseksiottamisesta. (1985). 8.2.1985/153
- Logan, J. (1996). Birth Mothers and Their Mental Health: Uncharted Territory. British Journal of Social Work. 26. 609-625.
- McColm, M. (1998). Adoption Reunions. A Book for Adoptees, Birth Parents and Adoptive Families. 3. painos. Toronto: Second Story Press.
- McLaughlin, S. D., Pearce, S. E., Manninen, D. L. & Wings, L. D. (1988). To Parent or Relinquish: Consequences for Adolescent Mothers. Social Work. 33. 320-324.
- Millen, L. & Roll, S. (1985). Solomon's Mothers: A Special Case of Pathological Bereavement. American Journal of Orthopsychiatry. 55. 411-418.
- Mylläri, A. R. (2006). Adoptoitu. Helsinki: Otava.
- Niva, J. (toim.) (2002). Lapsen kanssa. Pelastakaa Lapset 80 vuotta. Helsinki: Pelastakaa Lapset-Rädda Barnen.
- Nousiainen, K. (2004). Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.

Nummenmaa, A. R. (1985). Teoksessa P. Nieminen & A.R. Nummenmaa Lapsen syntymisen psykologia. Raskaus ja synnytys sekä varhainen vuorovaikutus perheen näkökulmasta. Juva: WSOY.

Ottolapsineuvonta. (1998). Opas ottolapsineuvonnan antajille. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 1998:7. Helsinki: Oy Edita Ab.

Pelastakaa Lapset. (2005). Adoption alku- ja jälkipalvelu. Minun Elämäni –projektin Psykososiaaliset palvelut 5/2005. Helsinki: Pelastakaa Lapset – Rädda Barnen.

Pelastakaa Lapset. Tietoja lapsen antamisesta ottolapseksi. (Sosiaalityöntekijän laatima kirjallinen muistilista adoptiokäytännön menettelystä asiakkaan tai yhteistyökumppanin avuksi. Vuosiluku tuntematon.) Helsinki: Pelastakaa Lapset – Rädda Barnen.

Peltoniemi-Ojala, M. (1999). Oma lapsi – vihdoinkin. Helsinki: Pelastakaa Lapset – Rädda Barnen.

Pulma, P. & Turpeinen, O. (1987). Suomen lastensuojelun historia. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.

Poijula, S. (2002). Surutyö. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Rautanen, E. (1972). Avioton äiti ja adoptiopäätös. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia 20. Helsinki: WSOY.

Rautanen, E. (1975). Adoptiopalvelut meillä ja muualla. Oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisu 19/1975. Helsinki: Oikeusministeriön lainsäädäntöosasto.

Rosenberg, E. B. (1992). The Adoption Life Cycle. The Children and Their Families Through the Years. New York: The Free Press.

Rosenberg, K. F. & Groze, V. (1997). The Impact of Secrecy and Denial in Adoption: Practice And Treatment Issues. Families in Society: The Journal of Contemporary Human Services. 78. 522-530.

Rynearson, E. K. (1982). Relinquishment and Its Maternal Complications: A Preliminary Study. American Journal of Psychiatry. 139. 338-340.

Saarikoski, S. (1994). Synnytysoopin perusteet. Tampere: Legekustannus Oy.

Sinko, P. (2005). Sosiaalityön näkökulma lastensuojelulain uudistamiseen. Substanssiryhmän raportti 31.3.2005. Helsinki: Helsingin yliopisto, Yhteiskuntapolitiikan laitos. [viitattu 2.8.2006]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.sosiaaliportti.fi/File/85ae2096-3f3e-4a1a-8923-749597bd739b/Substanssiryhm%C3%A4n+raportti.doc>>.

Sorosky, A. D., Baran, A. & Pannor, R. (1978). The Adoption Triangle. The Effects of the Sealed Record on Adoptees, Birth Parents, and Adoptive Parents. New York: Anchor Press/Doubleday.

Strauss, A. & Corbin, J. (1990). *Basics of Qualitative Research. Grounded Theory Procedures and Techniques*. London: Sage Publications.

Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Sugarman, L. (2001). *Life-Span Development. Frameworks, Accounts and Strategies*. 2. painos. Hove: Psychology Press Ltd.

Tennyson, M. A. (1988). Experiences of a Woman Who Intended to Relinquish Her Infant for Adoption. *Maternal Child Nursing Journal*. 17. 139-152.

Tuohimetsä, A. (2005). Pelastakaa Lapset ry:n sosiaalityöntekijä Anneli Tuohimetsän henkilökohtainen haastattelu 16.8.2005.

Tuohimetsä, A. (2006). Henkilökohtainen tiedonanto sähköpostitse 18.9.2006.

Varilo, E. (1993). *Ottolapsisijoitus arviointi- ja toimenpideprosessina*. Psychiatria Fennica Monografiasarja no. 18. Helsinki: Psykiatrian tutkimussäätiö.

Wahlström, J. (2006). *Laadulliset menetelmät psykologiassa –luentokurssi*. Kevät 2006. Psykonet.

Ylikorkala, O. & Kauppila, A. (toim.) (2001). *Naistentaudit ja synnytykset*. 3. uudistettu painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Oletko antanut lapsen adoptioon? - Suomi24 Keskustelu - Microsoft Internet Explorer provided by IT Department

http://keskustelu.suomi24.fi/show.asp?category=15&conference=43000000000000000000&thread=2200000010047094&2200000010047094

Suomi24 - Suomi - Osaajat

Hae Internetistä: Hae

SUOMI24 KESKUSTELU Kirjautu sisään | Liity jäseneksi

Hae Loppu haku · A-O

Olet täällä: [Suomi24](#) > [keskustelu](#) > [Äiti & isät](#) > [Yhteis- ja yksinhuoltajuus](#)

Viestien esitystapa:

Näytä aiheet

Oletko antanut lapsen adoptioon?
Kirjittanut: [marika.tollman](#) 27.9.2005 klo 21.09

Etsin lapsensa adoptioon antaneita naisia haastateltavaksi psykologian gradu-
tutkimukseen. Voit osallistua haastatteluun, jos olet adoptiolapsen eli ottopolapsen
biologinen äiti. Sillä ei ole merkitystä, miten kauan adoptiosta on tullut.

Haastattelu tehdään sähköpostitse. Voit käyttää sähköpostiosoitetta, joka ei paljasta
henkilöllisyyttäsi.

Haastattelussa käydään läpi lapsen luovuttamiseen liittyviä tapahtumia, kokemuksia ja
tunteita. Olen kiinnostunut erityisesti siitä, miten adoptio on vaikuttanut biologisten
dinten elämään.

Aasian erikoeläinlääkärin vuoksi haastateltujen yksityisyyden suojaamiseen kiinnitetään
erityistä huomiota. Mahdolliset henkilökohtaiset yksityiskohtat poistetaan tai
muutetaan tutkimusraporttia varten niin, ettei haastateltuja voi tunnistaa.

En ole itse adoptiolapsi, adoptiovanhempi, enkä ole antanut lasta adoptioon. Tunnen
kuitenkin ihmisiä käästä näistä ryhmistä ja eräs ystäväni ehdotti minulle tätä aihetta.
Haastattelu voidaan tehdä myös tapaamisen yhteydessä.

Ota rohkeasti yhteyttä, niin kerron lisää.

Marika Tollman
Psykologian opettaja, Joensuu yliopisto

Done Internet

HALUATKO OSALLISTUA TUTKIMUKSEEN?

Olen 27-vuotias psykologian opiskelija Joensuun yliopistosta. Teen gradu-tutkimusta naisista, jotka ovat antaneet lapsensa adoptoitavaksi eli ottolapseksi.

Etsin tutkimusta varten haastateltavia. Voit osallistua haastatteluun, jos olet adoptiolapsen biologinen eli syntymä-äiti. Sillä ei ole merkitystä, miten kauan adoptiosta on kulunut.

Haastattelu tehdään sähköpostitse. Voit käyttää sähköpostiosoitetta, joka ei paljasta henkilöllisyyttäsi. Voin tulla haastattelemaan sinua myös tapaamiseen, jos se sopii sinulle paremmin. Paikka voidaan sopia toivomuksesi mukaan.

Haastattelussa käydään läpi lapsen luovuttamiseen liittyviä tapahtumia, kokemuksia ja tunteita. Olen kiinnostunut erityisesti siitä, miten adoptio on vaikuttanut biologisten äitien elämään.

Asian arkaluonteisuuden vuoksi haastateltujen yksityisyyden suojaamiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Henkilökohtaiset yksityiskohdat poistetaan tai muutetaan kirjallista tutkimusraporttia varten niin, ettei haastateltavia voi tunnistaa.

Monet ovat kysyneet, miten adoptio liittyy elämääni. En ole adoptiolapsi, en adoptiovanhempi enkä adoptiolapsen syntymä-äiti. Minulla on kuitenkin ystäviä kaikista näistä ryhmistä ja eräs heistä ehdotti minulle tätä aihetta.

Tämä ilmoitus on voimassa 30.11.2005 asti.

Ota rohkeasti yhteyttä, niin kerron lisää.

Marika Tollman
Psykologian opiskelija, Joensuun yliopisto
puh: 040-5521631
email: marika.tollman@joensuu.fi

Haastatteluteemat:

1. Kuinka kauan lapsen luovuttamisesta adoptioon on kulunut?
2. Kertoisitko omia kokemuksiasi ja muistoja adoptiosta?
  - Ketkä hoitivat ja auttoivat adoptioprosessin aikana?
  - Mitä toiveita sinulta kysyttiin liittyen synnytykseen, lapsen hoitoon tai adoptiosijoitukseen? Sujuiko kaikki suunnitelmien mukaan? Olisitko toivonut jotain muuta?
  - Mitä sinulle kerrottiin adoption etenemisestä?
  - Voisitko kertoa adoptioharkinnan ajasta?
  - Voisitko kertoa adoptiopäätöksen teosta?
  - Miten sinä voit raskausaikana? Entä adoptioprosessin aikana?
3. Miten sinuun suhtauduttiin, kun harkitsit adoptiota ja päädyit siihen?
  - Terveystieteiden neuvola, synnytyssairaala yms.)
  - Sosiaalityöntekijät
  - Lasta hoitaneet tahot (esim. lastenosaston ja lastenkodin työntekijät)
  - Oma perhe
  - Suku
  - Ystävät
  - Lapsen isä
4. Millaista tukea ja apua olet saanut? Keneltä olet saanut tukea tai apua?
  - Raskauden aikana
  - Synnytyksen ja lapsivuoteen aikana
  - Adoptioharkinnan aikana
  - Adoptiopäätöksen jälkeen
  - Adoption vahvistamisen jälkeen
5. Voisitko pohtia, miten adoptio on vaikuttanut ihmissuhteisiisi?
  - Mihin ihmissuhteisiin koet adoptiolla olleen vaikutuksia?
  - Miten adoptio on vaikuttanut ihmissuhteisiin?
6. Oletko kokenut tuomitsemista, leimaamista tai syyllistämistä adoption takia?
7. Miten lapsen luovuttaminen adoptioon on vaikuttanut elämääsi?
  - Konkreettiset elämäntapahtumat tai valinnat?
  - Elämän arvot?
  - Miten adoptio on vaikuttanut sinuun? Millaiseksi ihmiseksi koet itsesi?
8. Onko lapsen luovuttamisella adoptioon ollut elämäsi kannalta positiivisia vaikutuksia?

9. Haluaisin Sinun pohtivan äitiyttäsi.

- Koetko olevasi äiti? (Ne, joilla ei ole muita lapsia.)
- Osaatko sanoa, milloin sinusta tuli äiti?
- Millaiseksi äidiksi koet itsesi?
- Miten adoptio vaikuttaa ajatuksiisi omasta äitiydestäsi?
- Miten adoptio vaikuttaa äitiyteesi käytännössä?
- Oletko kokenut ympäristön taholta (esim. hoitohenkilökunta, sukulaiset sekä hyvän päivän tutut) sellaisia äitiyteesi liittyviä asenteita, joilla voisi olla yhteyttä adoptioon?

10. Millaisia tunteita olet tuntenut adoptiota kohtaan näiden vuosien aikana?

- Mihin asioihin tunteet liittyvät?
- Onko jotain erityisiä tilanteita tai hetkiä, jotka aiheuttavat näitä tunteita?
- Ovatko tunteesi muuttuneet adoptiota seuranneiden vuosien aikana? Jos muutoksia on ollut, niin millaisia ne ovat olleet?
- Osaatko kertoa, miten selviydyt näiden tunteiden kanssa?
- Onko sinulla jotain asioita, joita teet adoptioon liittyvien tunteiden kohdatessa?

11. Mitkä asiat ovat auttaneet sinua selviytymään?

12. Millaista apua olisit toivonut? Keneltä olisit toivonut tukea tai apua?

- Raskauden aikana?
- Synnytyksen ja lapsivuoteen aikana?
- Adoptioharkinnan aikana?
- Adoptiopäätöksen jälkeen?
- Adoption vahvistamisen jälkeen?

13. Mikä tuessa tai avussa olisi tärkeää? Minkälaisia asioita pitäisi ottaa huomioon?

14. (Ensimmäisen haastattelun perusteella lisättiin kysymyksiä biologisia äitejä koskevasta tiedosta ja julkisuudesta.)

- Oletko nähnyt kirjoissa, lehdissä tai televisiossa käsiteltävän lapsen adoptioon antamista?
- Tunnetko tai tiedätkö ketään toista lapsen adoptioon antanutta äitiä?
- Toivoisitko asiaa käsiteltävän julkisuudessa? Miksi?

15. Haluaisitko kertoa vielä jotain?

16. Miltä tähän tutkimukseen osallistunut on tuntunut?

ALALUOKAT

1. Saatu terveydenhoito, henkilökunnan suhtautuminen
2. Adoptioneuvonta, sosiaalityö, työntekijöiden suhtautuminen
3. Toive tukihenkilöstä, ulkopuolinen auttaja
4. Tiedon puute adoptioprosessista, terveydenhuollosta, lapsesta ennen adoptiota
5. Ei mahdollisuutta vaikuttaa
6. Muistamattomuus, ajantajun häviäminen
7. Shokki, paniikki, epätoivo
8. Päätöksen tekeminen
9. Kieltäytyminen ajattelemasta ja tuntemasta ennen adoptiota
10. Henkisen tuen puute
11. Ketkä tietävät adoptiosta, avoimuus
12. Ketkä eivät tiedä adoptiosta, vaikeneminen
13. Ulkopuolisten suhtautuminen, ennakkoluulot
14. Puhumattomuus oman suvun kesken
15. Erityiset päivät ja hetket
16. Jälleentapaaminen, yhteydenpito, toive jälleentapaamisesta
17. Tunteet lasta kohtaan (ikävä, huoli, pohtiminen, yritys ymmärtää)
18. Vauvan näkeminen, hoitaminen ja vierailut sijaishoitopaikassa
19. Tiedon puute lapsen voinnista ja oloista adoption jälkeen
20. Adoptiossa olevan lapsen äitiys
21. Sosiaalinen epänormaalius biologisena äitinä, vaikeat sosiaaliset tilanteet
22. Ylisuoriutuminen myöhemmässä äitiydessä
23. Onni muista lapsista
24. Itse valittu lapsettomuus
25. Helpotus lapsen siirtyessä adoptioperheeseen
26. Tunteet adoptioperhettä kohtaan (kiitollisuus, mustasukkaisuus, luottamus)
27. Tiedon puute adoptioperheestä
28. Ymmärryksen puute, *epäluottamus ammattilaisia kohtaan* [lisätty kirjoittamisvaiheessa]
29. Suru, surutyö
30. Syyllisyys
31. Muut tunteet (häpeä, viha, pettymys, tunne epäonnistumisesta, rikkonaisuuden tunne, pelot)
32. Kieltäytyminen ajattelemasta ja tuntemasta adoption jälkeen
33. Ajattelemaan ja tuntemaan uskaltautuminen
34. Menettämisen ja sitoutumisen pelko, menetyksiin valmistautuminen
35. Itsetunto-ongelmat adoption jälkeen
36. Psykkiset ongelmat adoption jälkeen (masennus, paniikkikohtaukset)
37. Adoption jälkeinen riskikäyttäytyminen
38. Selviytyminen
39. Tukijat
40. Välimatka, vaikeneminen
41. Tietoisuus lapsen oloista, tiedonhankinta
42. Jossittelu, pohtiminen, asian käsitteleminen
43. Tekeminen, elämän erilaiset sisällöt
44. Haluttomuus arvostella toisia, suvaitsevaisuus
45. Halu auttaa
46. Elämäkoulu
47. Tabu, julkisen tiedon puute

Aineiston koodaus ennen kirjoitusvaihetta

VÄLILUOKAT

(Väliluokkaan kuuluvat alaluokat numeroin)

PÄÄLUOKAT

Hoito, sos.työ ja epävirallinen apu (1, 2, 3)
Osattomuus (4, 5)
Tunteet ennen adoptiota (6, 7, 8, 9)
Henkisen tuen puute (10)

**Kokemuksia
adoptioprosessin ajalta**

Adoptio ja ihmissuhteet (11, 12, 13, 14)
Suhde adoptiossa olevaan lapseen (15, 16, 17, 18, 19)
Äitiys (20, 21, 22, 23, 24)
Adoptioperhe (25, 26, 27)
Ymmärryksen puute (28)

**Adoptio suhteessa
toisiin**

Adoption jälkeiset tunteet (29, 30, 31, 32, 33)
Negatiivisia seurauksia adoptioon liittyen (34, 35, 36, 37)
Selviytyminen (38)
Selviytymiskeinot (39, 40, 41, 42, 43)
Ihmisenä kasvaminen (44, 45, 46)
Tabu, julkisen tiedon puute (46, 47)

**Adoptio suhteessa
itseän**

Lopullinen versio aineiston koodauksesta

VÄLILUOKAT

(Väliluokkaan kuuluvat alaluokat numeroin)

PÄÄLUOKAT

Terveydenhoito ja sosiaalityö (1, 2, 3)
Osattomuus (4, 5)
Tunteet ennen adoptiota (6, 7, 8, 9)

**Kokemuksia
adoptioprosessin ajalta**

Adoptio ja ihmissuhteet (11, 12, 13, 14)
Suhde adoptiossa olevaan lapseen (15, 16, 17, 18, 19)
Äitiys (20, 21, 22, 23)
Adoptioperhe (25, 26, 27)

**Adoptio suhteessa
toisiin**

Adoption jälkeiset tunteet (29, 30, 31, 32, 33)
Negatiivisia seurauksia adoptioon liittyen (24, 34, 35, 36, 37)
Selviytyminen (38)
Selviytymiskeinot (39, 40, 41, 42, 43)
Ihmisenä kasvaminen (44, 45, 46)

**Adoptio suhteessa
itseän**

Julkisen tiedon puute (47)
Henkisen tuen puute (10)
**Ymmärryksen puute,
epäluottamus ammattilaisia kohtaan (28)**

**Tuntematon ja vaiettu
aihe**